

Hämeenkatu 22 Kansallispankintalo

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Arkkitehtitoimisto Neva Oy 2022

HÄMEENKATU 22, Kansallispankintalo, Rakennushistoriaselvitys 28.03.2022

Tekijä: Arkkitehtitoimisto Neva Oy

TkK (Ark) Ida Salama

Julkaisun valokuvat ja piirustukset, ellei toisin mainita: Arkkitehtitoimisto Neva Oy

Kannen kuva: Museovirasto. Emil Lyytikäisen Kirjakauppa, kustantaja. Tampereen Osake-Pankin Rakennus Hämeenkadulla (vas.), V: Sta 1932 KOP.

PERUSTIETOLOMAKE

Kansallispankintalo, tontti 837-102-12-25, Hämeenkatu 22

Osoite Hämeenkatu 22, kortteli 12, tontti 25
Kohde on Kansallispankintalo; vanhin osa on vuodelta 1905, laajennettu nykyiseen laajuuteensa vuonna 1906 ja 1916.

Rakennuksen ja sen käyttöön liittyvät muutokset

Rakennus on osin alkuperäinen. Sisätilat ja julkisivut ovat kokeneet suuria muutoksia ja kerrostumaa on syntynyt useiden muutosten myötä eri vuosikymmeninä. Myös rakennuksen alkuperäiset suunnitellut funktiot ovat muuttuneet pankki-, myymälä- ja asuintiloista nykyiseen päätoimiseen toimistokäyttöön. Julkisivut on säilyneet kolmannesta kerroksesta ylöspäin alkuperäisen kaltaisina, katutaso ja ensimmäisen kerroksen aukotusta on muutettu useampia kertoja vuosien saatossa.

Nykyinen tontin omistaja

Kiinteistö Oy Tampereen Hämeenkatu 22

Kohteen rakennusoikeus

Kaavamerkinnän mukainen rakennusoikeus on 8500 k-m², tontin pinta-ala on 1915 m² ja näistä syntyvä laskennallinen tonttitehokkuus on noin e= 4,4. Ullakon ja kellarin tiloja saa muuttaa kerrosalaan laskettaviksi tiloiksi, ja niin on osaan ullakkotiloista tehtykin.

Suojelutilanne

Rakennus on suojeltu asemakaavalla merkinnällä sr-l. Alue ei ole pohjavesialuetta, eikä sen valuma-alue.

Selvityksen tarkoitus

Kiinteistön omistaja on teettänyt selvityksen muutossuunnittelun tueksi. Tavoitteena on selvittää rakennuksen historia ja siinä tehdyt muutokset, sen nykytila sekä arkkitehtoninen, kaupunkikuvallinen ja historiallinen merkitys korttelistossa, Tampereella ja valtakunnallisesti.

Liike- ja toimistorakennus

Suunnittelija	Birger Federley
Rakennuttaja	Tampereen Osake-Pankki
I. suunnitelmat päivätty	28.07.1904
Alkuperäinen käyttö	Liikepankki, myymälätiloja, asuntoja
Nykyinen käyttö	Pääasiassa toimisto
Laajuus	8500 k-m ²

Asemakaava

Tontilla on voimassa 10.02.1984 vahvistettu asemakaava nro 6114. Voimassa olevan asemakaavan mukaisesti tontilla sijaitsee merkinnällä sr-l suojeltu rakennus.

Tonttia koskevia asemakaavamerkintöjä:

- K-13 Liike- ja toimistorakennusten korttelialue. Tontille on varattava yksi autopaikka kerrosalan 200 m² kohti. Tontin autopaikkoja saadaan osoittaa enintään 300 metrin päässä olevasta pysäköintialueesta.
- sr-l Rakennustaiteellisesti arvokas ja kaupunkikuvan säilymistä kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennustaiteellisesti arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Mikäli tämän pyrkimyksen vastaisesti on rakennuksessa aiemmin suoritettu rakennustoimenpiteitä, on rakennus korjaus- ja muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan entistään.
- V 1/3 Murtoluku roomalaisen numeron jäljessä osoittaa, kuinka suuren osan rakennuksen suurimman kerroksen alasta saa kaava luku määrältään mainittujen kerrosten yläpuolella olevasta tilasta kerrosluvun estämättä käyttää kerrosalaan laskettavaksi tilaksi.

TYYPPIARVOLUOKITUKSET

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998 -julkaisussa¹ on määritelty tyyppiarvoluokitukset, joiden perusteella Kansallispankin talo on arvotettu.

Kirjassa käytetty arvoluokitus:

I. Tyypiluokitus

H = henkilöhistoria

I = innovaatio, tekninen kehitys

K = kulttuurihistoria

M = maisema, kaupunkikuva, ympäristökokonaisuus

R = rakennustaide

2. Arvoluokitus

I = suojeltu lailla tai asemakaavalla.

Iv = suojeltu lailla tai asemakaavalla, alkuperäisyysaste vähentynyt.

II = erittäin merkittävä, alkuperäisyysaste suuri.

IIV = erittäin merkittävä, alkuperäisyysaste vähentynyt tai ympäristökokonaisuus kärsinyt.

III = merkittävä, alkuperäisyysaste vähentynyt tai ympäristökokonaisuus kärsinyt.

Kansallispankin talo on arvotettu luokkaan RKM I

Rakennustaiteellisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti/kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus, arvoluokka I, suojeltu asemakaavalla.

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998- julkaisuun mukaan valituista liikerakennuksista merkittävimmät sijoittuvat juuri Kauppakadun ja Hämeenkadun varrelle.

Rakennus on osa Tampereen Hämeenkadun, Hämeensillan ja Keskustorin valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (Museovirasto, RKY 2009).

Rakennus on osa Kauppakadun maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt, 2016).

¹ Leskinen & Jaakola, Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998, s. 13.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	8	KAKLUUNIKAAVIOT	80
TAMPEREEN II KAUPUNGINOSA, TONTTI 25	10	ARVOTUS & JOHTOPÄÄTÖKSET	86
HISTORIA	11	KRONOLOGINEN TAULUKKO	88
KAAVATILANNE	14	LÄHDELUETTELO	90
RAKENNUKSEN HISTORIA	16	LIITTEET	94
ARKKITEHTI BIRGER FEDERLEY	17	ALKUPERÄISPIIRUSTUKSET	94
TOIMINTA JA KULTTUURIHISTORIA	17	PINTATUTKIMUS	XX
RAKENTUMINEN JA TEHDYT MUUTOSTYÖT	19		
RAKENNUKSEN NYKYTILA	46		
ULKOARKKITEHTUURI	47		
SISÄARKKITEHTUURI	57		
TILAHAHMOTETTAVAT KOKONAISUUDET	57		
MUUT TILAT SEKÄ MATERIALITEETTI, SISÄPINNAT JA DETALJIT	71		

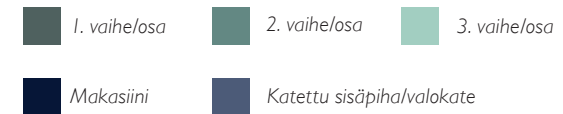
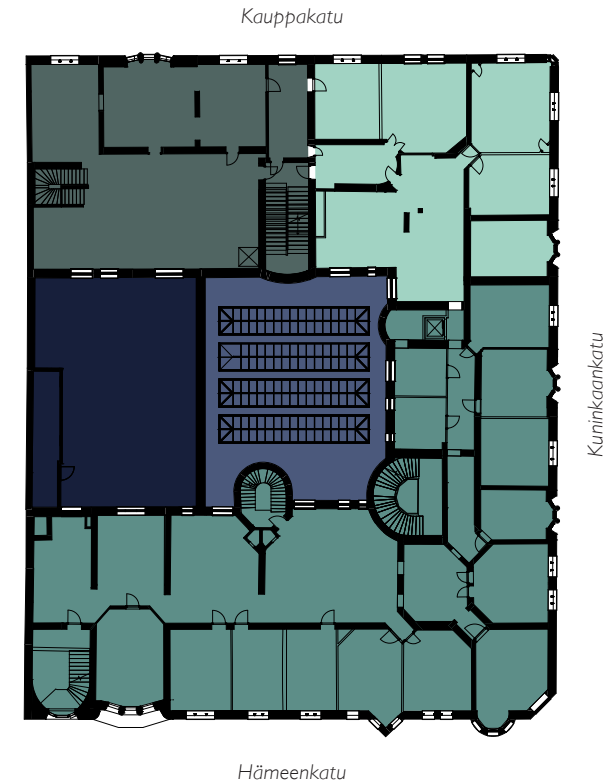
JOHDANTO

Tämä selvitys on tehty tontin omistajan toimeksiannosta pohjaksi mahdolliselle muutossuunnittelulle. Selvityksen tarkoituksena on avata rakennuksen ja paikan historiaa kaupunginosan rakennetussa kulttuuriympäristössä sekä kaupunkikuvassa. Selvityksessä on keskitytty kohteen ajallisten kerrostumien läpikäymiseen. Tavoitteena on selvittää rakennuksen historia ja siinä tehdyt muutokset, sen nykytila sekä arkkitehtoninen, kaupunkikuvallinen ja historiallinen merkitys.

Kansallispankitalo on merkittävä osa Tampereen keskustan jugendkerrostumaa ja kaupunkikuvaa Hämeenkadulla. Rakennus on kokenut merkittäviä muutoksia niin sisä- kuin ulkoarkkitehtuurinsa osalta, eikä rakennuksesta ole tiettävästi tehty aiempia selvityksiä tai inventointeja, mikä osaltaan vaikuttanut työn laajuuteen. Kohteesta on kuitenkin löytynyt kiitettävästi dokumentteja, joiden perusteella eri aikakausien vaiheet ja muutokset on pystytty jäljittämään hyvin.

Selvityksen taustatietoina on käytetty kirjallisia lähteitä, Tampereen kaupunginarkiston, kaupungin rakennusvalvonnan arkiston, Tampereen museoiden ja pirkanmaalaisten paikallismuseoiden yhteisen tietopalvelu Siirin, Museoviraston arkiston ja kirjaston lähteitä, piirustuksia ja valokuvia. Näiden lisäksi myös kohteen ullakotiloista ja arkistoista löydettiin Nordea Bank Oyj omistamia valokuvia, joita on hyödynnetty tässä selvityksessä. Tekstissä esitetyt vuosiluvut perustuvat piirustusten ja asiakirjojen päiväyksiin. Valmistumisvuodet on esitetty siltä osin kuin ne ovat olleet tiedossa.

Rakennuksen historiaa tullaan käymään läpi kronologisessa järjestyksessä rakennus- ja muutosvaiheiden näkökulmasta. Viereisessä kaaviossa on selitetty logiikka, jolla rakennuksen eri osista tullaan puhumaan selvityksessä.

TAMPEREEN II KAUPUNGINOSA,
TONTTI 25

HISTORIA

Tampereen toisessa kaupunginosassa, 12. korttelissa sijaitsevan tontin numero 25 historia ulottuu jo 1700-luvun loppuun, mikä on nähtävissä maanmittari Daniel Hallin 1775 Tammerkosken kauppalasta tehdystä karttaluonnoksesta.¹ Kartassa on hahmotettavissa mm. Tampereen kartanon sijainti nykyisen Vanhan kirjastotalon kohdilla, Tammerkosken ylittävä silta, keskusaukio sekä Kauppakatu ja Kuninkaankatu, joiden risteuksen kulmassa kohdetontti sijaitsee. Kauppakatu oli Tampereen perustamisen aikoihin pääkatu, jossa sijaitsikin kaupungin kauppiaiden liiketilat. Vuonna 1779 Hall päivitti kaavakarttaa Tammerforsin kaupungin (Tammerkosken eli Tampereen) perustuskirjan allekirjoituksen yhteydessä.² Tässä kaavakartassa huomionarvoinen ero on Hämeenkadun lisäys Kauppakadun lisäksi Keskusaukiolle johtavana tienä, vaikka Kauppakatu tuleekin toimimaan kaupungin pääkatuna vielä 1800-luvun lopulle saakka.

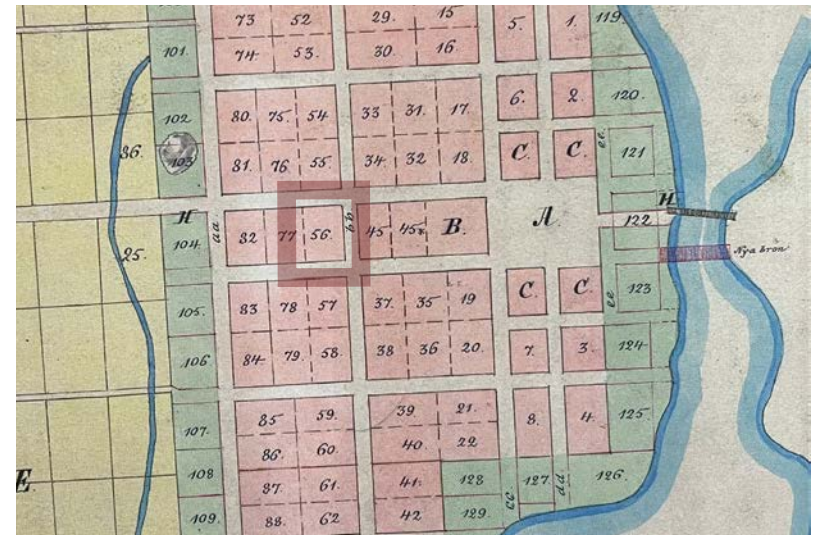
Ensimmäisen kerran kohdetontti saa oman tonttinumeronsa 56 vuonna 1780, kun maanmittaaja Jean Limon päivittää kaavakarttaa ja pilkkoo aiemmin esitettyjä korttelin kokoisia tontteja pienemmiksi.³ Tontitus ei muuta alueen korttelirakennetta mutta mielenkiintoisesti korttelin jako kolmeen osaan vastaa korttelin nykypäiväistä tonttijakoa. Vuonna 1805 Gustaf Adolf Tuderus päivitti jälleen kaavakarttaa, ja tässä versiossa nähdään ensimmäisen kerran Tammerkosken ylittävä silta Hämeenkadun jatkumona.⁴ Vuoden 1866 kaavakartassa (Ernst Bernhard Lohrmann) Hämeenkadun rooli pääkatuna alkaa hahmottua selvästi Kauppakatuun verrattuna, kun Hämeenkatua on levennetty ja kadun reunuksille on lisätty puuistutuksia.⁵

August Wilhelm Ahlbergin suunnittelemaan vuoden 1882 kaavakarttaan on lisätty olemassa oleva kaupunkirakenne rakeisuutena, mikä ensimmäistä kertaa kertoo Tampereen kaupungin rakennetusta kaupunkirakenteesta.⁶ Tällöin kohdetontilla, joka kartassa on numeroitu numerolla 36, on havaittavissa useampi pienempi rakennus, joiden sijainti vastaa hyvin Siiritietokannasta löytyneitä valokuvia (ks. x ja x). Myös kaavakartan vasempaan

- 1 Helen & Seppänen 2015, 29.
- 2 Helen & Seppänen 2015, 33
- 3 Helen & Seppänen 2015, 37
- 4 Helen & Seppänen 2015, 48-49
- 5 Helen & Seppänen 2015, 77
- 6 Helen & Seppänen 2015, 91

↑1 Vuoden 1775 kaavakartta, jossa nykyiset Kuninkaankatu ja Kauppakatu on jo hahmotettavissa. Tammerkosken ylittävä silta on piirretty Kauppakadun jatkeeksi ja Tammerforsin kartano sijaitsee suunnilleen nykyisen Vanhan Kirjastotalon kohdilla.

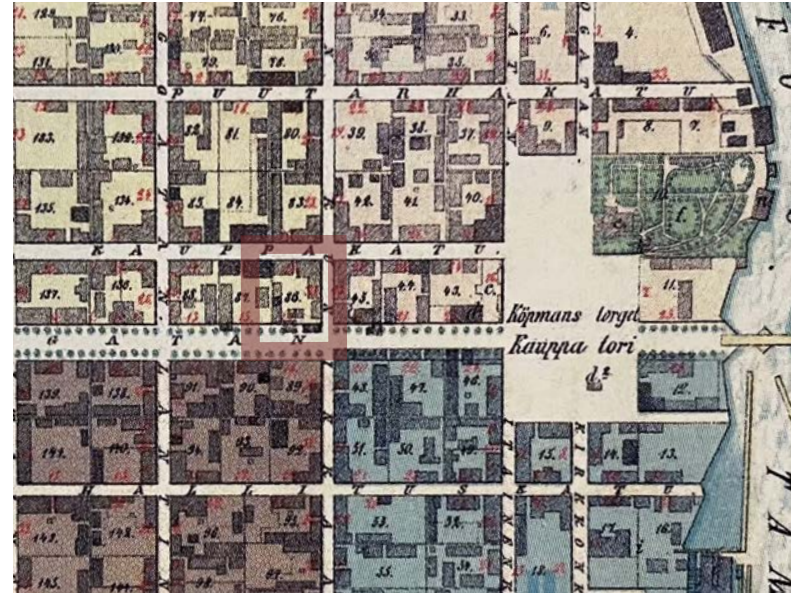

↑2 Vuoden 1805 kaavakartta, jossa Tammerkosken ylittävää siltaa suunnitellaan siirrettäväksi Hämeenkadun jatkeeksi. Kohdetontti on saanut oman numeroinnin 56 jo vuoden 1780 kaavakartassa.

alareunaan sijoitetut rakennusaineesta ja tarkoituksesta kertovat selitteet vastaavat rakeisuuskuvan ja valokuvien antamaa kokonaiskuvaa. Kartassa Hämeenkadun rooli pääkatuna on jo selvää.

Kyttälän kaavoitus vuoden 1887 kaavakartassa lisäsi entisestään Hämeenkadun merkitystä, kun kadun rooli Hämeensillan jatkumona Kyttälän puolella tuli ilmeiseksi reittinä rautatieasemalle.⁷ Vuoden 1896 Lambert Pettersonin kaavakarttaan tonttinumerointia uudistettiin, kun Petterson loi kaupunkiin uuden tontti- ja kaupunginosajärjestelmän. Tällöin kohdetontin tonttinumero muutettiin nykyistä vastaavaksi eli 25:ksi ja kaupunginosa toiseksi kaupunginosaksi.⁸ Tämän kaavan pohjalle kohderakennus onkin rakennettu. Lars Sonckin vuonna 1908 laatimassa kaavakartassa, johon merkittävät rakennukset on mustattu ja kirjattu erikseen ylös, on maininta jo postikonttorista Hämeenkadun puolella.⁹

- 7 Helen & Seppänen 2015, 95
8 Helen & Seppänen 2015, 103
9 Helen & Seppänen 2015, 107

↑3 Vuoden 1882 kaavakartta, jossa olemassa oleva kaupunkirakenne on näytetty rakeisuutena. Kohdetontti rajattu kuvaan ja kuvaa todennäköisesti tilannetta, jolloin tontilla on ollut vain matalia puutaloja.

→4 Valokuva Hämeenkadun ja Kuninkaankadun risteyksestä 20.06.1902. Taustalla näkyy vuotta aiemmin 1901 rakentuneen Tirkkosen talon päätykolmion huippu ja vasemmalla Kansallispankin tontilla sijainneen puutalon koristeellinen päätykolmio. Sen edessä on puinen varastorakennus, joka voidaan nähdä myös vuoden 1882 kaavakartan olemassaolevista rakennuksista Hämeenkadun puulinjaston kohdalla.

↑5 Kuva Hämeenkadun ja Kuninkaankadun kulmasta vuonna 1905, juuri ennen ensimmäisen osan lopullista valmistumista. Huomionarvoista Hämeenkadun ja Kuninkaankadun kulmassa sijainneessa puutalossa on pitkälle viety viimeistelyn taso ja todella kaunis detaljointi. Kuvan vasemmassa reunassa taustalla näkyy Kansallispankintalon ensimmäinen osa lähes valmiina ja

edustalla vielä purkamattomat puutalot. Puuiden takana näkyvät hienosti ensimmäisen osan alkuperäisen pankkitalon ikkunoiden muotoilu sekä piianporras keskeneräisine parvekkeineen.

KAAVATILANNE

Tontin voimassa oleva ja viimeisin kaava on kaava numero 6114 vuodelta 1983.

TAMPERE

Asemakaavan muutos

Kaupunginosa II

Kortteli n:o 12

Tontti n:o 25

ASEMAKAAVAHERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET:

K-13 Liike- ja toimistorakennusten korttelialue. Tontille on varattava yksi autopaikka kerrosalan 200 m² kohti. Tontin autopaikkoja sadaan osoittaa enintään 300 metrin päässä olevasta pysäköintialueesta.

----- 3 m sen kaava-alueen ulkopuolella oleva viivo, jota vahvistaminen koskee.

----- Korttelin, korttelinosan ja alueen raja.

- - - - - Eri kaavamääräysten alaisten alueenosien välinen raja.

----- Ohjeellinen tontin raja.

II

Kaupunginosan numero.

12

Korttelin numero.

25

Tontin numero.

HÄMEENKAT Kadun nimi.

8500

Rakennusoikeus kerrosalaneliömetreinä.

I

Roomalainen numero osoittaa rakennusten, rakennuksen tai sen osan suurimman sallitun kerrosluvun.

1/3

Murtoluku roomalaisen numeron jäljessä osoittaa, kuinka suuren osan rakennuksen suurimman kerroksen alasta saa kaavassa lukumäärältään mainittujen kerrosten yläpuolella olevasta tilasta kerrosluvun esittämiä käyttöä kerrosalaan laskettavaksi tilaksi.

[]

Rakennusala.

SF-1

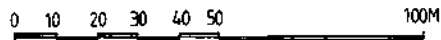
Rakennustaiteellisesti arvokas ja kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaiteellisesti arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Mikäli tämän pyrkimyksen vastaisesti on rakennuksessa olemmin suoritettu rakennustoimenpiteitä, on rakennus korjaus- ja muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan entistään.

----- Katu.

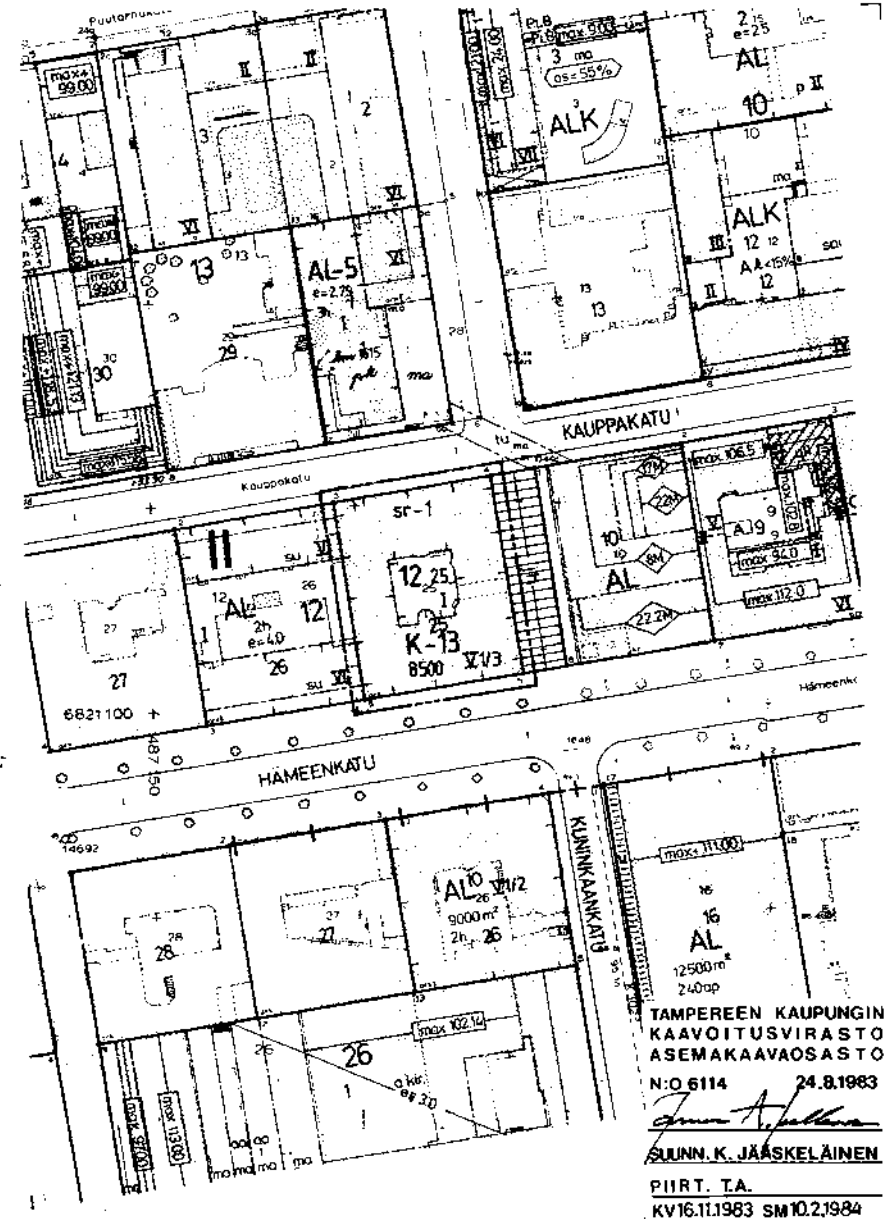
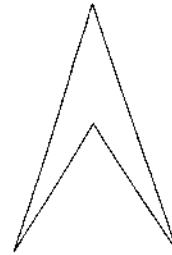
YMPÄRISTÖN ASEMAKAAVAMERKINTÖJÄ JA MÄÄRÄYKSIÄ:

- Asunto- tai liikerakenti.
- AL² Liikerakennusten korttelialue.
- AL Liikerakennusten korttelialue.
- AL¹⁰ Liikerakennusten korttelialue, jolle saadaan 10 % rakennusoikeudesta rakentaa maanalaisena yhtenäisenä työtilana.
- ||| jh ||| Yleiselle jalankululle varattu katualue, jolla huoltoajo on sallittu.

Muutetaan 2.12.1897 vahvistettua asemakaavaa.

1:1 000

TAMPEREEN KAUPUNGIN
 KAIVOITUSVIRASTO
 ASEMAKAAVAOSASTO
 N:O 6114 24.8.1983
Suunn. K. Jääskeläinen
 SUUNN. K. JÄÄSKELÄINEN
 PIIRT. T.A.
 KV16.11.1983 SM10.2.1984

RAKENNUKSEN HISTORIA

ARKKITEHTI BIRGER FEDERLEY

Birger Federley syntyi 17.2.1874 Helsingissä toimistonjohtaja Karl Berndt Federleyille (1844-1906) ja Anna Maria Sirénille (1850-1915). Hän kirjoitti ylioppilaaksi Helsingissä 17.5.1892 Nya svenska läroverketista ja valmistui arkkitehdiksi Polyteknillisestä Opistosta vuonna 1896. 1898 Federley muutti Tampereelle ja 1902 hän nai Gertrud Helen Paciuksen. 1907 perhe muutti Tampereen Osake-Pankin taloon, jossa he asuivat parinkymmenen vuoden ajan. Myös Federlayn toimisto toimi rakennuksessa.¹ Federley opetti Tampereen teknillisessä opistossa huoneenrakennus- ja perustamisoppia opettajana 1913-1923 ja rakennusoppia yliopettaja vuosina 1923-1933.²

1934 Federley puolisoineen muutti takaisin Helsinkiin ja hän kuoli Helsingissä 29.2.1935 61-vuotiaana. Vaikka Federley elämä alkoi ja päättyi Helsingissä, vietti hän merkittävän ja merkityksellisen osan elämästään Tampereella vaikuttaen arkkitehtuurin lisäksi monitahoisesti erinäisissä tehtävissä. Paula Kivinen muotoilee asian seuraavasti kirjassaan Tampereen jugend, arkkitehtuuri - taideteollisuus: "Federley aktiivinen toiminta luovana arkkitehtina ja kaupungin monissa vaativissa tehtävissä näkyy myös Tampereen historiasta, jonka lehdillä hän esiintyy yhtenä aikakautensa johtavista vaikuttajista."³

Federley teki merkittävän osan urastaan Tampereella ja pääosa hänen töistään sijaitsee Tampereen ympäristössä. Hän toimi Tampereen kaupunginarkkitehtina vuosina 1900-1901 ja kunnallispoliitikkona kaupunginvaltuustossa 1910-1921. 1900-luvun alussa Federley suunnitteli tyyllisesti pääasiassa jugendia, kansallisromanttisiaakin vaikutteita on havaittavissa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen tyyli muuttui klassistisempaan suuntaan.⁴ Merkittäviä Federley suunnittelema rakennuksia Tampereella Kansallispankin lisäksi ovat Tirkkosen talo (Lars Sonckin kanssa), Palanderin talo, vanhainkoti De gamlas hem, Tuomisen talo, Kymmenenmiehen talo,

- 1 Ylioppilasmatrikkeli 1853-1899
<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/1853-1899/henkilo.php?id=23660>
- 2 Kivinen 1982, 124
- 3 Kivinen 1982, 125
- 4 Koskesta voimaa
<https://webpages.tuni.fi/koskivoimaa/henkilot/federley.html>

↑6 Arkkitehti Birger Federley

Villa Lavonius, Villa Sandsund ja jo purettu ja Kansallispankintaloa vastapäätä sijainnut Blomin talo.

RAKENNUKSEN TOIMINTA JA KULTTUURIHISTORIA

Osoitteessa Hämeenkatu 22 sijaitseva rakennus suunniteltiin Tampereen Osake-Pankin käyttöön liikepankin pääkonttoriksi, ja rakennuksen käyttönimeksi onkin vakiintunut Kansallispankintalo. Tampereen Osake-Pankki perustettiin 17.10.1898 maakunnalliseksi liikepankiksi ja konttori päätettiin rakentaa Hämeenkadun, Kauppakadun ja Kuninkaankadun rajaamalle tontille. 1929 Tampereen Osake-Pankki yhtyi Maakuntain Pankkiin, jolloin sisäpihalle rakennettiin laajennus, jonka toiseen kerrokseen rakennettiin uusi

pankkisali. 1932 Maakuntain Pankki yhtyi Kansallis-Osake-Pankkiin (KOP), jolloin rakennukseen toteutettiin jälleen uudistuksia.⁵ Rakennuksen pääkäyttötarkoitus vuoden 2021 loppuun asti on ollut pankkitoiminta, viimeimpänä Nordea Bank Oyj. Rakennuksen ensimmäinen pankkisali sijaitsi luonnollisesti ensimmäisen rakennusvaiheen osassa Kauppakadun puolella. Kauppakadun puoleinen osa rakentui ensimmäisenä, koska Kauppakatu oli aikanaan merkittävä pankki- ja pääkatu.

Varsinaisen pankkitoiminnan lisäksi Kansallispankintalossa on läpi historiansa ollut pankkitoimintoja tukevaa toimintaa sekä myös muita tiloja. Rakennuksen kaikkien osien alkuperäisissä piirustuksissa asuntoja on esitetty koko kerrosalalta toisesta tai kolmannelta kerroksesta ylimpiin kerroksiin asti ja vuonna 2021 rakennuksesta löytyy edelleen yksi asuinhuoneisto. Myös pankinjohdajalla oli oma asunto käytössään. 1900-luvun alussa rakennuksessa toimi myös Federleyn arkkitehtitoimisto.⁶ Federley perheineen myös asui rakennuksessa kahden vuosikymmenen ajan toisena rakentuneen osan kolmannessa kerroksessa huoneistossa, johon kuului katettu parveke.⁷

Yksi merkittävä toimija on ollut Tampereen postikonttori, joka toimi rakennuksessa vuosina 1906-1925. Postikonttorille suunniteltiin omat tilat Hämeenkadun puolelle rakennuksen toiseen kerrokseen.⁸ Postitoimistolla oli rakennuksessa niin keskeinen rooli, että rakennusta kutsuttiinkin toisinaan postitaloksi.⁹ Vuosien 1905 ja 1960 välillä Hämeenkadun katutason liiketiloissa toimi erinäisiä toimijoita, esimerkiksi kemikalio eli kosmetikkamyymälä ja A. Heinonen Oy. Saman ajanjakson sisällä Hämeenkadun ja Kuninkaankadun kulmassa on toiminut W^M Sundvallin Hattuliike, mikä käy ilmi arkistojen valokuvamateriaalista ja mainoksesta Tampere-oppaassa vuodelta 1922.¹⁰ Tampereen osuuskaupan ensimmäinen myymälä

5 Leskinen & Jaakkola 1998, 52-53

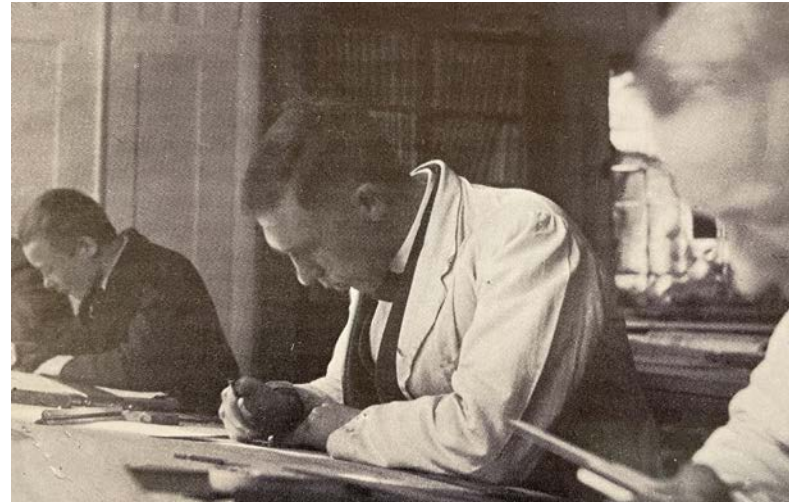
6 Koskesta voimaa
<https://webpages.tuni.fi/koskivoimaa/henkilot/federley.html>

7 Kivinen 1982, 121

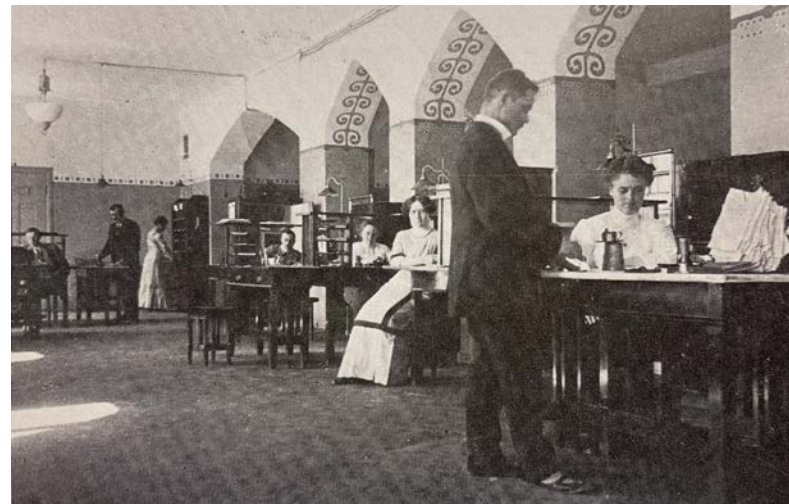
8 Leskinen & Jaakkola 1998, 52-53

9 Kivinen 1982, 136

10 Siiri tietopalvelu
<http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http%3A%2F%2Fwww.profium.com%2Farchive%2FArchivedObject-7A6FB2B4-1071-69FC-16B8-67AF11AB3A6B>

↑7 Kuva Federleyn toimistolta ilmeisesti Kauppakatu 7:ssä sijainneelta toimistolta. Kuvassa edestä taaksepäin: Veikko Kallio, Niilo Niemi ja Martti Laihonen. Taustalla tunnistettavissa Kansallispankintalon tuplaovi, jotka rakennuksessa ovat osittain paikalla edelleen.

↑8 Kuva postikonttorin tiloista eli Hämeenkadun puoleisen toisen osan toisesta kerroksesta, jotka suunniteltiin nimenomaan postikonttorin käyttöön. Kuva on otettu tulevien postien osastolta. Kuvassa nähtävää tilarakennetta ei ole enää olemassa; nykyisin tilat on muokattu yksittäisiksi toimistotiloiksi ja kuvan takaosan välipohja on avattu kaksikerroksiseksi tilaksi. Kulkuaukkojen kaariaiheet ja niiden sekä seinien koristemaalaukset toteuttavat samaa tyyliuuntaa kuin ensimmäisen vaiheen pankkisalin alkuperäisissä kuvissa nähdyt koristelut.

(Osuusliike Tuotanto) avattiin Kuninkaankadun ja Kauppakadun kulmaan.¹¹ Lähdevalokuvien mukaan Tuotannon liikkeessä myytiin 1940-luvulla liha-tuotteita ja 1966 kenkiä ja viereisessä liiketilassa kankaita. Vaikka rakennus nauttii yleisesti asemasta nimenomaan pankkirakennuksena, kertoo edellämainittu, että rakennus on palvellut laajastikin monenlaista toimintaa kulu- neen yli sadan vuoden aikana.

RAKENTUMINEN JA TEHDYT MUUTOSTYÖT

ENSIMMÄINEN OSA:

Tampereen osakepankin ja siten Kansallispankin talon historia alkaa 1890-luvulla, kun Tampereella herättiin ajatukseen, että kaupunki tarvit- sisi pankin, jonka hallintokin sijaitsisi Tampereella. Toinen huhtikuuta 1898 Tampereen osake-pankin yhtiöjärjestys hyväksyttiin valmistavassa kokouk- sessa ja osakepääoman suuruudeksi päätettiin kolme miljoonaa markkaa. Hallintoneuvosto kutsui pankin pääjohtajaksi R. Laethénin ja toiseksi joh- tajaksi A. Boxströmin. Pankki avattiin 17.10.1898 ja se aloitti toimintansa Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmassa sijainneessa puutalossa. Vuoden 1898 syksyllä pankki osti puutalon itselleen ja, joko kerralla tai rakentami- sen sivussa vaiheittain, osti lopun tontin omaan omistukseensa. Puutalon arvo nähtiin juuri sen keskeisessä sijainnissa ja Kauppakadulla sijaitsi tuohon aikaan kaikki Tampereella vaikuttaneet merkittävät pankit.¹²

Birger Federley valikoitui uuden pankki- ja asuinrakennuksen suunnittelijaksi ja ensimmäisen osan piirustukset on päivätty vahvistetuiksi Hämeenlinnan lääninkansliassa 13.8.1904. Asemapiirros osoittaa, että uusi, rakennuskoko- naisuuden ensimmäinen osa, rakentuisi tontin luoteiskulmaan osoitteeseen Kauppakatu 7, ja että tontilla sijaitsi olemassa olevia rakennuksia vuoden 1882 kaavakartan mukaisesti. Rakennuksen ensimmäiseen kerrokseen si- joitettiin pankkitoiminta ja toiseen sekä kolmanteen kerrokseen toisiaan vastaavat asuinhuoneistot. Pankkisali katsoi sisäpihan puolelle ja ikkunat suuntautuivat etelään. Huoneiston pohjoispuolelle sijoituivat johtokunnan huoneet ja holvi. Osa pankin käyttämistä holvituloista sijaitsi kellarikerrok- sessa, päätellen kellarin vahvistetuista seinistä pohjapiirustuksessa. Kella- ri- ja ullakkokerrokseen oli käynti ainoastaan sisäpihan apuportaan kautta. Kaikkiin huoneistoihin oli kulku Kauppakadun puoleisen pääsisäänkäynnin kautta.

¹¹ Koskesta voimaa
<https://webpages.tuni.fi/koskivoimaa/arki/1900-18/kauppae.html>
¹² Hirn 1908, 1-5

↑9 Kuva Kansallisosakepankin ensimmäisestä konttorista Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmassa. Viereen on jo rakentunut Kansallispankintalon ensimmäinen osa.

↑10 Puutalossa sijainneen pankin toimistohuone.

MUSEUS·MUSEUM·MUSEUM
 GONTELA·N^o·25·II·KAUPUNGIN-
 OSASSA·TAMPEREELLA.

Tampereen kaupungin museon
 rakennuksen piirustus
 vuodelta 1904.
 Arkkitehti: R. J. S. S. S.

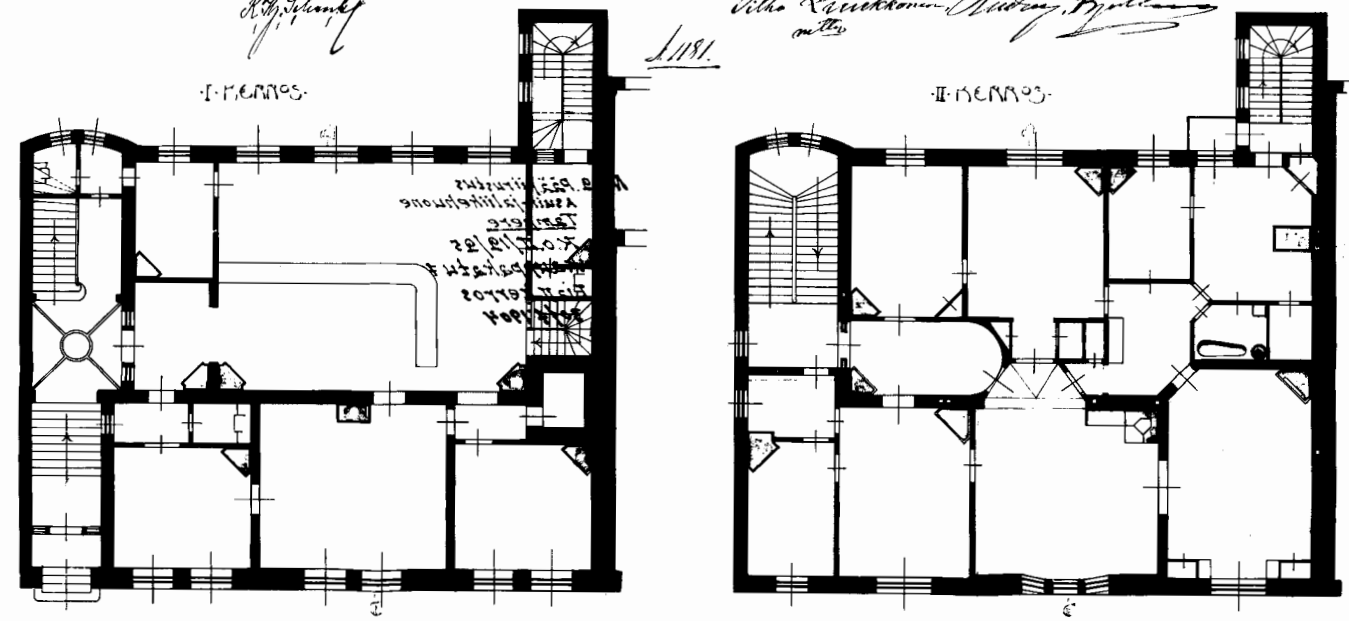
R. J. S. S.

Paikka
 Paikallisten koulutuskasien
 koulun, Lapin koulun, Etelän B.
 puolella.
 Keskustien vieressä.
 Villa Keskustien Puolella, Björnkullen
 puolella.

1181.

I-KERROS

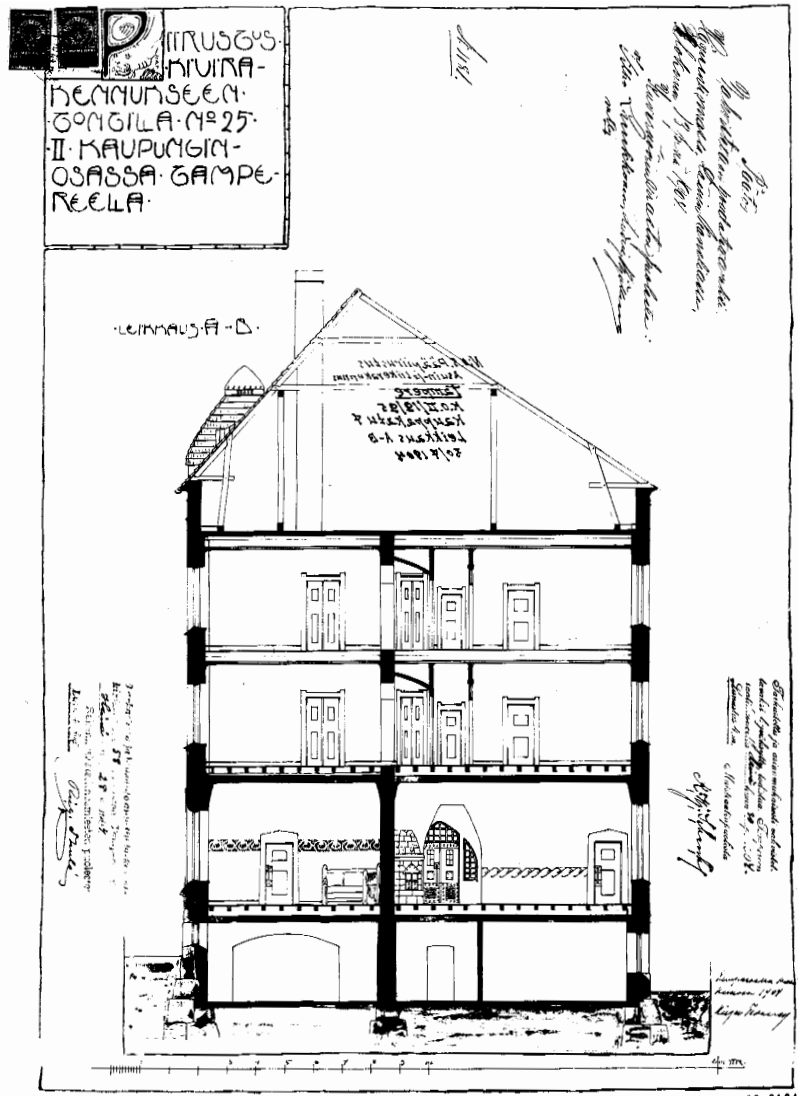
II-KERROS

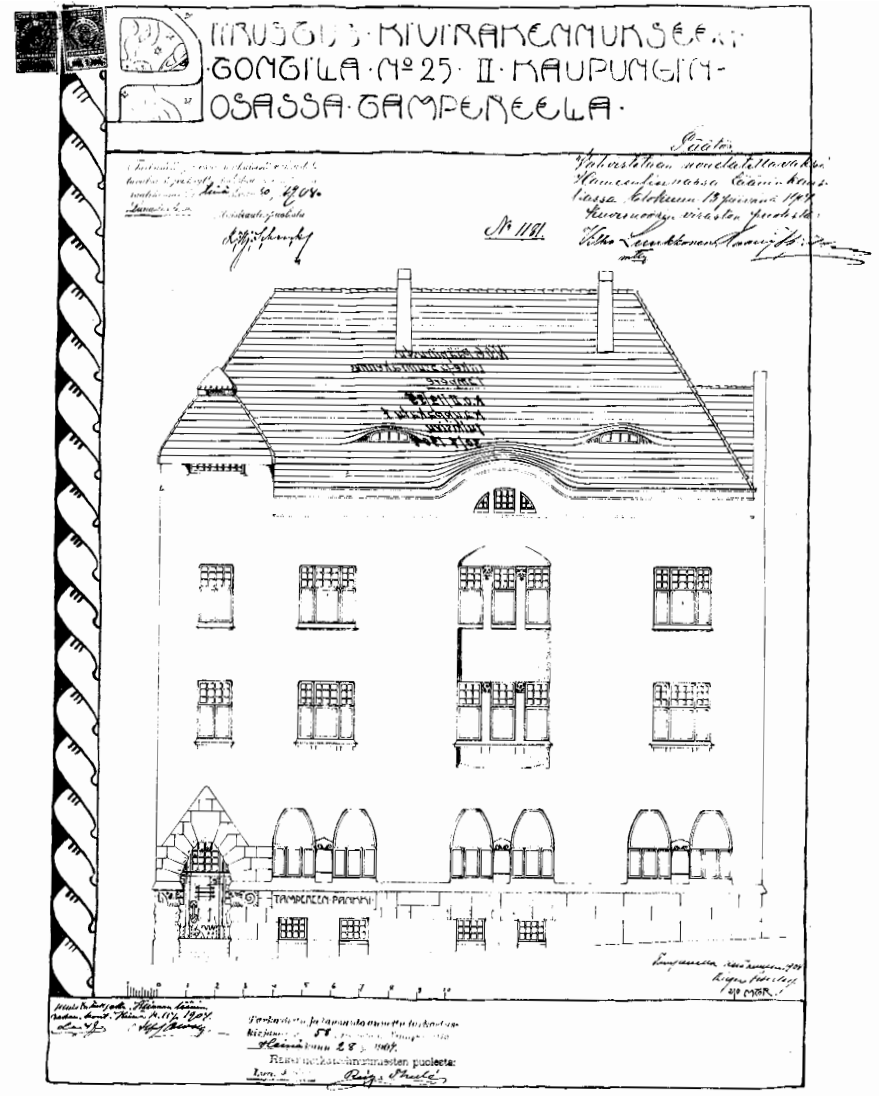
Tampereen kaupungin museon
 rakennuksen piirustus
 vuodelta 1904.
 Arkkitehti: R. J. S. S.

Tampereen kaupungin museon
 rakennuksen piirustus
 vuodelta 1904.
 Arkkitehti: R. J. S. S.

↑↑ Piirustuksissa rakennuksen I. ja 2. kerroksen pohjapiirustukset.

↑12 Kuvassa ensimmäisen osan leikkauspiirustus.

↑13 Kuvassa ensimmäisen osan julkisivukuva Kauppakadulle.

TOINEN OSA:

Federley huomioi lopun tontin rakentamisen jo ensimmäisen osan suunnittelun kohdalla sijoittamalla Kauppakadun sisäänkäynnin tontin pohjoisreunan keskiosaan, ennakoiden portaan hyödyntämistä myös sisäänkäyntinä Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmaan rakennettavaan osaan, joka lopulta rakennettiin viimeisenä. Hämeenlinnan lääninkansliassa 2.5.1905 vahvistetuissa piirustuksissa koko tontin hyödyntävä rakennus on suunniteltu jo kokonaisuudessaan. Toisessa vaiheessa rakennettiin kuitenkin vain Hämeenkadun ja reilu puolet Kuninkaankadun osuudesta. Toisen osan rakentaminen lopetettiin Kuninkaankadun puoleisen piianportaan rajaan, niin että porras vielä toteutettiin. Toisen osan julkisen luonteen ja laajuuden vuoksi Federley teki 1905 opintomatkan Ruotsiin, Tanskaan ja Saksaan paikallisiin posti- ja pankkitoimistoihin.¹³

Rakennuksen ensimmäinen kerros suunniteltiin myymälätiloiksi (puoti), joihin oli omat sisäänkäyntinsä suoraan katutilasta. Hämeenkadun puoleinen osuus rakennuksen toisessa kerroksessa suunniteltiin Tampereen postikonttorin tiloiksi, johon oli pääsisäänkäynti Hämeenkadun puolelta. Se oli ilmeeltään näyttävä ja Kauppakadun sisäänkäyntiä muistuttava. Sisäänkäynti johti postin juhlaan eteistilaan, josta portaikko kiertyi kahteen suuntaan seinien mukaisesti postin aulatilaa toiseen kerrokseen. Kolmannelta kerroksesta viidenteen kerrokseen sijaitsi lähes identtiset asuntotyypit. Huomioitavana poikkeuksena on Hämeenkadun länsipäädyn portaikon viereinen sali, jossa 3. ja 4. kerroksen asunnoissa on vastaavat parvekemaiset tilat ja viidennessä kerroksessa oma tyyppinsä. Rakennuksen leikkauskuvasta on nähtävissä laaja kellarikerros, joka on suunnitelmien mukaan rakennustöiden edetessä varmasti toteutettu, mutta josta ei löydy dokumentteja tai merkintöjä tarkemmin määrittelylle käyttötarkoitukselle.

19.1.1906 valmistumisvaiheessa olevassa toisessa osassa syttyi tulipalo. Työmaalla illalla alkaneen palon syyksi arveltiin väliaikaisia kuivaustyövälineitä. Palon arveltiin alkaneen Hämeen- ja Kuninkaankadun kulmuksesta ja levinneen keskeneräisten päistäretytteisten puuvälipohjien kautta sisätoihin varattuun puutavaraan ja siitä eteenpäin ympäri rakennuksen. Päistäreetytteet ovat puuvillan ja hampun puumaista ainesta, jota käytettiin eristeinä. Suurimmat vauriot tapahtuivat juuri palon alkamiskohdassa ja viereisestä kuvasta on nähtävissä palon aiheuttama laaja tuho kiinteistössä. Ikkunat ovat palaneet ja julkisivun rappaus on osittain irronnut jättäen tiiliseinien pinnan paljaaksi.

13 Kivinen 1982, 136

↑14 Kuva pankin johtokunnan huoneesta.

↑15 Kuva pankin toimistosalista alkuperäisessä asussaan. Pankkisalialia ei ole enää olemassa kuvan mukaisessa muodossa ja nykyisin tässä kohtaa on makasiiniosan pankkisalalin pohjoispuolinen aulatilat. Huomaa Ikkunoiden koristeet ja seinien brodeeraukset. Taustalla näkyvää kakluuni ei näy alkuperäisissä piirustuksissa mutta vuoden 1905 piirustuksiin takaseinän kakluuni on lisätty. Edustan L-mallinen palvelutiski näkyy jo ensimmäisissä piirustuksissa.

Ennen rakennustöiden jatkamista, tilaajana toiminut pankki lähetti Federley'n Saksaan tutkimaan rautabetonin käyttöä, jota ilmeisesti hyödynnettiin palaneen osan rakentamisen loppuunsaattamisessa.¹⁴

Vuodelle 1906 loppuun merkityissä muotokuvissa nähdään pieniä muutoksia julkisivuihin vuodelle 1905 päivättyihin kuviin verrattuna (ks. liitteet sivut 108-109). Hämeenkadun puoleisen katon päätykolmion ikkunan yläkaari on pyöristetty ja viereisen tornin koristereliefi on poistettu ja korvattu ikkunoilla. Erkkerin kolmiosaisten ikkunoiden väliset koristeet on poistettu ja erkkerin vieressä sijaitsevan parvekkeen detalleja on muutettu reunapellitöiden ja kateen alareunan hammastuksen lisäyksellä sekä ikkunoiden välisien koristelun poistolla. Ensimmäisen ja toisen kerroksen julkisivukoriste on muutettu yksinkertaisesta vaakasuuntaisesta hammastetuksi profiiliksi. Myös länsipäädyn sisäänkäynnin viereiset parvekkeet on muokattu, mikä näkyy julkisivu- ja pohjapiirustuksissa. Kuninkaankadun fasadissa on tehty vastaavia pieniä muutoksia; katon päätykolmioiden ikkunoita, erkkerilinjan koristeita ja katutason ovia on muutettu sekä katutason kiviladontaa suurennettu. Myös muutamia kookkaita ikkunoita on vaihdettu pieniksi neliskulmaisen muotoisiksi ikkunoiksi. Huomionarvoista on myös kauttaaltaan toisen kerroksen ikkunoiden vinon linjan pehmenys kaarevaksi. Edellä mainitut muutokset ovat vieneet julkisivujen ilmettä asteen verran kansallisromanttisempaan suuntaan. Ullakkokerroksen pohjapiirustukseen on piirretty raskaita väliseiniä, mahdollisesti palokatkoiksi aiemmin tapahtuneen palon vuoksi. Sivun 21 valokuvista voidaan tehdä vertailua juuri palaneen ja valmistuneen rakennuksen välillä ja mielenkiintoisesti osa edellä kuvatuista muutoksista on toteutettu jo ennen paloa, osa vasta jälkeen. Esimerkiksi tornimaisen erkkerin ullakon ikkunat näyttävät olevan toteutetut jo ennen paloa reliefien sijaan, kun taas toisen kerroksen ikkunoiden muodon muutos on selkeästi tehty vasta palon jälkeen.

Rakennus valmistui myöhemmin vuonna 1906 ja Federley itsekin muutti asumaan juuri valmistuneeseen osaan. Asuinhuoneistojen järjestelyssä huomioitiin pää- ja apuportaiden sijoittelu, ja kaikkiin asuntoihin olikin kaksi sisäänkäyntiä. Kuninkaankadun pääportaaseen sijoitettiin Tampereen tieltävästi ensimmäinen hissi, vaikkei sitä piirustuksiin olekaan merkitty.¹⁵ Hämeenkadun läntinen, asukkaiden käyttöön tarkoitettu sisäänkäynti oli

14 Kivinen 1982, 136

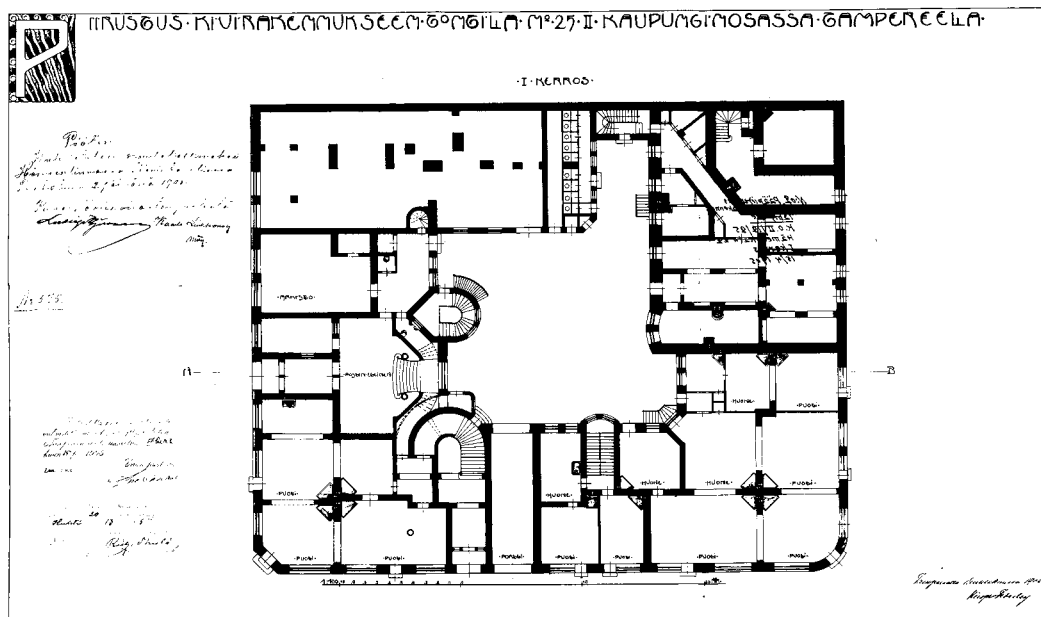
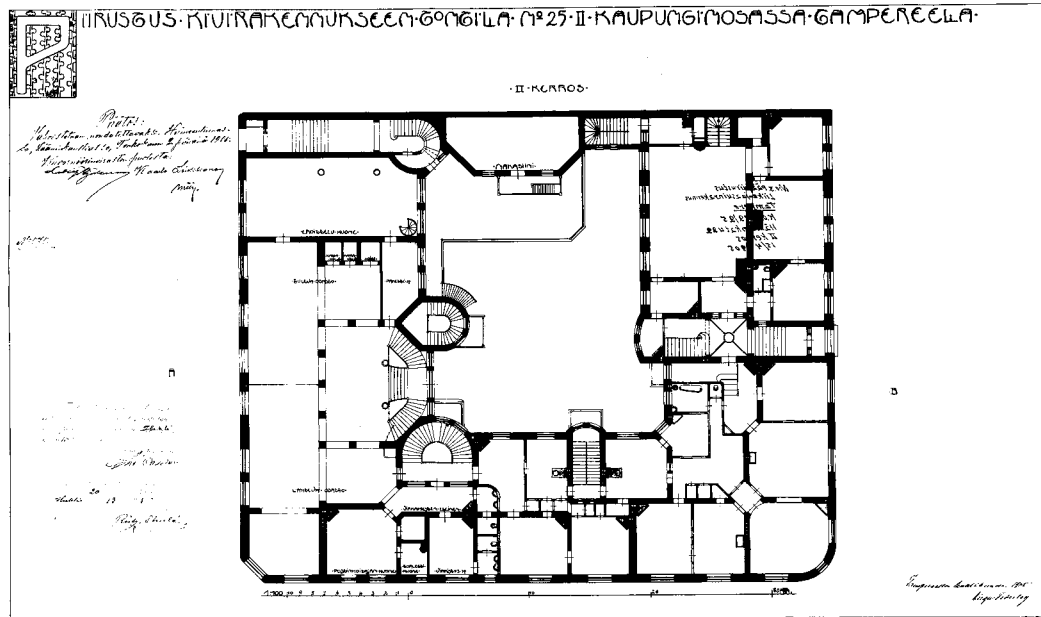
15 Kivinen 1982, 136

↑16 Kansallispankintalon toisen osan laaja tulipalo tapahtui 19.1.1906.

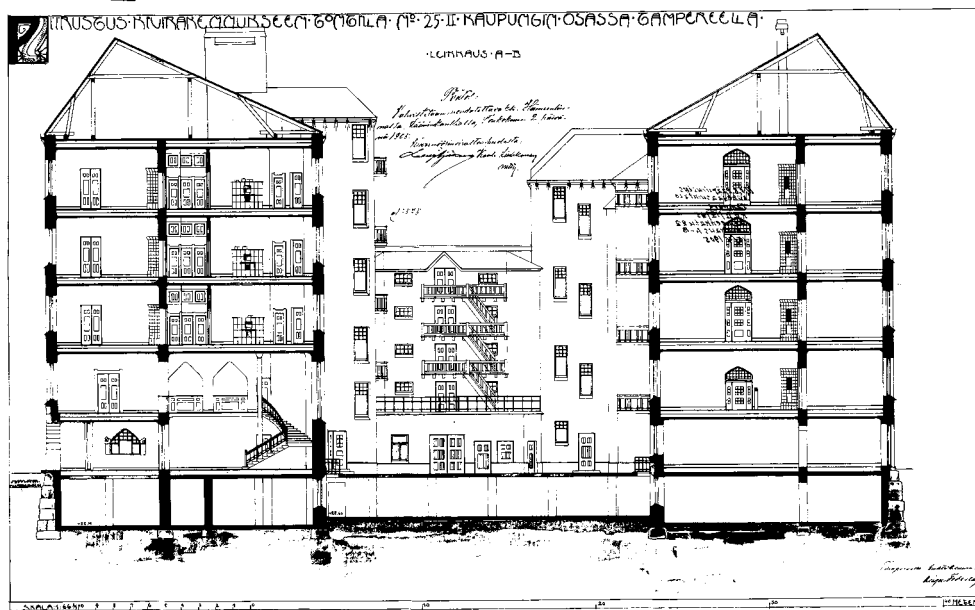
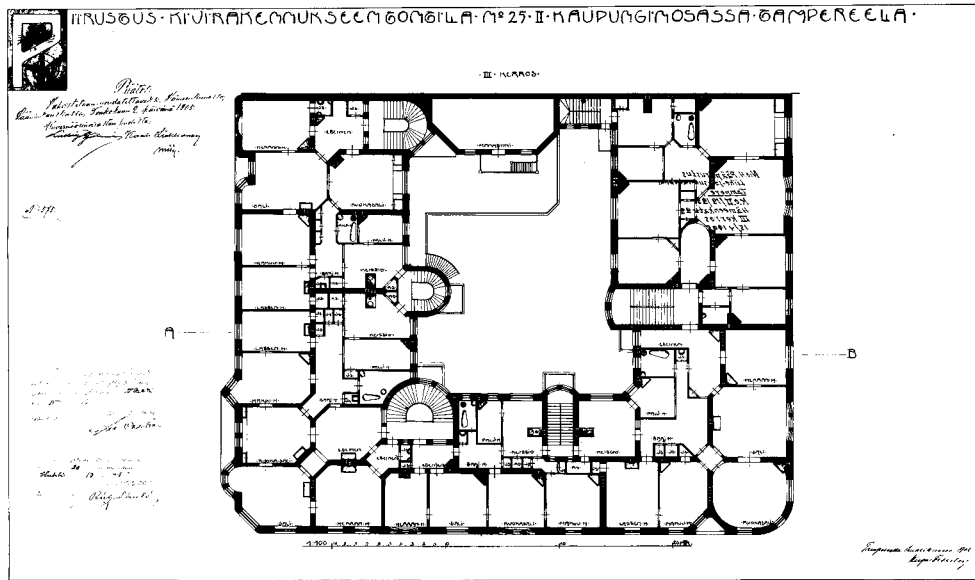
↑17 Ylläolevassa postikortissa (valmistusaika 1906-1909) havaittavissa toisen vaiheen osuus kokonaisuudessa valmistuttuaan. Kuninkaankadun kulmassa pilkistää vanha puinen toimistorakennus, jonka tilalle kolmas osa rakentu myöhemmin. Tässä kohtaa on siis nähtävissä toisen ja kolmannen osan raja. Liikehuoneistojen yläpuolelle ripustettuja valaisimia ei näy julkisivukuivissa. Kokonaisuudessaan rakennus on jyhkeän linnamainen ja katutason julkisivu muodostaa näyttävän ja tasapainoisen kokonaisuuden ylemmän rakennusmassan kanssa.

←18 Vuoden 1905 2. kerroksen pohjapiirustus. Piirustuksen vasemmassa reunassa postikonttorin tilat ja pohjapiirustukseenkin on merkitty 'lähtevä' ja 'tuleva osasto'. Huomionarvoista on Hämeenkadun komea sisäänkäynti 1. kerroksen pohjapiirustuksessa postin eteiseen, josta on niinkään komea käynti postin varsinaisiin tiloihin toiseen kerrokseen kaksijohteisen portaikon kautta. Portaikko on ollut varsin komea, mikä käy ilmi siereisen sivun leikkauspiirustuksesta. Yläpuolisen valokuvan suippokaariset käyntiaukot toistuvat toisen rakennusvaiheen postikonttorissa, kuten leikkauskuvasta käy ilmi.

↑19 Kuva ensimmäisen osan pankkialista, kakluunia ei näy ensimmäisissä piirustuksissa, mutta toisen vaiheen pohjapiirustuksiin (yllä vasemmalla) kakluuni on lisätty. Huomaa myös seinien ja käyntiaukkojen kaarien koristeornamentti juokseva koiria, joka toistuu rakennuksen eri osissa.

←20 Vuoden 1905 1. kerroksen pohjapiirustus

←21 Vuoden 1905 3. kerroksen pohjapiirustus

←22 Vuoden 1905 3. leikkauspiirustus

postikonttorin sisäänkäyntiin verrattuna hillitympi, mutta niin ikään sisäänvedetty ja näyttävä. Itse portaikko on viety muiden portaikkojen tapaan sisäpihan puolelle.

KOLMAS OSA 1911 JA 1916

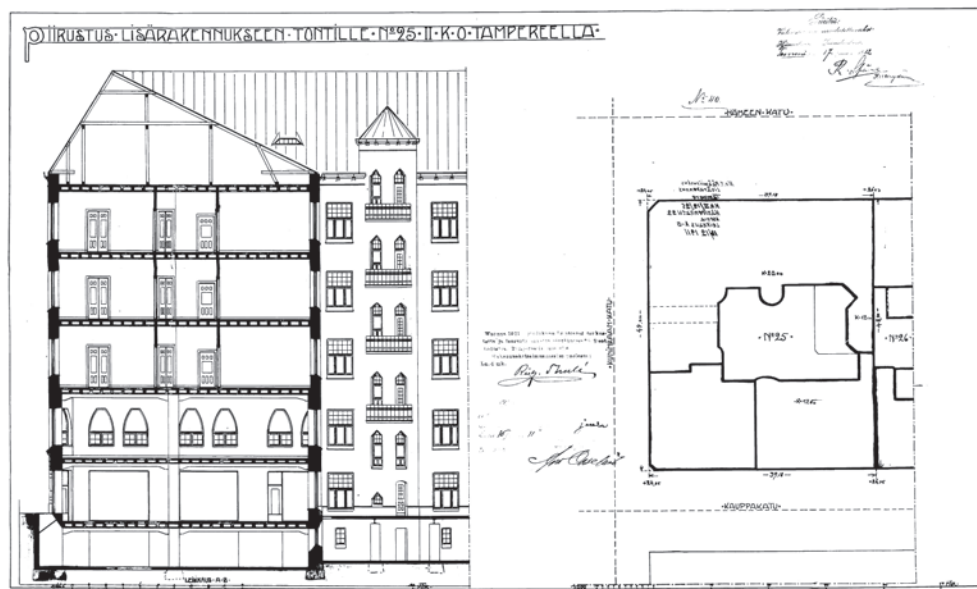
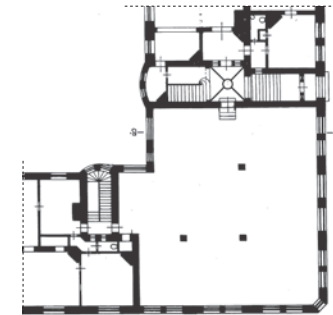
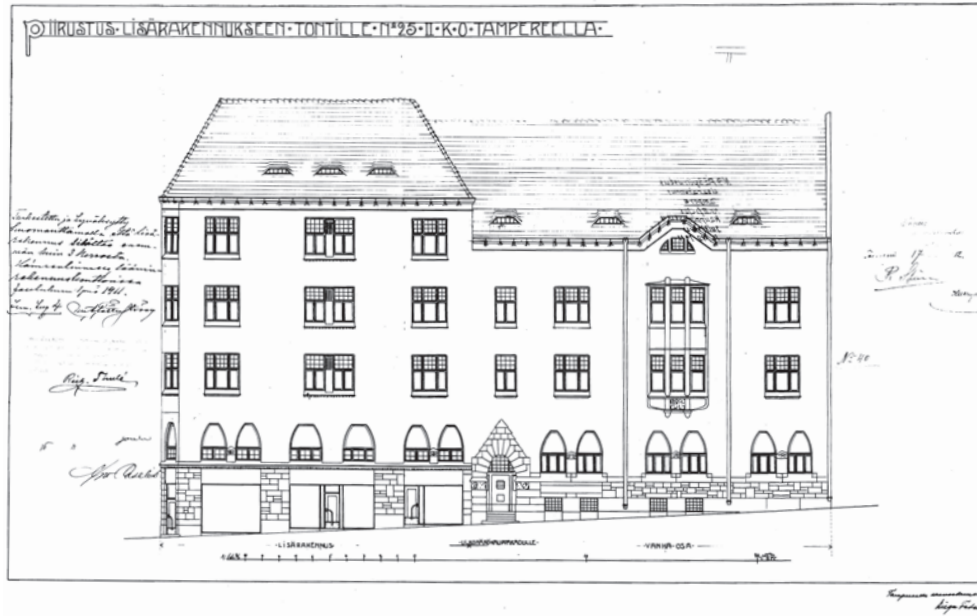
Vuonna 1911 Federley suunnitteli Kuninkaankadun ja Kauppakadun kulmaan sijoittuvan kolmannen osan monella tavalla uudelleen, verrattuna vuoden 1905 suunnitelmiin. Suurin muutos on katutason julkisivun vienti modernimpaan suuntaa korvaamalla katutason kaari-ikkunat suorakulmaisilla suurilla näyteikkunoilla. Ensimmäisen ja toisen kerroksen kulmahuoneiston pohjat on jätetty aukinaisiksi ja tilojen keskelle on sijoitettu ainoastaan pilareita kantaviksi rakenteiksi. Julkisivuissa on useampi käynti liiketilaan, ja valokuvamateriaalin perusteella voidaan olettaa, että väliseiniä on rakennettu eri myymälätilojen välille. Erityisesti Kauppakadun julkisivuja on yksinkertaistettu vuoden 1905 suunnitelmista; katon päätykolmiot on poistettu kokonaan, ensimmäisen ja kolmannen osan liittymäkohta on yksinkertaistettu, kolmannen osan julkisivukoristeita on luovuttu ja katutason ikkunamuutoksen lisäksi kiviverhoilu on nostettu seuraavaan kerrostasoon asti. Myös ensimmäisen osan Kauppakadun puoleiseen julkisivun koristeluun on ehdotettu muutoksia, mutta ne on kuitenkin jätetty tekemättä. Kuninkaankadun puoleisella julkisivulla on tehty vastaavat katutason muutokset, mutta kolmannen osan eteläiseen reunaan on lisätty toista vaihtetta kopioiva ikkunalinjan pystysuuntainen koristelu. Kolmannesta kerroksesta viidenteen kerrokseen on suunniteltu vuoden 1905 versiota muistuttavat asuntopohjat mutta asuntojen kohdalta on poistettu sisäänvedetty parvekemainen osa ja linjan samalta kohdalta myös katon nosto ja kattoikkuna on poistettu. Rakennusmassan syvyyttä on myös hieman kasvatettu sisäpihan suuntaan suhteessa ensimmäiseen rakennettuun osaan.

Kolmas osa valmistui kokonaisuudessaan vuonna 1916. Näin täydentynyt kolmen osan kokonaisuus, jotka yhdessä täyttävät tontin 25 katujen puoleiset sivut kokonaan, muodostaa arkkitehtonisesti ja toiminnallisesti eheän kokonaisuuden. Yli kymmenen vuoden aikana rakentunut kokonaisuus kohtasi niin rakenteellisia uudistuksia kuin arkkitehtonisia päivityksiä, ja ajan hengen tuomista muutoksista kertoo myös katutason ikkunoiden muodon muutos.

Vuonna 1915 Federley suunnitteli sisäpihan makasiinirakennukseen muutoksen, jossa toisen kerroksen postitoimiston tiloja laajennettiin sisäpihan suuntaan. Suunnitelmista on olemassa pohja- ja leikkauspiirustus, ja pohjapiirustuksesta käy ilmi ajatus sisäpihan ulkoseinän avauksesta ja tehtävästä

↑23 Ylläolevassa kuvassa vuodelta 1932 näkyy viimeisenä rakennettu osa Kansallispankintaloa poislukien sisäpihan muutokset. Kuvassa näkyy hyvin katutason ikkunoiden ilmeen muutos, verrattuna aiempaan myymälätilojen julkisivusuunnitteluun.

↑24 1.-3. kerroksen pohjapiirustukset (alinnä ensimmäinen, keskellä toinen ja ylinä kolmas kerros) Kuninkaankadun ja Kauppakadun kulmasta. Myymälätilojen pohjat on suunniteltu aiempia versioita vapaamiksi. 3.-5. kerroksessa sijaitsee asuntoja.

↖25 Julkisivupiirustus vuodelta 1911.

←26 Leikkaus- ja asemapiirustus vuodelta 1911.

laajennuksesta. Leikkauspiirustuksessa samaan kohtaan on piirretty tukirakenteiksi jugendtyylistä poiketen klassistisia pylväitä.

Vuodelle 1916 numeroiduissa muutospiirustuksissa kolmannen vaiheen osaan piianportaan viereen ullakolle on lisätty pesutupa ja käymälöitä. Samassa yhteydessä vanhimman osan kellarikerrokseen (joka sisäpihan puolelle oli maantasossa) on nimetty talonmiehen asunto ja asunnon viereen Kauppakadun puolelle edelleen pankin tiloja.¹⁶

VUOSI 1927

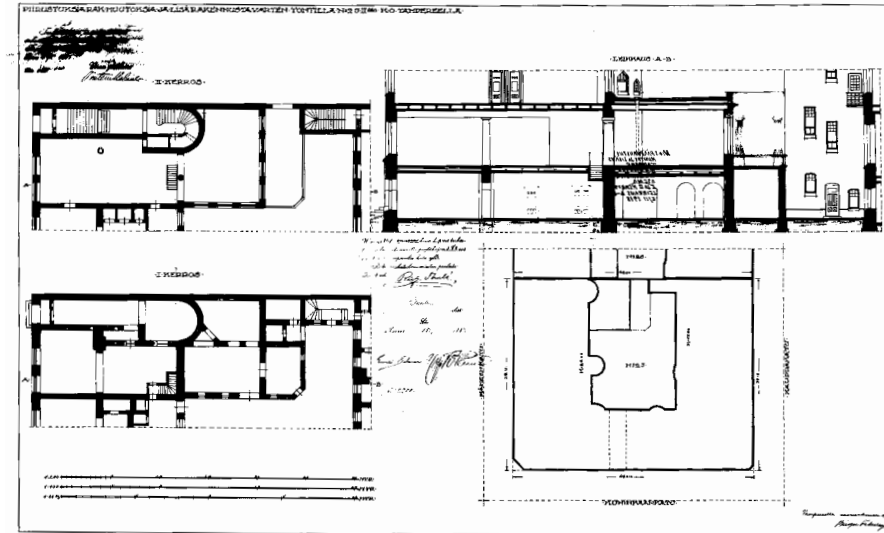
Vuodelle 1927 on kirjattu ensimmäinen rakennusta kohdannut suurempi muutos. Tampereen postitoimisto muutti omaan taloonsa vuonna 1926, jonka jälkeen tyhjäksi jääneitä tiloja muutettiin.¹⁷ Vuoden 1915 makasiinirakennusta laajennettiin täyttämään koko ensimmäisen ja toisen osan läntinen välikko, ja pankin ja postitoimiston tilat yhdistettiin uudella pankkisalilla pankkihuoneiston laajennukseksi. Myös Hämeenkadun julkisivuun tehtiin merkittäviä muutoksia. Tällöin suunniteltiin myös 'keskuslämmityshuone', eli lämmönjakohuone, joka on samalla paikalla edelleenkin.¹⁸ Vuoden 1916 klassistiset aiheet saivat jatkoa yli 10 vuotta myöhemmin suunnitellussa vuoden 1927 laajennuksessa. Viereisissä pohja- ja leikkauspiirustuksissa nähdään ensin vuoden 1916 postitoimiston laajennus ja sitten tilan laajentuminen vuonna 1927 pankin puolelta postitoimiston puolelle. Uuden pankkisalin ja sisätilayhteyden lisäksi merkittävä uudistus oli uusien sisäänkäyntien suunnittelu niin Hämeenkadun kuin Kauppakadun puolelle sekä Hämeenkadun katutaso julkisivun ilmeen täysi muuttaminen. Valitettavasti Tampereen kaupungin arkiston digitoimat julkisivupiirustukset eivät ole skannautuneet hyvin, ja niistä on vaikea nähdä lopullista ajatusta suunnitelmien takana. Leikkauksesta on kuitenkin havaittavissa sisäänkäyntien klassistiset koristeaiheet, uuden pankkisalin pilarit ja valearkadi.

Hämeenkadun osuudelta myymälöiden ikkunat ehdotetaan vaihdettavan suorakulmisiin, mukailien Federelyn viimeisen vaiheen suunnitelmaa. Myös katutaso julkisivumateriaali vaihtuu vaakasuuntaiseen säännölliseen kiveen, niin ikään luoden klassistista vaikutelmaa. Suunnitelmien toteutusvuodesta ei ole varmuutta, mutta vuonna 1932 otetussa valokuvassa ainakin julkisivumuutokset on toteutettu. (ks. sivu 32 kuva 34)

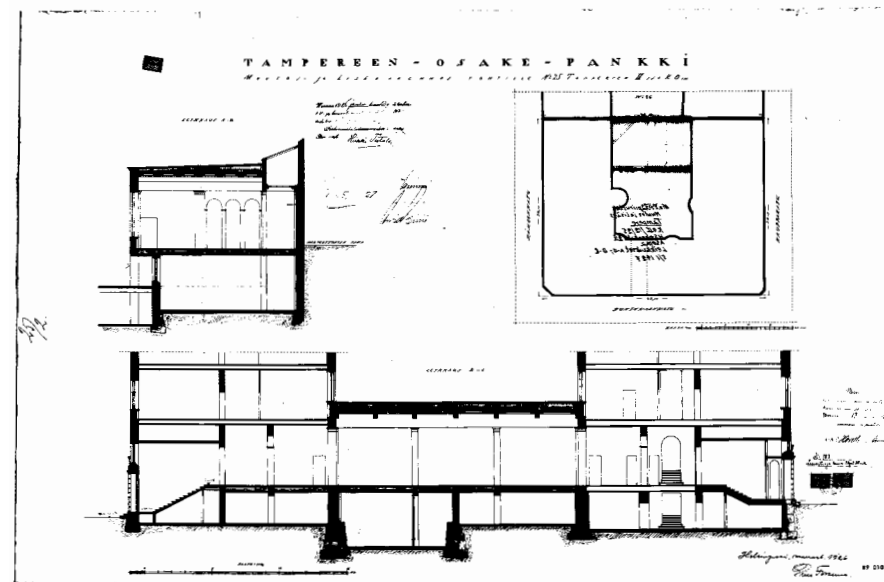
16 Tampereen kaupunginarkisto, rakennusluvut 1915

17 Kivinen 1982, 137

18 Tampereen kaupunginarkisto, rakennusluvut 1926

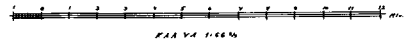
↑27 Kuvassa vuoden 1916 postikonttorin laajennussuunnitelma.

↑28 Kuvassa leikkauspiirros vuoden 1927 laajennussuunnitelmasta.

TAMPEREEN - OSAKE - PANKKI

MUUTOS- ja LISÄRAKENNUS TONTILLE N:25 TAMPEREEN IISSAKOIN
KÄSINKÄNNÄS JULKISIVUUN

*Kuva 16 joulukuun 23
1927
Kalle J. Järvelin*

*Tarkastettu ja osittain
muutettuna ja
suunniteltu
Kalle Järvelin
1927*

*2000
1500
1000
500
0*

*Tässä tarkastettiin
Kalle Järvelin
1927*

Kalle Järvelin 1926

↑29 Kuvassa julkisivupiirustus Hämeenkadulle vuoden 1927 muutossuunnitelmasta. Näyttävä, alkuperäinen sisäänkäynti puretaan ja uusi sijoitetaan asuinhuoneistojen sisäänkäynnin viereen. Myymälätilojen julkisivuun tehdään tyyliuunnallisesti suuri muutos jugendista klassistiseen, mistä kertoo julkisivuun tuodut pilarihiehet, säännönmukaiset suorakulmaiset näyteikkunat, vaakasuuntainen, tasapintainen ja säntillinen kiviladonta pinnaltaan luonnonmukaisen ja vapaamman ladonnan sijaan.

Hämeenkadun uuden sisäänkäynnin ja pankkisalin toteutus vaikutti olennaisesti myös läntiseen asuinhuoneistojen portaikkoon. Muutosten yhteydessä asuinhuoneistojen porrashuone siirrettiin kiinni julkisivuun eli asunnoissa entisen herranhuoneen paikalle. Hämeenkadun katutilan luonne muuttui näiden 1927 suunniteltujen muutosten myötä radikaalisti. Keskeisesti sijoitettu vaikuttava kivinen sisäänkäynti purettiin ja pankin ja asuinhuoneistojen sisäänkäynnit olivat vierekkäin lähes yhdenvertaiset ja julkisivussa vetäytyvät. Vuoden 1927 suunnitelmat on tehnyt mitä todennäköisimmin Heikki Tiitolan rakennustoimisto.¹⁹ Toteutuksen yhteydessä menetettiin myös ensimmäisen vaiheen alkuperäinen pankkisali alkuperäisellä ikkuna-aukotuksella seinäkoristeineen ja kakluuneineen (ks. sivu 22 kuva 15). Kalusteiden olemassaolosta ei tätä nykyä ole tietoa.

VUOSI 1933

Vuonna 1929 Tampereen Osake-pankki yhdistyi Maakuntain pankkiin, jolloin pankin tiloja laajennettiin Hämeenkadulle ja uusi pankkisali otettiin käyttöön. 1932 Maakuntain Pankki yhdistyi Kansallis-Osake-Pankkiin, minkä jälkeen sisätiloihin ja julkisivuihin tehtiin jälleen muutoksia.²⁰ Vuoden 1933 lokakuulle päivätyissä ja Heikki Tiitolan Rakennustoimiston merkillä varustetuissa piirustuksissa tehdään lähinnä rakennuksen sisäisiä muutoksia: vanhaan postikonttorin tiloihin johtaneet kolmiosisaiset portaat puretaan, syntynyt aukko laitetaan umpeen ja postitoimiston portaikon ja aulan tilalle tehdään kirjanpitohuone. Sisäpihan puolelle tehdään uudet ikkunat syntyneeseen huoneeseen ja Hämeenkadun puoleisissa muissa tiloissa tehdään kevyitä seinäsiirrollisia operaatioita.²¹

VUOSI 1938

Vuoden 1938 muutokset on suunnitellut Bertel Strömmer. Vuonna 1938 suunniteltu kerrostuma puhaltaa funktionalistista henkeä Hämeenkadun julkisivuun ja pankkisaliin. Rakennusluvassa Strömmer kertoo muutoksista: "... tulisi näiden muutosten yhteydessä myös pankin Hämeenkadun puolinen pääovi uusittavaksi entistä arvokkaammaksi. Ovi tulisi m.m. varustettavaksi hiotuin graniittipielin ja arvokkaalla metalliovellla."²² Sivun 32 kuvassa 35 näkyy uudet muutokset kokonaisuudessaan ja sivun 33 kuvassa erityisesti uusi sisäänkäynti. Muita julkisivussa tehtäviä muutoksia olivat Hämeenka-

19 Tampereen rakennusvalvonnan arkisto, 1927 ja 1933

20 Leskinen & Jaakkola 1998, 52

21 Tampereen kaupunginarkisto, rakennusluvat 1933

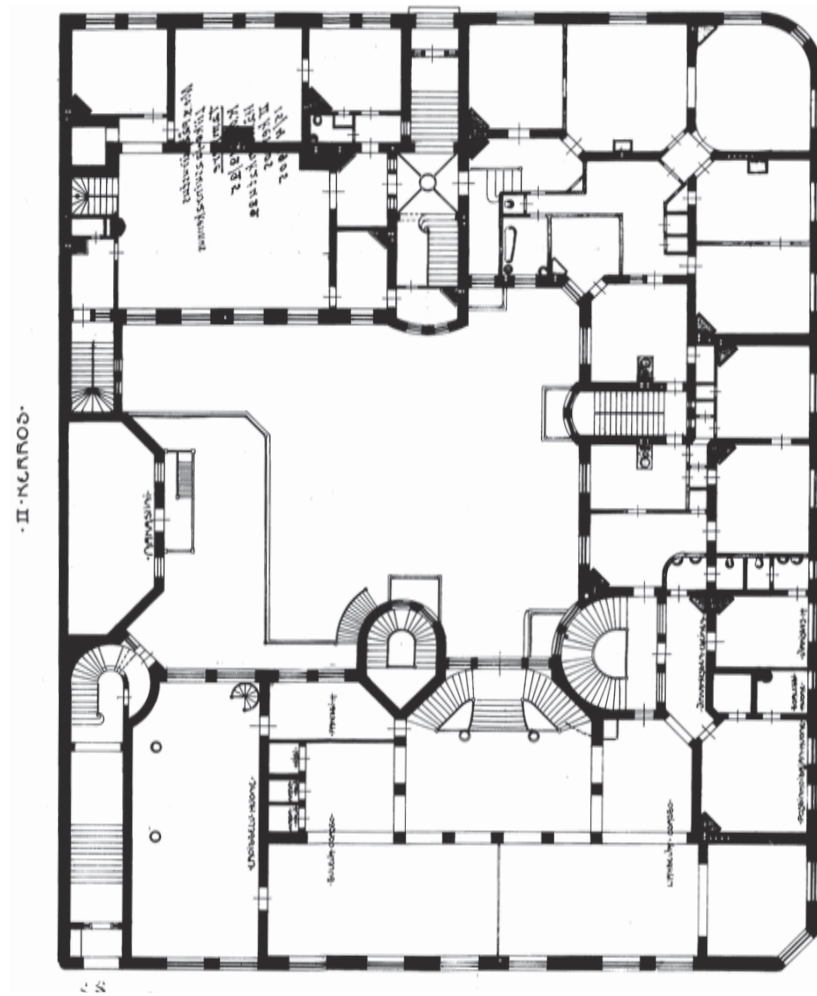
22 Tampereen kaupunginarkisto, rakennusluvat 1938

↑30 Kauppakadun vuonna 1927 suunniteltu sisäänkäynti on säilynyt nykypäivään asti. Oletettavasti Hämeenkadun uusi sisäänkäynti on ollut vastaavan tyyppinen leikkauskuvan perusteella.

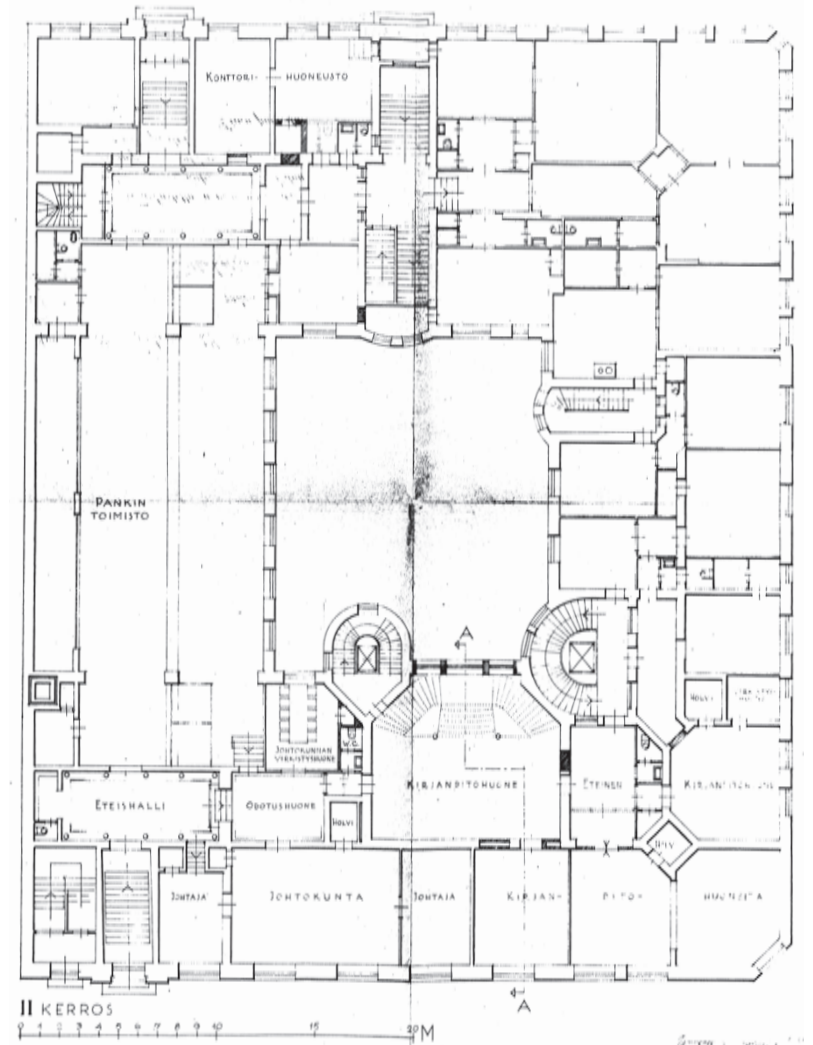

↑31 Uusi pankkisali vuoden 1927 suunnitelman mukaan. Kuva otettu 21.3.1932. Huomaan oikean reunan upea ylävalo kattoikkunoiden kautta.

↑32 Vuoden 1905 suunnitelmien 2. kerroksen pohjapiirustus. Piirustuksen alareunassa sijaitsivat postikonttorin tilat. Niin postikonttorin kuin ensimmäisessä osassa sijainneen alkuperäisen pankkisalilin tilallisuus ja yksityiskohdat ovat tuhoutuneet lukuisissa myöhemmin toteutetuissa muutostöissä.

KOP TAMPERE

№ 2/34 55

89 01075 Rakennuspiirustus

↑33 Vuoden 1933 suunnitelmien 2. kerroksen pohjapiirustus. Vanha postitoimistoon johtanut portaikko on merkitty purettavaksi. Uusi pankkisalili ja sisäänkäynti on toteutettu vuoden 1927 suunnitelmien mukaan. Postikonttoritilojen muutokset on todennäköisesti Tiitolan toimiston suunnittelemat.

dun puolen toisen kerroksen ikkunoiden muuttaminen kaarevista jugend-henkisistä suorakulmaisiksi, mainospalkiston lisääminen myymälätilojen ikkunoiden yläpuolelle, vaakasuuntaisen kiviladonnan poisto ja asuntojen sisäänkäynnin yläpuolelle pyöreän ikkunan lisäys. Eritoten sisäänkäynnin lipan dynaamiset tukirakenteet ja pyöreä ikkuna ilmentävät ajan henkeä. Sivun 30 kuvien X ja X vertailussa nähdään, että vuosien 1923 ja 1938 välillä 'parvekkeen' katos on poistettu vaikka sen poistoa ei ole piirustuksiin dokumentoitu purettavaksi. Myymälöiden julkisivun muutos on käännetty myös Kuninkaankadun puolelle muutoksena aiempaan. Sisätiloissa pankkisaliin on lisätty ikkuna-aukot tontin länsirajan puolelle symmetrisesti sisäpihan puolen kanssa.

VUOSI 1960

Vuonna 1960 kohteeseen toteutettiin jälleen laajoja muutoksia sisätiloihin sekä Hämeenkadun ja Kuninkaankadun puolen julkisivuihin. Entisten myymälätilojen paikalle tehdään uusi pankkisali, entisen makasiinirakennuksen ensimmäiseen kerrokseen sijoitetaan henkilöstölle uudet tilat ja sisäpihalle sisätilat yhdistävä lasitiilinen yhteyskäytävä, ensimmäisen osan kolmanteen kerrokseen sijoitetaan henkilöstöruokala ja näiltä osin pohjapiirustukset alkavat muistuttaa niiden nykyistä olemusta. Ensimmäisen osan länsipäähän sijoitetaan uusia portaita, joilla saada yhteys henkilöstötiloihin. Merkittävä sisätilallinen muutos tehdään uuden ja läntisen asuinhuoneistojen sisäänkäynnin väliin; välipohja avataan laajasti luoden komeaa korkeaa tilaa pankkisaliin ja yhdistäen sen tilallisesti makasiiniosan toiseen pankkisaliin. Toisen kerroksen pankkisalin kattoikkunat on merkitty purettavaksi ja ylätilaan on merkitty iv-kanavan lisäys. Katutaso pankkisalin avaaminen laajaksi yhtenäiseksi tilaksi on tarkoittanut vahvojen kantavien seinälinjojen purkamista ja pohjiin onkin lisätty teräsbetoniset pyöreät pilarit niin julkisivujen kuin sisäseinien linjoihin. Tilojen välille luodaan porrasyhteys ja tavallisten portaiden rinnalle asennetaan liukuportaat. Näissä piirustuksissa näkyy myös ensimmäistä kertaa maanalaisten tilojen hyödyntäminen, kun sisäpihan pihatason alle osoitetaan tilaa.

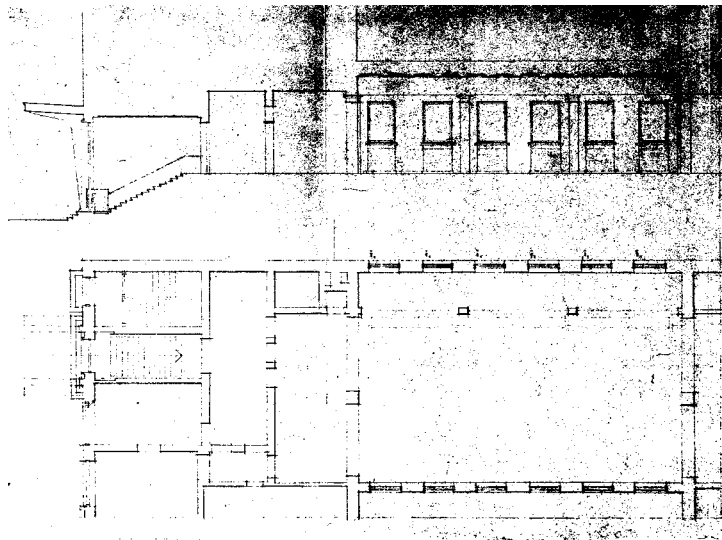
Julkisivumuutosten kohdalla arkkitehtoninen ilme saa myöskin nykyisyyttä muistuttavan ulkonäön. Stömmerin suunnittelema sisäänkäynti puretaan ja pääsisäänkäynnin paikka haetaan keskeisemmälle kohdalle kuljettamaan asiakas uuteen pankkisaliin. Katutaso saa Hämeenkadun ja Kauppakadun osalta nauhaikkunamaisen näyteikkunalinjan, joka yhdistyy Kuninkaankadun

↑↑34, ↑35 Ylemmässä kuvassa (kuvattu 11.7.1932) katujulkisivu vuoden 1927 suunnitelmien mukaan ja alemmassa (kuvattu 25.9.1939) vuoden 1938. Huomaa pankkisalin sisäänkäynnin ja asuinhuoneistoihin johtavan portaan, myymälätilojen fasadin ja toisen kerroksen ikkunoiden muutos sekä parvekkeen katoksen poisto.

↑36 Vuoden 1938 suunnitelman julkisivupiirustus.

↑37 Vuoden 1938 suunnitelman leikkaus- ja pohjapiirustusote. Leikkaus- ja pohjapiirustuksessa näkyy uuden ikkunalinjan lisäys pankkitalin länsiseinälle.

↑38 Kuvassa havaittavissa vuonna 1938 suunnitellut ja toteutetut funktionalismin nojaavat muutokset: asuinhuoneistojen sisäänkäynnin riisunta koristeista, ympyräikkunan lisäys, myymälöiden mainoskylttien korostaminen vaakasuuntaisella pohjapalkilla, toisen kerroksen ikkunoiden muutos suorakulmaisiksi ja koristeista riisutuiksi ja tietyksi pankin uusi sisäänkäynti.

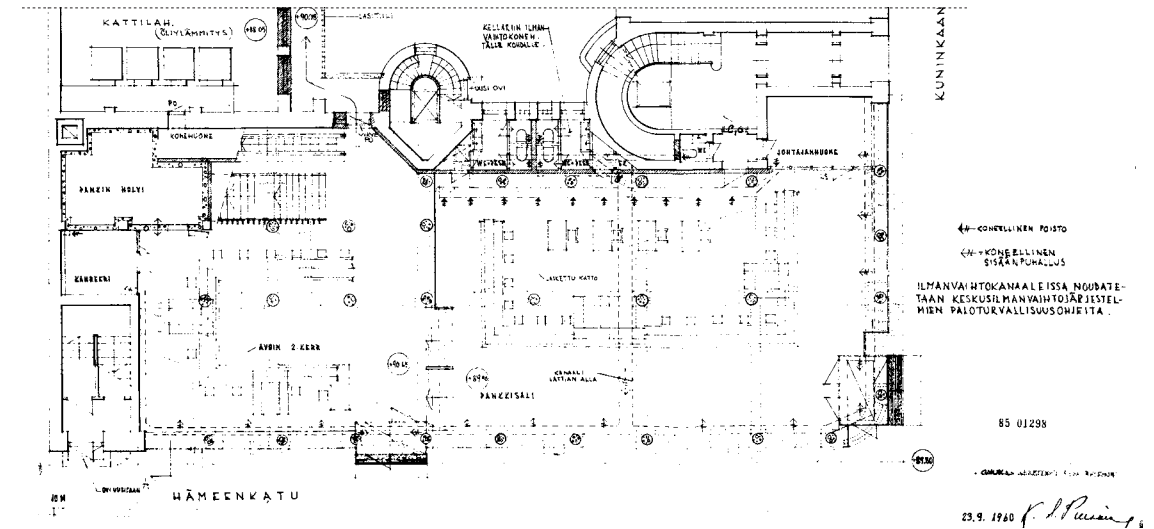
pohjoisosan neliskulmisiin ikkunoihin kohtuullisen linjakkaasti.²³ Tällä muutoksella poistetaan Kauppakadun puolella viimeisetkin alkuperäiset myymälöiden kaari-ikkunat toisen rakennusvaiheen osalta. Kauppakadulla neljä eteläisintä toisen kerroksen kaari-ikkunaa vaihdetaan Hämeenkadun puolta mukaileviin ikkunoihin. Toisen kerroksen ikkunoiden alareunasta poistetaan koristelinjat ja kun katutason ikkunalinjat pidetään aiempaa vastaavana, aiheuttaa tämä muutos katutason julkisivun ilmeessä pienen madaltumisen, 'luomien raskautta'. Katon materiaali muutetaan konesaumatuksi kuumasinkityksi teräspelliksi. Nämä 60-luvulla toteutetut muutokset kokonaisuudessaan toteuttavat modernistista arkkitehtuuria.

Näihin piirustuksiin on merkitty ensimmäistä kertaa ilmanvaihtoa koskevaa tietoa, ja oletettavaa on, että vuoden 60-muutoksissa rakennukseen on lisätty ainakin osittain koneellinen ilmanvaihtojärjestelmä. Rakennusluvasta selviää olemassa olevien kantavien rakenteiden seinärakenteeksi tiili ja väli-seinärakenteeksi syrjä- ja lapetiili. Rakennuslupaselvityksestä käy myös ilmi, että uudet välipohjat tehtiin teräsbetonista massiivilaattaholveiksi.²⁴ Vuoden 1960 muutokset on suunnitellut arkkitehti K. A. Pinomaan toimisto.

1960-luvun suunnitelmat eivät kata kaikkia toteutettuja muutoksia. Jukka Kuusiston 1974-1975 talvella otetuissa kuvissa on nähtävissä Hämeenkadun puolen katon detajikan yksinkertaistus eli kattoikkunoiden poisto ja räystään detajikan poisto. Myös Hämeenkadun ja Kuninkaankadun kulman parvekkeet neljännessä ja viidennessä kerroksessa on poistettu, vaikka kaikki edellä mainitut asiat ovat vuoden 1960-piirustuksiin merkitty. Vuoden 1975 viidennen kerroksen sisätilan muutokuvassa parveketta ei ole enää myöskään esitetty pohjapiirustukseen. Oletettavaa on, että näin suuret muutokset on kuitenkin toteutettu vuoden -60 muutosten yhteydessä.

1970-LUVUN MUUTOKSET

Vuonna 1972 muutoksia tehtiin Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmahuoneistoon maantaso- ja kellarikerroksessa. Muutoksessa myymälätila muutetaan pankin tiloiksi. Suunnitelmat on päivätty 8.9.1972 ja suunnittelijana on toiminut Arkkitehtitoimisto Olli Kuusi. Muutoskohteina rakennusluvassa mainitaan ensimmäisen ja kellarikerroksen väliseinämuutokset ja uuden sisäisen porrasyhteyden avaus kulmahuoneiston ja kellarin välil-

23 Leskinen & Jaakkola 1998, 53

24 Tampereen kaupunginarkisto, rakennusluvut 1960

↑↑39, ↑40 Vuoden 1960 julkisivukuvassa havaittavissa modernistinen muutos julkisivuun katutason osalta. Alemmassa kuvassa uusi pohjapiirustus, jossa myymälätilat on muutettu pankkisaliksi.

↑41 Kuva Hämeenkadun puoleisesta pankkialista KOP:n 90-vuotisjuhlista 8.2.1980.

➤42 Kuva pankkialista ennen 80-luvun muutoksia.

→43 Kuva toisen kerroksen pankkialista portaiden yläpäästä KOP:n 90-vuotisjuhlista 8.2.1980.

lä.²⁵ Kellarikerrokseen sijoitetaan uudet holvitilat, ja tämän johdosta seiiniä on vahvistettu uusilla betoniseinillä. Suunnitelmien mukaan Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulman toimitilaan on avattu uudet sisäänkäynnit, jotka on sovitettu olemassa olevaan ikkunajakoon. Vuodelle 1973 on merkitty rakennuslupa, jossa jäljelle jäänyt yksittäinen myymälätila liitetään vielä em. tiloihin.²⁶ Rakennukseen tehtiin vuosina 1975 viidenteen kerrokseen (Pentti Kantomäki) ja 1980 toiseen ja neljänteen kerrokseen käyttötarkoituksen muutoksia muuntamalla asuntoja toimistotiloiksi.

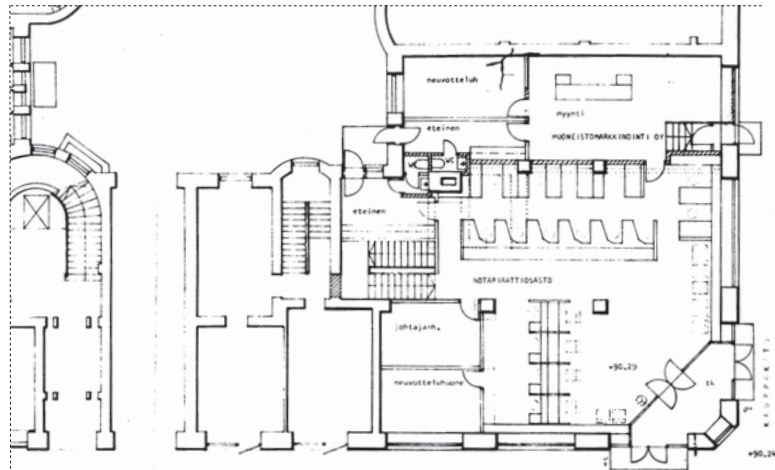
Vuonna 1977 muutoksia tehtiin ensimmäisen rakennusvaiheen osaan henkilöstöruokalaksi muutettua tilaa koskien. Tällöin asennettiin hissi vanhimman pääportaan lounaiskulmaan kulkemaan sisäpihalta kolmanteen kerrokseen asti. Saman muutoksen yhteydessä saman osan ullakotilaan asennettiin uusi IV-konehuone, joka on edelleenkin käytössä. Nämä suunnitelmat on allekirjoittanut K. A. Pinomaa.

1980-LUVUN MUUTOKSET

1980-luvulla rakennukseen tehtiin jälleen merkittäviä ja radikaaleja muutoksia. Suunnitelmien piirustussarjat ovat vuosilta 1984, 1985 ja 1988 ja kaikissa sarjoissa arkkitehtisuunnittelun on tehnyt K. A. Pinomaa toimisto. Muuta-

25 Tampereen kaupunginarkisto, rakennusluvat 1972

26 Tampereen kaupunginarkisto, rakennusluvat 1973

↑44 Ote 1972 pohjapiirroksista ja muutoksista Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmassa.

↑45 Kuva pankkisalista ennen 80-luvun muutoksia.

↑46 Kuvassa Erkki Lyden ja Jaakko Tiitola, jonka isän Heikki Tiitolan nimissä tehtiin vuoden 1927 suunnitelmat, sekä hänen vaimonsa KOP:n 90-vuotisjuhlassa 8.2.1980. Kuva on otettu pankin tiloissa, jotka muokattiin myymälätalasta pankin tiloiksi vuonna 1972.

↑47 Kuva sisäpihalta kohti rakennuksen koilliskulmaa talvelta 1974-1975.

↑48 Kuva sisäpihalta kohti rakennuksen pohjoisreunaa talvelta 1974-1975.

↑49 Kuva sisäpihalta kohti rakennuksen itäreunaa talvelta 1974-1975.

↑50 Kuva Hämeenkadun ja Kuappakadun kulmasta kohti rakennuksen koilliskulmaa talvelta 1974-1975. Huomaa vuoden -60 suunnitelmien mukaiset toisen kerroksen ikkunat sekä katutason sisäänkäynnit. Katon arkkitehtoninen ilme on yksinkertaistettu positamalla kattoikkunat ja räystäään detljiikka. Pyöreän erkkerin viereinen parveke sekä Hämeenkadun ja Kuninkaankadun kulmassa neljännessä ja viidennessä kerroksessa sijainneet parvekkeet on poistettu.

↑51 Kuva sisäpihalta kohti rakennuksen lounaiskulmaa talvelta 1974-1975.

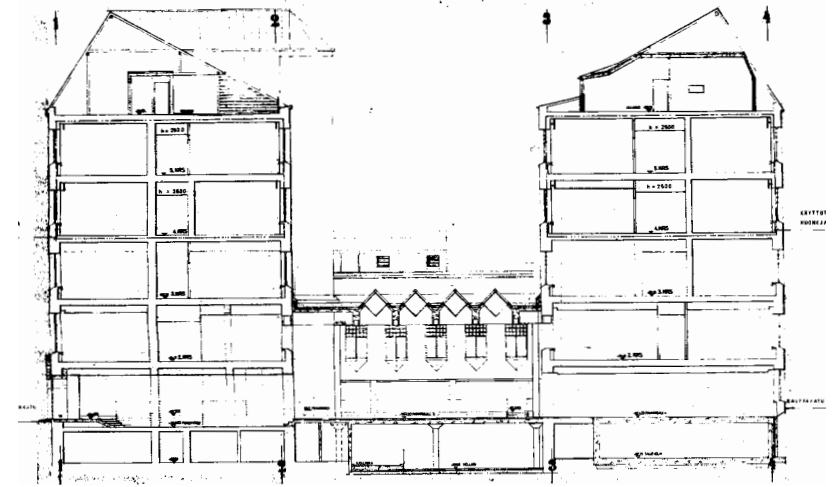
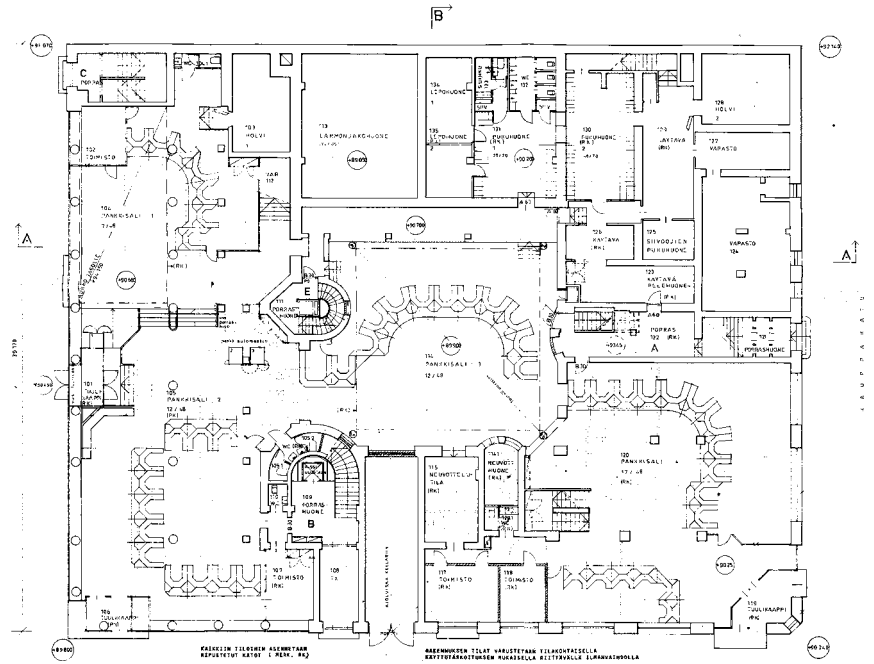
missä eri lähteissä, mm. Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998 -kirjassa, suurten muutosten toteutusvuodeksi on kerrottu vuosi 1991 ja suunnittelijoiksi arkkitehdit Vartola-Erno-Laitinen, mutta rakennusvalvonnan arkistosta ei ole löytynyt heidän nimellään tai esitetyllä vuosiluvulla mitään suunnitelmia. Olemassa oleva tilanne vastaa myös vuoden 1985 ja 1988 suunnitelmia.

Ensimmäisessä piirustussarjassa on lähdetty liikkeelle tontin lopun rakennusoikeuden käytöstä. Vuoden 1984 asemapiirustuksen yhteydessä on tehty laskelmia ja niiden mukaan suunnitelmissa tulnaisiin tekemään lisärakentamista ullakolle 430,5 ja sisäpihalle 209,5 neliömetrin edestä. Suunnitelmissa sisäpiha katetaan tämän muodostaen näin uuden pankkisalin ja muita pankkisaleja muokataan esimerkiksi poistamalla rullaportaat ja lisäämällä uusia kiintokalusteita. Muita merkittäviä muutoksia ovat sisäpihan ja katutilan yhteyden muuttaminen rampiksi kellariin, toisen osan pohjoisen puolen piianportaan purku, tavarahissin yhteyden vienti kellaritasoon asti, Hämeenkadun pääsisäänkäynnin siirtäminen takaisin 'alkuperäiselle' keskeiselle paikalle ja varsinaisen väestönsuojan osoittaminen kellarikerrokseen. Samassa yhteydessä on osoitettu tehtäväksi Kuninkaankadun pääportaan hissien uudistus. Julkisivuihin suunniteltiin tehtävän alkuperäistä arkkitehtuuria palauttavia muutoksia; toisen kerroksen suorakulmaisiksi vaihdetut ikkunat näytetään entisöitäviksi vuoden 1906 suunnitelmien mukaan ja katon pellitys vaihdettavan punaiseksi tiilikatteeksi.

Vuoden 1985 piirustussarjassa sisäpihan kateen muotoilu on muutettu pyöreästä kolmioaiheiseksi. Myös makasiinirakennuksen sisäpihalle katsoviin ikkunoihin on suunniteltu nykyiset kolmioaiheiset ulokkeet, messinkikoristeet ja koristeellinen ikkunan yläosa. Koko neljännen ja viidennen kerroksen asuntoihin on osoitettu käyttötarkoituksen muutos asunnoista toimistoiksi. Toisen osan pohjoiseen piianportaan on lisätty hissivaraus.

Vuoden 1988 piirustussarja on laaja, mutta keskittynyt muutoskohtien huomioimiseen, joten on oletettavaa, että edellisten piirustussarjojen perusteella on jo lähdetty toteuttamaan koko rakennusta koskenutta perusparrannusta. Edellisten suunnitelmien lisäksi vuoden 1988 piirustuksista näkyy Hämeenkadun pääsisäänkäynnin palautus vuoden 1905 toteutusta mukailevaksi. Yksi leikkauspiirustuksista on tehty itä-länsi suunnassa kohti Hämeenkatua ja toisen rakennusvaiheen sisäpihan seinää kohti. Tästä piirustuksesta

↑52 Pohjapiirustus vuodelta 1984, jossa sisäpiha on katettu ja piha otettu käyttöön uutena pankkisalina.

↑53 Leikkauspiirustus vuodelta 1985, jossa sisäpihan katoksen suunnitelmaa on muutettu. Taustalla näkyy makasiiniosan ikkunoihin suunniteltu erkkerimäinen koriste.

↑154 Kuva 1980-luvun muutosten toteutuksesta.

↑155 Kuva 1980-luvun muutosten toteutuksesta.

↑56 Kuva 1980-luvun muutosten toteutuksesta.

↑57 Kuva 1980-luvun muutosten toteutuksesta.

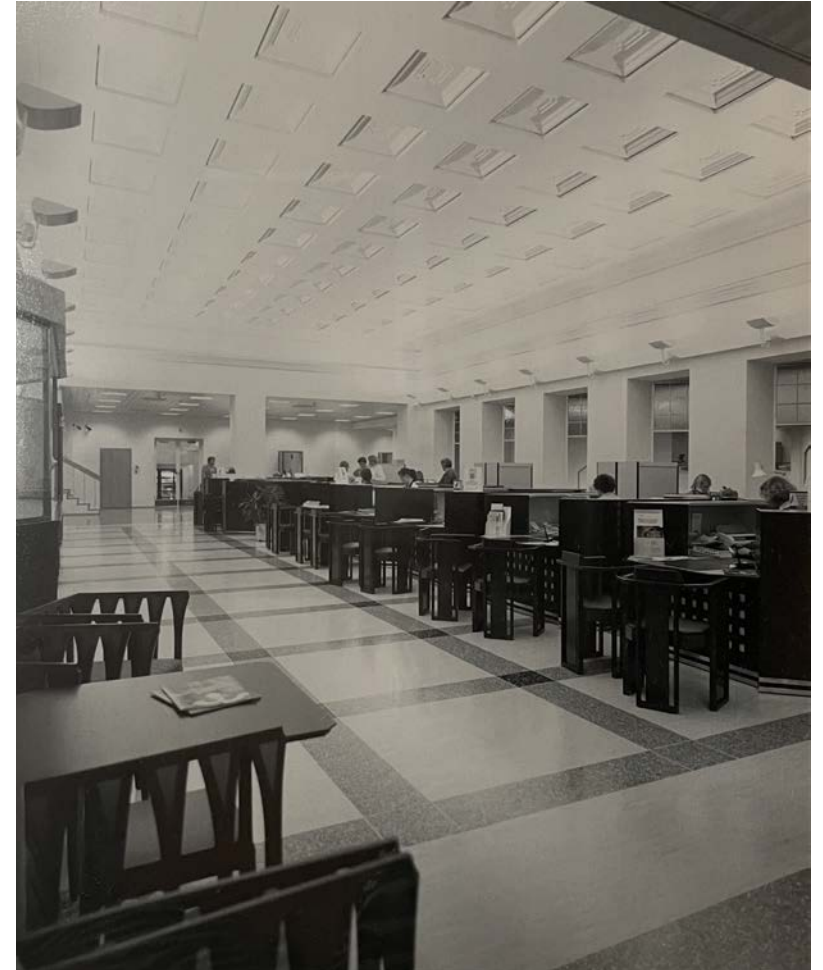
↑58 Kuva 1980-luvun muutosten toteutuksesta.

↑59 Kuva 1980-luvun muutosten toteutuksesta.

↑60 Kuva sisätiloista 1980-luvun muutosten jälkeen. Lattia on sama kuin nykyisin.

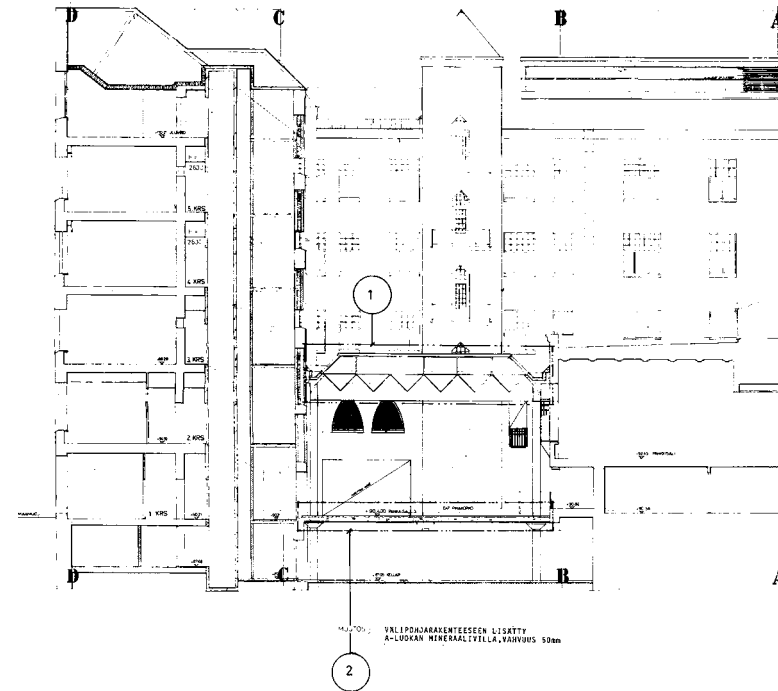
↑61 Kuva sisätiloista 1980-luvun muutosten jälkeen.

käy ilmi vuonna 1933 muutetun vanhan postikonttorialuan, sittemmin kirjantalon, ikkunajaotuksen muutos. Koska 80-luvun suunnitelmissa on selkeästi ollut alkuperäisiä ilmeitä palauttava ote, on tähän tilaan tuotu ensimmäisen vaiheen pankkisalin alkuperäisiä sisäpihan ikkunoita imitoiva ikkunajaotus ja koristelut. 1980-luvun peruskorjauksessa uusittiin julkisivurappaus, vesikatto, ikkunat ja märkätilat. Myös talotekniikka uusittiin laajasti; käyttövesi- ja viemäriverkostot, ilmastointijärjestelmä sekä sähkö- ja tietojärjestelmät päivitettiin.

1990-LUKU JA 2000-LUKU

Kohteessa on tehty 80-luvun lopun muutosten jälkeen verrattain vähän muutoksia. 1990-luvun laman seurauksena STS-pankki fuusioitiin Kansallis-Osake-Pankkiin vuonna 1992 ja vuonna 1995 Kansallis-Osake-Pankki ja Suomen Yhdyspankki sulautuivat yhteen muodostaen Merita Pankin. Vuonna 2000 Merita Oyj, Nordbanken Holding AB ja Unibank yhdistettiin muodostaen konsernin, jonka nimeksi tuli Nordea ja vuosien 2001 ja 2002 vaihteessa kaikki Meritan konttorit muutettiin Nordeoiksi.²⁷ Ylläpitäviä ja pintoja koskevia muutoksia on varmasti tehty käyttäjien muuttuessa. 2005 Hämeenkadun ja Kauppakadun puolelta puretaan automaattit ja uudet asennetaan Kuninkaankadulle kohtaan, jossa ne sijaitsevat nykyäänkin. 2017 valopihan vesikate uusittiin. Taloteknisiä uudistuksia on tehty 2000-luvulla tasaiseen tahtiin. Kompensointilaitteisto uusittiin vuonna 2001, pääveden jäähdytyskoneisto uusittiin 2013, pankin vanhan ruokalan keittiötilojen pinnat uusittiin vuonna 2019, Kuninkaankadun pääportaan veräjähissin uusittiin vuonna 2021 ja näiden lisäksi paloilmotuslaitteisto ja lukitus suunniteltiin ja sarjoitus on uusittu 2000-luvulla. Ramboll Finland Oy:n vuonna 2018 tekemään kuntokatselmusraporttiin on erityisesti rakenteiden ja talotekniikan osalta koottu tulevat muutos- ja ylläpitotarpeet kohderakennuksen osalta.²⁸

- 27 Nordea.fi
<https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/pankkimuseo.html>
 28 Ramboll Finland Oy, 2018, Kuntokatselmusraportti

↑62 Kuvassa vuoden 1988 leikkauspiirustus, jossa näkyy sisäpihan uusi kate, pihanportaan hissi-kuilu sekä kirjantalon ikkunamuutos ensimmäistä pankkisalia imitoivaksi.

↑63 Kuvassa havaittavissa 1980-luvulla toteutettuja palauttavia muutoksia julkisivuun: toisen kerroksen ikkunoiden palautus, vuoden 1905 sisääkäynnin mukaelma (huomaa uusi kuparinen

kate), katon tiilipinnan palautus ja osittainen pellityksen säilyttäminen. Sisäpihan kattaminen ja sen aiheuttamat työt on edelleen käynnissä nosturista päätellen.

RAKENNUKSEN NYKYTILA

Rakennuksen nykytilaa on arvioitu useammilla käynneillä kohteessa joulukuusta 2021 helmikuuhun 2022. Inventoinneissa on havainnointu kohteen nykytilaa ja kuntoa, sekä säilyneisyyttä ja tilojen vastaavuutta eri vaiheiden suunnitelmiin. Lyhyesti todettakoon, että rakennus vastaa pääpiirteissään 1980-luvun laajan peruskorjauksen piirustussarjoja, ja rakennukseen on peruskorjauksen jälkeen tehty päivityksiä pääasiassa pintoihin ja tekniikkaan.

Tässä rakennuksen nykytilaa kuvaavassa osuudessa käydään teemoittain läpi rakennuksen ulko- ja sisäarkkitehtuurin ominaispiirteitä, materialiteettia, värejä sekä detalleja. Sisätilan inventoinnin tulokset käydään läpi pääasiassa tilahahmoittain. Nykytilan kuvailussa viitataan myös Ramboll Finland Oy:n vuonna 2018 kohteesta tekemään kuntokatselmusraporttiin.

Suomalaiseen jugend-arkkitehtuuriin liittyy vahva kansallinen herääminen; tyyliuunnan rantautuminen osuu samaa ajankohtaan, jolloin säätö-yhteiskunta hajoaa ja korvautuu kansalaisyhteiskunnalla ja 1800-luvulla Suomessa nousnut nationalismi toimii lähteenä kansallisromanttiselle tyyliuunnalle. Suomalaisessa jugend-arkkitehtuurissa näkyikin juuri kansallisromanttiset virtaukset, erityisesti kansan- ja talonpoikauskulttuurin perinne sekä metsä- ja luontoaiheet. Rakennusmateriaaleja olivat kotimaiset rakennusmateriaalit kuten graniitti ja vuolukivi. Kansallisromantiikassa viittauksia haettiin keskiajasta mm. linnamaisilla piirteillä ja arkkitehtuurissa ilmentettiin massiivisuutta, raskautta ja epäsymmetrisyyttä. Kansallispankintalon arkkitehtuurissa jugend ja osittain kansallisromanttinen tyyliuuntakin ovat läsnä lukuisista rakennuksen läpikäymistä muutoksista huolimatta. Vanhoista valokuvista nähtävä koristeellisuus on läsnä esimerkiksi ornamenteissa, joilla on haettu kansallisromanttisia piirteitä.

ULKOARKKITEHTUURI

YLEISHAHMO JA KATTO

Rakennuksen yleishahmo muodostaa Hämeenkadun katutasoa lukuun ottamatta ehyen kokonaisuuden. 1980-luvulla palautettu punainen, tiilikatteinen ja jyrkkäharjainen katto on rakennuksen kokonaisuudelle tärkeä ja ryhtiä antava, vaikka kattoikkunoita onkin korjauksessa poistettu ja muotokielen pehmeitä muotoja suoristettu. Tornimaisia aiheita on vielä olemassa, vaikka niidenkin muotoilua on pelkistetty alkuperäisestä. Sisäpihan puolella kattomateriaali vaihdettiin peruskorjauksessa punaiseksi peltikatteeksi ja sisäpihan kattomuotoja muokattiin reilusti hissi- ja parvekelisäyksen seurauksena. Rakennuksen syöksytorvet ovat valkoiset ja muodoltaan suorakulmai-

set ja nykyisiltä sijainneiltaan sekä muotoilultaan alkuperäisiä muistuttavat. Makasiiniosan kate on bitumikermi, ja se on uusittu vuonna 2017. Sisäpihan kattaa lasista ja metallista tehty kolmioaiheinen valokate, joka on toteutettu peruskorjauksen yhteydessä suunnitelmien mukaan. Sisäpihan julkisivujen aukotus on kokenut jonkin verran muutoksia lasikatteen ja sen tarvitsemien ikkunatäyttöjen takia.

JULKISIVUT

Rakennuksen julkisivut ovat katutasoja lukuun ottamatta lähes alkuperäisiä suunnitelmia vastaavat. Julkisivumateriaali on rappaus, joka on säilyttäen vaalean harmaa. Alkuperäisestä sävystä ei ole varmuutta, ja julkisivun pintakerrostutkimus on siksi suositeltava toimenpide ennen julkisivun seuraavaa kunnostamista, jotta rakennuksen alkuperäinen sävy ja rakeisuusaste saadaan tietoon. Vanhimman osan sokkeli koostuu graniittikivistä, jotka kiertyvät Kauppakadun pääsisäänkäynnin ympärille muodostaen komean portin. Myös vanhimman osan ikkunoiden väliset pilasterit on tehty graniitista; muiden julkisivujen pilasterit ja koristelut on toteutettu valkoisella maalipinnalla. Graniittinen julkisivuaihe on olemassa myös kolmannen osan kivijalan julkisivuverhouksessa, joka on oletettavasti alkuperäinen. Toisen osan kokemat muutokset ovat hävittäneet katutason niin ikään graniittisen, sittemmin hiekkakivisen, julkisivuverhouksen ja nykyinen modernistinen nauhamainen näyteikkuna on kehystetty kupari- ja messinkikarmein sekä kiillotetuin tummanharmain graniittisein ja -sokkelein. Hämeenkadun katutason pääsisäänkäynti on palautettu peruskorjauksen yhteydessä ja holvikaarimaisen sisäänkäynnin pintamateriaalina on alkuperäisen sisäänkäynnin materiaalin mukaan hakattu graniitti.

Julkisivuihin on asennettu jossakin kohtaa peruskorjauksen jälkeen verrattain massiivisia ja detajalkaltaan arkkitehtoniseen ilmeeseen sopimattomia julkisivun valaistustelineitä. Julkisivuvalaistus itsessään on toimiva; toisen kerroksen kohdalta noin puoli metriä ulkoseinästä ulkonevat valonheittimet heittävät alhaalta ylöspäin suuntautuvan valaistuksen ympäri rakennuksen. Mahdollisen julkisivukorjauksen yhteydessä myös valaistuksen detajiiikka ja ilme on suositeltavaa toteuttaa rakennuksen arvo huomioiden. Ulkoseinät ovat rakenteeltaan massiivitiilirakenteiset ja rakennus on perustettu maanvaraisesti luonnonkivirakenteisten perustusten päälle. Peruskorjauksen yhteydessä rakennuspohja on osin salaojitettu.

IKKUNAT

Rakennuksen ikkunat on uusittu peruskorjauksen yhteydessä 3-lasisilla si-

↑64 Kuvassa Kansallispankintalo vuonna 2022 Hämeenkadun ja Kuninkaankadun kulmasta kuvattuna. Julkisivun väritys on kärsinyt 1980-luvulla toteutetun uudelleenrappauksen jälkeen, vaikka julkisivupinnoissa ei Ramboll Finland Oy:n tekemän raportin perusteella ole merkittäviä

vaurioita tai puutteita. 1980-luvun peruskorjauksessa vesikatteen uusimisen yhteydessä räystään detaliikka muutettiin tasapintaiseksi (vrt yläpuolisessa kuvassa toisen ja kolmannen vaiheen räystäiden detaliikka, joka ennen katteen uusimista oli molemmissa vastaavanlainen).

↑65 Kuvassa Kansallispankintalo vuonna 2022 Kuninkaankadun ja Kauppakadun kulmasta kuvattuna. Aivan kulman ylimmässä kerroksessa valkoisen koristelinjan kohdalla on havaittavissa kosteusrasituksesta syntynyttä vauriota. Ensimmäisen osan pääsisäänkäynnin vieressä länsipuo-

lella on kiveen kaiverrettuna teksti Tampereen Osake-Pankki, joka on sittemmin peitetty metallilevyllä. Vaikka Tampereen Osake-Pankkia ei enää ole olemassa, voisi kaiveruksen antaa kertoa tamperelaista pankkihistorian tarinaa poistamalla metallilevy julkisivusta.

säänpäin aukeavilla puuikkunoilla ja ne ovat nykyään tyydyttävässä kunnossa. Ikkunat on uusittu alkuperäisen mallin mukaisesti, mutta pintakäsittelyt ovat irtoilleet monin paikoin. Ikkunoiden vaihdon yhteydessä ikkunoiden ilmeen keveys on vähentynyt, kun puitelevyksiä on suurennettu. Sisäpihalla lasisen kattorakenteen lisäyksen takia monia ikkuna-aukkoja sisäpihan puolella on täytetty, mikä on vaikuttanut erityisesti porrashuoneiden arkkitehtoniseen tunnelmaan pimentäen niitä ja puutteellisen valaistussuunnittelun takia esimerkiksi Kauppakadun pääportaan aulatilaa tunnelma on kalsea.

SISÄÄNKÄYNNIT JA OVET

Kauppakadun pääsisäänkäynti on alkuperäisessä kunnossa, mikä tekee sisäänkäynnistä sekä sen takaisesta porrashuoneesta yhden rakennuksen arvokkaimmista tilakokonaisuuksista. Oven ympäri kiertyy sokkelista jatkuva louhittu graniitti ja itse sisäänkäynti vetäytyy sisäänvedetyksi neljän porraskelman jälkeen. Sisäänkäyntiä vartioi graniittiin louhitut leijonan kuvat. Sisäänvedon ulkopinta on rapattu. Ovi on alkuperäinen tumman ruskeaksi petsattu ja ikäänsä nähden hyvässä kunnossa. Oven kahva, potkupelti ja saranat ovat koristeellisia ja tehty messingistä, mikä on jo hapettunut tummaksi. Oven yläpuolella ja sivuilla on fasetoiduista neliöruuduista koostetut ikkunat. Ikkunalasit vaikuttavat olevan alkuperäiset ja vastaavan tyyppiset ja kokoiset lasit on havaittavissa ensimmäisen pankkisalin palvelutiskin sivuseinissä ks. sivu 13 kuva 15. Oven ja sen yläpuolella olevan ikkunan välissä on koristelista, jossa on jälleen mukaelma juoksevan koiran ornamenttiikasta. Ajallisia lisäyksiä ovat sisäänkäynnin kolmioaiheiset valaisimet, ovipuhelin seinässä ja kulkuoikeustunnistin ovesa sekä yritysten nimilaatat seinässä. Sisäänkäynti toimii yleisenä sisäänkäyntinä eri toimitiloihin ja on esteellinen niin sisä- kuin ulkoportaiden osalta.

Kauppakadun toinen sisäänkäynti on vuonna 1927 toteutettu klassisimi-vaikutteinen sisäänkäynti, josta on nykyisinkin suora kulku makasiiniosan sisätiloihin, jossa aikanaan palveli pankkisali. Sisäänkäynti on hieman sisäänvedetty ja muutaman portaan takana. Sisäänkäyntiä reunustaa massiiviset pilasterit, joissa lukee molemmin puolin 'PANKKI' ja joiden päällä on kalyksityyppiset vaasit, joissa on koristeena erilaiset kasvojen profiilit. Itse ovet ovat alkuperäiset metallilasiovet, joissa on selkeää uusklassistista suorakulmaista koristeellisuutta. Myös tämä sisäänkäynti on niin sisä- kuin ulkoportaiden osalta esteellinen.

Toisen vaiheen sisäänkäynnit ovat kokeneet vuosikymmenten muutoksissa monia uudistuksia ja ainoa alkuperäisellä paikallaan ja lähes alkupe-

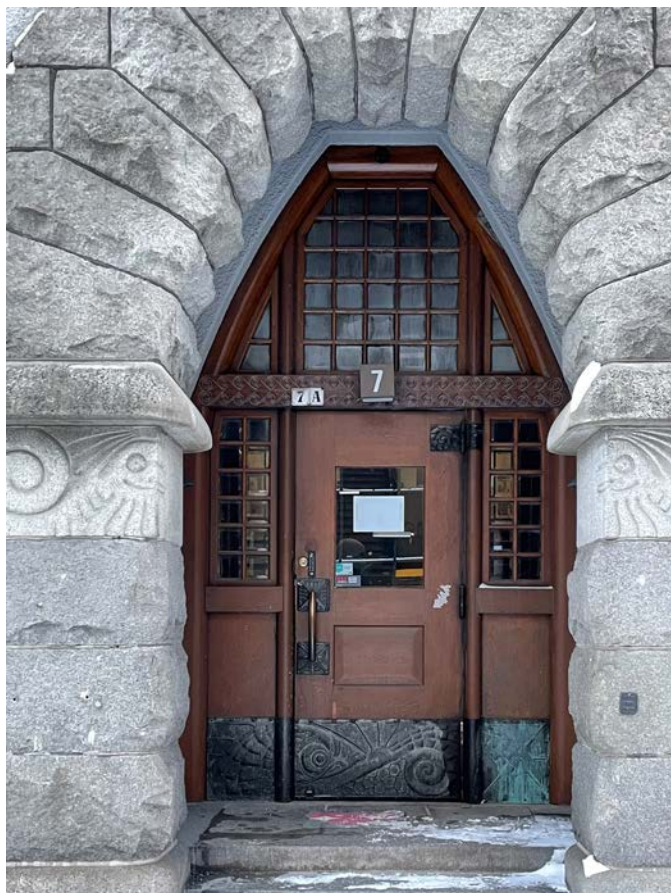
↑66 Kuvassa Hämeenkadun puoleisen parvekkeen ikkunan ja vesipellin kulumaa. Parvekkeen vedenpoisto ei näytä toimivan optimaalisesti.

↑67 Kuvassa sisäpihan lasikate ja ilmeisesti suojauksia vesikaton luomikuorman putoamisen varalta. Kuvassa myös makasiiniosan kermitys ja kulkusilta katolle pihanportaan tuuletusparvekkeen kautta.

↑168, ↗69 Kuvissa Kauppakadun vanhin sisäänkäynti, joka on säilynyt hyvin alkuperäisenä. Ajallisia lisäyksiä ovat sisäänkäynnin kolmioaiheiset valaisimet, ovipuhelin seinässä ja kulkuoikeustunnistin ovesta sekä yritysten nimilaatat seinässä.

↑70, ↗71 Ensimmäisessä kuvassa Kauppakadun sisäänkäynnin ovi kokonaisuudessaan. Sisäänkäynti, ovi itsessään ja sen takaa aukeava porrashuone ovat arkkitehtonisesti rakennuksen arvokkaimpia osia upean detaljoinnin ja alkuperäisyytensä ansiosta. Toisessa kuvassa vuoden 1927 suunnitelmien mukaan toteutettu kassismiaiheinen sisäänkäynti, joka niin ikään on säilynyt

alkuperäisenä ja on siten arvokkaaksi luettava kerrostuma Kansallispankin vaiherikkaassa historiassa. Oletettavasti peruskorjauksen jälkeen lisätty sisäänkäynnin valaistus voisi olla sovitettu paremmin kokonaisuuteen.

↑72, 773, 774 Kuvissa Hämeenkadun sisäänkäynnit lännestä kohti itää. Ensimmäisessä kuvassa läntisin, aikoinaan asuinhuoneistoihin vieneen ja herrainhuoneen paikalle rakennetun portaiden sisäänkäynti. Sisäänkäynti on arkkitehtonisesti melko vaatimaton ja alisteinen Hämeenkadun palautetulle pääsisäänkäynnille. sisäänkäynnin vieressä myös pankin yösiilo. Toisessa kuvassa

vuoden 1986 peruskorjauksen yhteydessä palautettu Hämeenkadun pääsisäänkäynti pankin konttoritiloihin. Kolmannessa kuvassa Hämeenkadun ja Kuninkaankadun kulman sisäänkäynti, josta on käynti pankin konttoritiloihin.

↑75, ↗76 Kuvissa Kuninkaankadun sisäänkäynnit. Vasemmanpuoleisessa kuvassa vasemmalta alkaen Kuninkaankadun pääportaan sisäänkäynti, joka kuuluu modernisoidun julkisivun piiriin. Kuvassa näkyy hienosti alkuperäisen sisäänkäynnin muoto suorakaiteen muotoisten metallilasi-ikkunoiden takana. Keskellä entinen sisäpihan porttikonki, josta peruskorjauksen yhteydessä teh-

tiin ramppi kellaritiloihin. Oikealla sisäänkäynti sisäpihan pankkisaliin sekä piianportaan paikalle tehtyyn hissiin. Oikeanpuoleisessa kuvassa Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulman sisäänkäynnit. Täysin kulmassa sijainnut sisäänkäynti on poistettu ja tilalla on nykyisin ikkuna. Huomaa myös vasemmanpuoleisessa kuvassa hammastetun koristelinjan loppuminen modernisoidun julkisivun kohdalla.

↑77, 78, 79 Kuvissa Hämeenkadun ja Kauppakadun ikkunoita ja julkisivujen detajiiikkaa vasemmalta oikealle luettuna ensimmäisestä, toisesta ja kolmannesta osasta. Erilaisia pilasteri-ai-heita on useita vaikka kaikki yllä olevat ovat Federleyn suunnittelema. Koristeiden muodonannon vaihtelussa on havaittavissa aikakausien vaihtelu ja eri osien rakentuminen eri aikoina.

räisessä kunnossa oleva sisäänkäynti on Kuninkaankadun pääsisäänkäynti. Hämeenkadun puolella herrainhuoneen paikalle rakennetun porrashuoneen sisäänkäynnin kohta on alkuperäinen, vaikka sisäänkäynnin ulkonäkö onkin muuttunut useaan kertaan. Nykyinen sisäänkäynti on vuoden -60-suunnitelmien mukainen ja ilmeeltään vetäytyvä. Ovi on messinki-lasi-rakenteinen, ja siihen on lisätty vastaavan tyylinen levike. Ovi reunustuu kilttäväksi hiotulla tummanharmaalla kivellä ja ovi on kiinni julkisivun pinnassa. Sisäänkäynti on kahden ulkoportaan takana ja oven yläpuolelle muodostuu pieni lippa julkisivua kiertävästä horisontaalisuuntaisesta aiheesta. Pankkitoiminnasta muistuttaa sisäänkäynnin itäpuolella sijaitseva yössäily-luukku. Hämeenkadun nykyinen pääsisäänkäynti on palautettu peruskorjauksessa alkuperäiseen sijaintiinsa. Alun perin selkeästi sisäänvedetty sisäänkäynti on enää kevyesti sisäänvedetty, mutta hakattu graniittinen kehys muistuttaa vahvasti alkuperäistä. Kehys tuotu alkuperäistä ulommas julkisivusta ja oletettavasti siksi sen päälle on tehty kuparinen pellitys. Itse ovet ovat vastaavatyypiset kuin läntisessä Hämeenkadun sisäänkäynnissä. Sisäänkäynnin kohdalla on pieni tasoero, muttei varsinaisia portaita. Hämeenkadun ja Kuninkaankadun kulmauksen sisäänkäynti on niin ikään vuoden 1960 mukainen. Myös tässä kohtaa on ollut alkuperäisessäkin suunnitelmassa sisäänkäynti, mutta sen ilmettä on muutettu useampaan otteeseen. Myös tässä sisäänkäynnissä ovet ovat messinkiset metallilasiovet. Sisäänkäynnissä ei ole portaita ja ovien avauksen automatisoinnilla sisäänkäynnistä saa esteettömän.

Kuninkaankadun pääsisäänkäynti on vielä jatkumoa vuoden -60 ilmeelle. Ovi, pielet ja yllä oleva ikkuna jatkavat messingin ja lasin muodostamaa Hämeenkadun puoleista modernistista ilmettä. Sisäänkäyntiä ympäröi vielä tässä kohtaa kiillotettu tummanharmaa kivi. Eri aikakausien kontrastia kasvattaa sisäänkäynnin suorakulmainen ilme, jonka takaa pilkistää alkuperäinen suippokaareva sisäänkäynnin kohta ja eteisaulan holvi. Pääsisäänkäynnin vieressä on entinen porttikonki sisäpihalle ja nykyinen sisäänkäynti ja luiska kellarikerrokseen. Porttikonkin vieressä pohjoisen suuntaan on entinen myymälätilan sisäänkäynti, josta on nykyisinkin käynti julkisivun takana olevaan liiketilaan. Sisäänkäynti kuuluu toisen rakennusvaiheen piiriin ja on ollut suippokaareva. 1960 suunnitelmissa ilme on muutettu modernistiseksi mutta mukailien kolmannen vaiheen arkkitehtuuria, erotuksena toisen vaiheen modernisoidulle katutason ilmeelle.

Kolmannen vaiheen alkuperäisten sisäänkäyntien lukumäärää on vähennet-

ty ja nykyisin katutason liiketilaan Kuninkaankadun ja Kauppakadun kulmassa on käynti ainoastaan rakennuksen kulman molemmilta puolilta, ei itse kulmasta, alkuperäisestä toteutuksesta poiketen. Nykyiset ovet on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Olli Kuusi vuonna 1972 ja ilmeeltään ne ovat modernistiset ja messinkiset metallilasiovet, jotka istuvat vuoden 1960 ilmeeseen.

JULKISIVUN KORISTEET JA DETALJIT

Rakennuksen julkisivukoristeluissa on havaittavissa aikakausiin liittyviä eroja, koska osat ovat rakentuneet kolmessa vaiheessa yli 15 vuoden aikana. Koristelu on toteutettu pääasiassa ikkunoihin ja niiden muodostamiin kokonaisuuksiin liittyen. Detaljointi on vapaamuotoisinta ja jugend-henkisintä ensimmäisen vaiheen osassa ks. sivu 49, 52 ja 55. Pilastereiden koristelussa on mm. kasviaiheita ja ikkunan alapuolella on koriste, jossa kaarevien, sykerölle kiertyvien kääremeiden avonaisista suista tulevat kielet kiertyvät yhteen muodostaen spiraalin. Samaa henkeä on myös vanhimman sisäänkäynnin potkupellin muotoilussa. Vanhimmassa osassa on jäljellä räystäään alta kurkistava ikkuna, jota vastaava on poistettu Hämeenkadun puolelta. Räystäään alla kiertää koristelistia, jonka muodonannossa on tukeuduttu perinteisen puuarkkitehtuurin tukipuihin.

Hämeenkadun puoleisen julkisivun koristelut näkyvät yksinkertaistusten takia enää lähinnä parvekelinjan pilastereissa ja erkkerin ikkunavälien koristelinjoissa, joissa molemmassa toistuu vaakalinjainen ympyränauha. Katon ilmeen yksinkertaistusta toteutettaessa myös räystäään koristelinja on poistettu koko toisen rakennusvaiheen matkalta. Toisessa ja kolmannessa vaiheessa kivijalkakerrosta ja ylempiä kerroksia on erottanut hammaslista, mutta se on purettu Hämeenkadun osalta. Hammaslista on vielä olemassa kolmannen vaiheen osassa sekä osassa toista vaihetta Kuninkaankadun puolella. Kuninkaankadun puolella toisen vaiheen kolmannen kerroksen kohdalla pilastereiden alareunassa on vapaamuotoista luonnosta inspiroitunutta muotoilua.

Kolmannen vaiheen koristelussa linja on viety yksinkertaisempaan suuntaan. Toisen kerroksen ikkunoiden välsiin pilastereihin on haettu inspiraatiota ensimmäisen vaiheen graniittisista pilastereista mutta kolmannen vaiheen pilasterit on toteutettu valkoisina. Toinen pilasterityyppi on Kauppakadun suuntaan toteutettu ikkunoiden välinen osa, jossa tyyliisuunta on viety kohti klassistista kanneluureineen ja kapiteeleineen. Näiden ikkunoiden alareu-

nassa on myös hammaslista. Ensimmäisestä ja toisesta vaiheesta tutut koriste-
tilat eli hammaslista ensimmäisen ja toisen kerroksen välissä ja räystään
alapuolinen lista on toteutettu kolmanteen vaiheeseen ja niitä ei esitettyistä
purkuuunnitelmista huolimatta ole purettu.

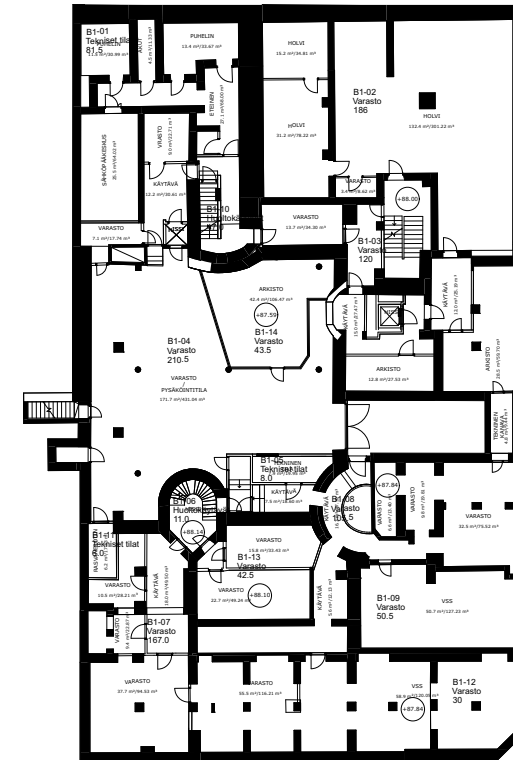
KELLARI NYKYTILASSA

SISÄARKKITEHTUURI

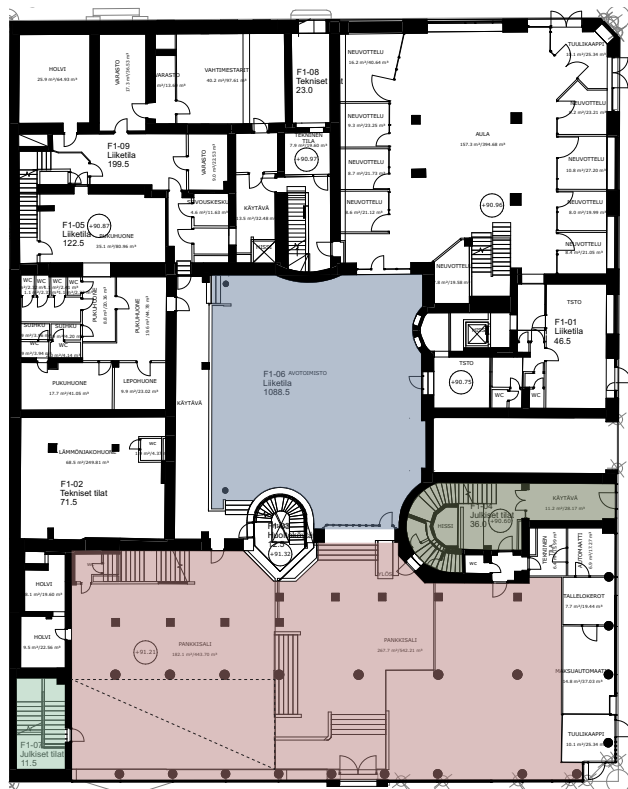
Tässä kappaleessa käydään yleisesti läpi rakennuksen rakenteita sisäpuo-
lelta, merkittävimpiä tiloja kokonaisuuksina eli tilahahmoja ja toisteisia
tiloja pintoja käsitellen. Rakennuksen alapohjat ovat maanvaraisia teräs-
betonilaattoja, rakennuksen kantavat seinälinjat on tehty massiivitiiliraken-
teisiksi ja rakennuksessa on myös teräsbetonipilareita- ja seiäniä. Kantavat
vaakarakenteet muodostuvat betonipalkeista ja -laatoista. Rakennuksen vä-
lipohjien rakenteesta ei ole tarkkaa varmuutta, mutta oletettavaa on, että
vanhimmassa osassa välipohjat ovat puurakenteiset, toisessa ja kolmannessa
osassa sen sijaan osittain puu- ja osittain betonirakenteiset. Osin välipohjat
ovat kaksoislaattapalkistojä. Välipohjien eristeenä on ainakin vanhimmissa
osissa todennäköisesti orgaanisia eristeitä ja betonirakenteisiin holvei-
hin on voinut jäädä muottilautoja. Rakennuksen yläpohja on muodostunut
yläpohjalaatasta ja kylmästä ullakotilasta, joka on otettu osittain käyttöön
lämpimänä sisätilana peruskorjauksen yhteydessä. Ullakon rakenteet ovat
alkuperäisesti puurakenteisia ja puu- sekä tiilirakenteisen kатteen alla ei ole
aluskatetta. Rakennuksen kevyiden väliseinien rakenteena on monenlaisia
ratkaisuja, koska rakennuksesta löytyy niin alkuperäisiä, kuin eri vuosikym-
menien muutosvaiheiden aikana tehtyjä uusia väliseiniä.

TILAHAHMOTETTAVAT KOKONAISUUDET

Tilahahmo muodostaa yhtenäisen, selkeän tai merkittävän tilallisen koko-
naisuuden tai hahmon arkkitehtonisesti tai toiminnallisesti. Ne on huomioi-
tu erikseen kohteen nykytilan selvityksessä siksi, että monet rakennuksen
tilalliset luonteet ovat pirstaloituneet monivaiheisten muutosten seurauk-
sena. Nostetuilla tilahahmoilla esitetään vielä olemassa olevia erilaisia arvoja
sisältäviä tiloja. Seuraavilla sivuilla rakennuksen selkeäpiirteisimmät tilakoko-
naisuudet on hahmoteltu kaavioihin, minkä jälkeen tiloja on avattu kirjalli-
sesti materialiteetin, pintojen ja detaljien kuvailulla.

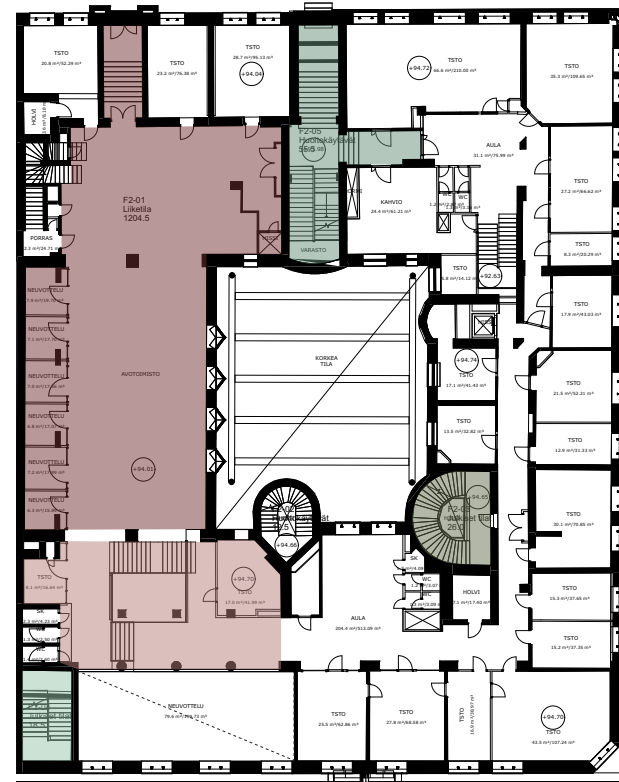

I. KERROS NYKYTILASSA

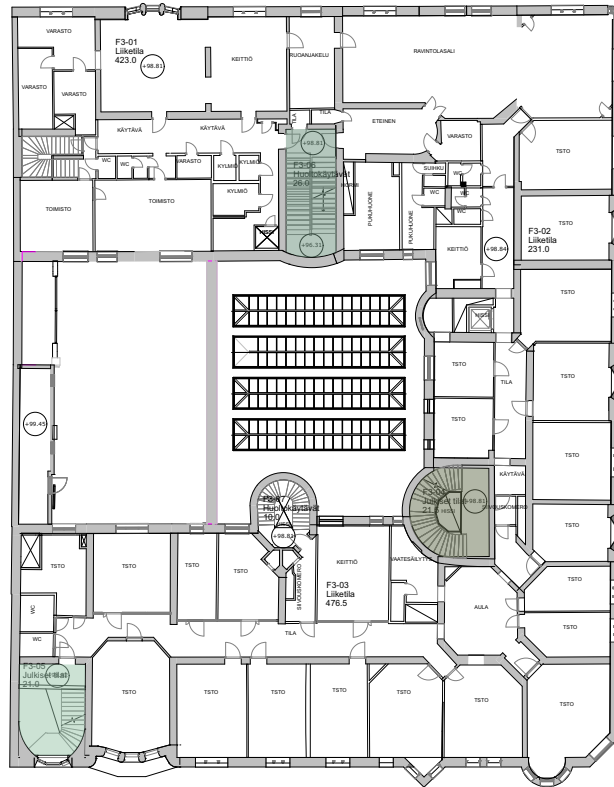
- Kuninkaankadun pääportaikko
- Hämeenkadun pääportaikko
- Peruskorjauksen aikana tehty katettu sisäpiha
- 60-luvun muutosten aikainen pankkisali

2. KERROS NYKYTILASSA

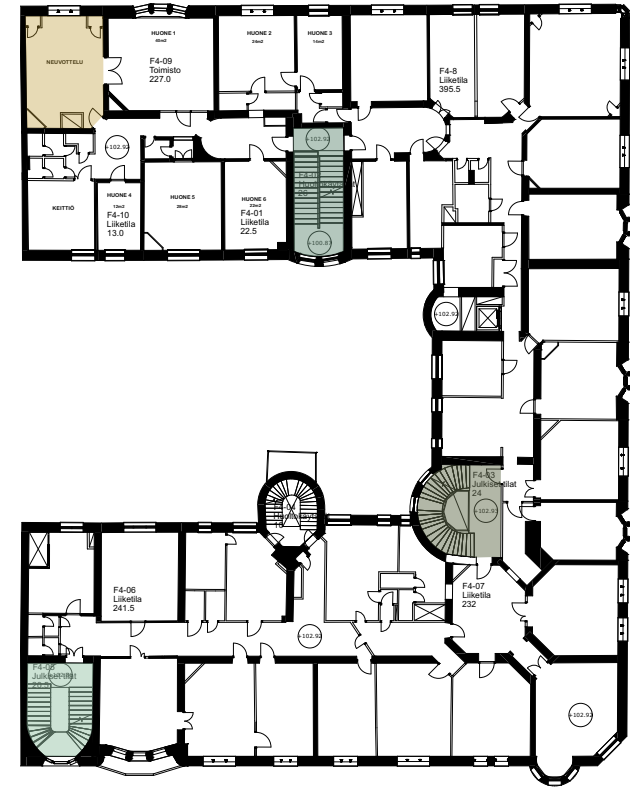
- Kauppakadun pääportaikko
- Kuninkaankadun pääportaikko
- Hämeenkadun pääportaikko
- 60-luvun muutosten aikainen pankkisali
- 1927 pankkisali ja sisäänkäynti

3. KERROS NYKYTILASSA

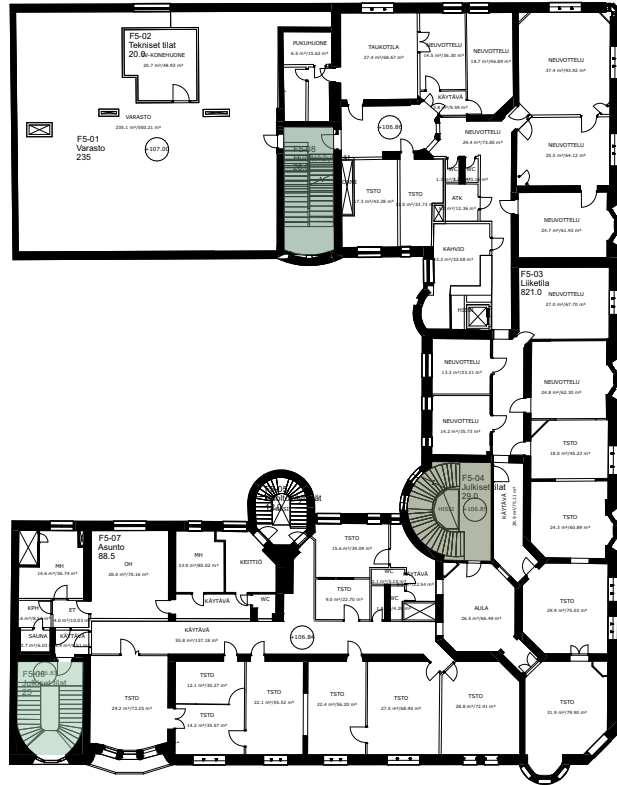
- Kauppakadun pääportaikko
- Kuninkaankadun pääportaikko
- Hämeenkadun pääportaikko

4. KERROS NYKYTILASSA

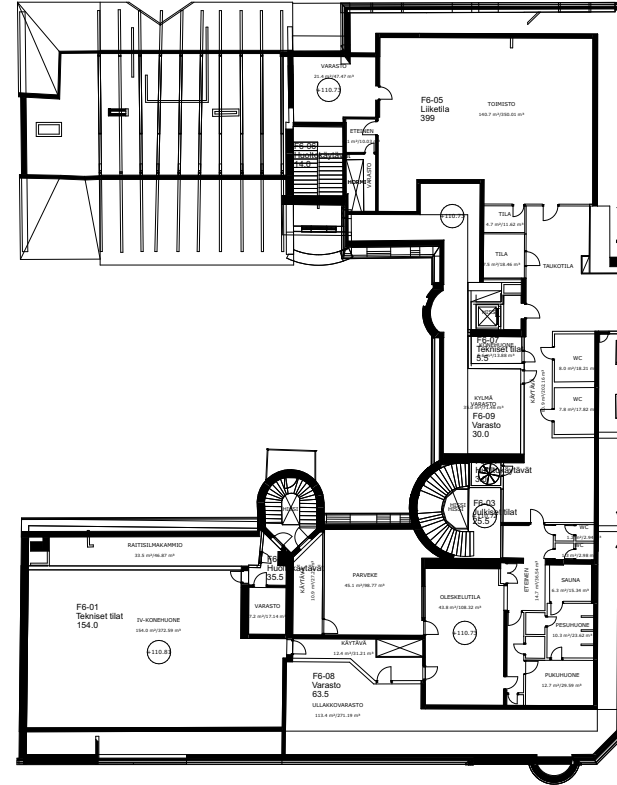
- Kauppakadun pääportaikko
- Kuninkaankadun pääportaikko
- Hämeenkadun pääportaikko
- Asuinhuoneiston alkuperäinen interiööri

5. KERROS NYKYTILASSA

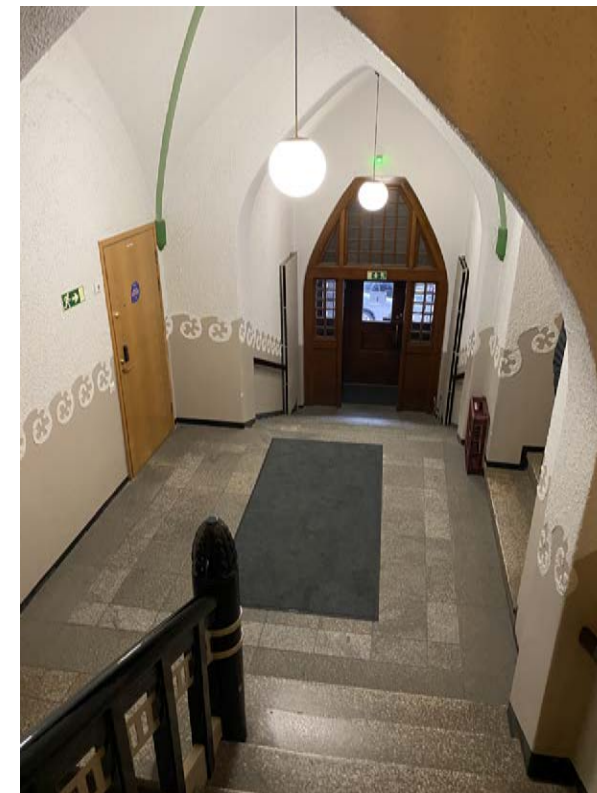

- Kauppakadun pääportaikko
- Kuninkaankadun pääportaikko
- Hämeenkadun pääportaikko

ULLAKKO NYKYTILASSA

→80, →→81 *Kuvissa Kauppakadun sisäänkäynti vuonna 2022. Tila on rakennuksen arvokkaimpia tiloja säilyneisyytensä takia.*

Kauppakadun porrashuone ja sisäänkäynti muodostavat yhtenäisen ja hyvin säilyneen tilallisen kokonaisuuden Kansallispankitalon ensimmäisenä rakennetussa osassa. Tila on arkkitehtonisesti verrattain alkuperäisessä kunnossa ja siten erityisen arvokas, koska ensimmäisen vaiheen alkuperäisenä säilyneitä kokonaisuuksia on vain vähän jäljellä. Sisäänkäyntitason sisäportaat ja lattiat ovat todennäköisesti alkuperäisiä ja pinnalta louhittua graniittia. Porrashuone toimii alkuperäisessä käytössä nykyäänkin. Aulasta ylös- ja alaspäin lähtevät portaat on tehty graniitin sijaan mosaiikkibetonista ja ovat todennäköisesti myös alkuperäiset. Aulan atmosfääri on sulkeutunut, mihin vaikuttaa tilan nykyinen valaistus sekä luonnonvalon puute.

Luonnonvalon puute johtuu aulasta seuraavan välitasanteen ikkunoiden umpeenmuurauksesta, joka tehtiin peruskorjauksen yhteydessä. Aulan katto on ruodeholvattu ja aula muodostaa neliskulmaisen tilan, josta on käynti suippoholvien kautta pohjois- eteläsuunnassa portaitoihin ja itä- länsisuunnassa liikehuoneistoihin. Alkuperäinen oviaukko ja kulku vanhaan pankkisaliin on poistettu jossakin vaiheessa rakennuksen historiaa ja kulkuaukko on muurattu umpeen. Seinästä on kuitenkin hahmotettavissa alkuperäisen aukon mitat erilaisen rappausjäljen takia ja muoto on nähtävissä osittain myös alkuperäisessä ensimmäisen vaiheen leikkauspiirustuksessa. Nykyisin paikalla on konventionaalinen moderni puusisäovi. Aulan ja porrashuoneen seinissä

↑82, 783, 7784 Kuvissa Kauppakadun puoleinen porrashuone ylemmissä kerroksissa. Vasemmalta oikealle luettaessa ensinnä portaiden lepotaso, kerrastaso ovidetaljeineen ja portaan kaitteen detaljiikkaa.

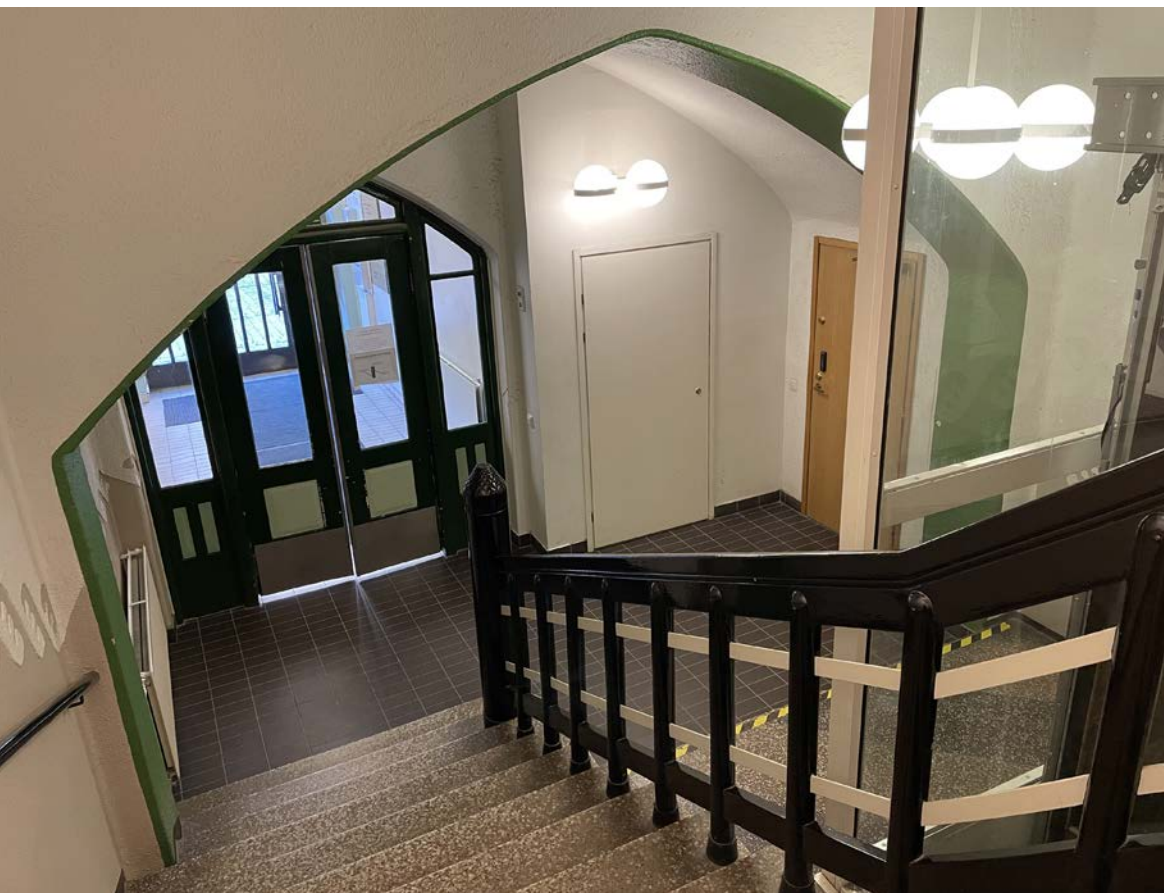
kulkee koristeornamentti eli versiointi juoksevasta koirasta. Ornamentin alapuoleinen osa on ylimaalattu vaalean harmaanruskealla ja lattianrajan on rajattu mustalla maalilla 'lattialista'. Ornamentti sekä sen yläpuoliset seinäpinnat on roiskerapattu ja maalattu valkoisella. Tehosteväriä on käytetty omenanvihreää ja siitä asetta vaalempaa vihreää. Portaikon kerrostasanteilla on pääasiassa alkuperäisiä ovia ja ikkunoita huoneistoihin ja ne ovat säilyttäneet vahvan punaruskeat. Portaiden väli- ja kerrostasanteiden mosaiikkibetonissa on kulmittainen ladonta ja tasanteiden reunuksia kiertää tummanruskea mosaiikkibetonikoristeraita. Puiset kaiteet voidaan olettaa alkuperäisiksi ja ne on ylimaalattu mustaksi mutta metallinen väli- ja puinen alajohde on maalattu valkoisiksi.

Kuninkaankadun porrashuoneen eteis- ja aulatilaa lattia on suorakulmaista kermanvaaleaa ja tumman ruskeaa laattaa. Tiloja erottaa puiset omenanvihreät heiluriovet, jotka ovat alkuperäiset. Porrasaulan ilmeeseen vaikuttaa Kauppakadun lailla portaikon ikkunoiden umpeuttaminen. Kohti tuleva luonnonvalo avartaisi tilan tunnelmaa ja antaisi tilan hengittää paremmin, jos ikkunat olisivat auki. Tämän porrashuoneen alkuperäinen hissi on tietävästi ollut ensimmäinen hissi Tampereella, mutta asiasta on ristiriitaista tietoa saatavilla. Vuoden 1933 muutoskuvissa hissi on esitetty paikalleen ensimmäistä kertaa ja hissikorin kilpi kertoo sen olevan peräisin vuodelta 1935. Hissikuilun nykyiset metallirakenteiset lasiseinät on asennettu peruskorjauksen yhteydessä. Nykyinen hissikuilu seinineen ja porrashuoneen valaistus ovat oman aikakautensa kerrostumaa, mutta eivät muodosta koherenttia kokonaisuutta muun ympäristön kanssa. Hissin edustalla oleva mosaiikkibetoninen taso on tuskin alkuperäinen, mutta selkeästi vanhempaa kerrostumaa. Porrasaulan katto ja eteiskäytävä on tynnyriholvattu suippomalliin. Sävy maailma ja detaljointi tässä porrashuoneessa ja portaikossa on samankaltainen kuin Kauppakadun porrashuoneessa; porrashuoneen seinissä kulkee aaltomainen versiointi juoksevasta koirasta. Ornamentin alapuoleinen osa on ylimaalattu vaalean harmaanruskealla ja lattianrajan on rajattu mustalla maalilla listoitua. Ornamentti sekä sen yläpuoliset seinäpinnat on roiskerapattu ja maalattu valkoiseksi. Portaat on tehty mosaiikkibetonista ja väli- ja kerrostasanteissa on leikitelty laattaladonnalla. Porraskaide on erilainen kuin Kauppakadun portaikossa, mutta selkeästi samaa henkeä kielivä. Myös Kuninkaankadun kaiteen puiset johde- ja pystyput on maalattu mustaksi ja metalliset välijohdeet valkoisiksi. Kerrostasojen ilme on samankaltainen kuin Kauppakadulla; huoneistojen ovet ovat vahvan tummanpunaiset mustalla detaljoinnilla ja ovien yläpuolella on ruutuikkunoita. Porrastasanteiden ikkunoiden välissä on samoja pilasteriäiheita kuin julkisivussa.

Hämeenkadun porrashuone on sijainnut nykyisellä paikallaan vuoden 1927 muutosten toteutuksesta lähtien. Portaikon sijainnin muutos on vaatinut yhteensovittamista portaikossa ja julkisivuseinässä, esimerkiksi portaan välitasanne sijoittuu ikkunan puoliväliin. Plaanitasoisesti alkuperäinen portaikko ja herrainhuone, johon portaikko vuonna 1927 sijoitettiin, ovat suuruusluokaltaan samaa kokoa. Tiettyä ahtautta varsinkin sisäänkäyntikerroksessa on kuitenkin havaittavissa uudelleenorganisoinnista johtuen. Itse portaat ovat mosaiikkibetonista ja porraskaiteen malli on täysin sama kuin Kuninkaankadun portaikossa, joten on todennäköistä, että ainakin kaide on alkuperäinen ja itse portaitakin mahdollisesti hyödynnetty uudelleensijoituksessa. Porrastasoissa ei ole aiempien porrashuoneiden tapaan koristeellisuutta. Niin ikään huoneisto-ovet ja niiden yläpuoliset ikkunat ovat samankaltaiset aiempien porrashuoneiden huoneisto-ovien kanssa, eli nekin on todennäköisesti siirretty alkuperäiseltä paikaltaan porrashuoneen nykyiseen sijaintiin. Aiemmin kuvatuista porrashuoneista poiketen, Hämeenkadun portaikkoon ei ole tehty vastaavanlaista ornamenttiikkaa seinille, ja tilan säilytkin poikkeavat aiempiin verrattuna. Kaide on ylimaalattu petrolinsiniseksi, seinät ovat valkoiset ja portaikon lattian- ja katonrajan on tehty maalaamalla koristelistat; alas samalla sävyllä kuin mitä kaide on ja katonrajan keskiharmaalla. Samalla harmaansävyllä on maalattu myös huoneisto-ovet ja ovien yläpuolisissa ikkunoissa on kirkkaan lasiruudun sijasta vihreälasiset ruudukot. Koska portaan lepotasanne osuu ikkunan kohdalle, on lepotasanteen ja ikkunan väliin tehty koristeellinen putoamiseste. Esteiden klassistinen ilme ja kiinnitystapa huomioiden on oletettavaa, että ne on toteutettu paikkaansa portaan siirron yhteydessä.

Kauppakadun ensimmäisen vaiheen osan asuntopohjista on olemassa enää ainoastaan neljännen kerroksen toimistotila. Se on peruskorjauksen yhteydessä säilynyt huoneajaltaan lähes alkuperäisessä kunnossa. Kolmannen kerroksen asunto muutettiin aikanaan pankin ruokala- ja keittiötilaksi. Erityisen arvokkaaksi luetaan huoneiston luoteiskulmassa sijaitseva asuinhuone, jonka interiööri puisine seinäpaneeliseinillä ja -kattopalkkeineen on todennäköisesti alkuperäinen. Ikkunan viereen sijoitetut tuolit on piirretty mm. pohjapiirustuksiin. Tilan lattia on mosaiikkiparkettia ja alkuperäistä ratkaisua myöhemmin toteutettu. Tilassa on myös ootratut täyspuiset tupla-ovet, joiden sijainti vaikuttaa pohjapiirustuksiin peilaten alkuperäiseltä.

Makasiiniosan pankkisali suunniteltiin 1927 piirustusten mukaan, ja siinä toimesta toimikin usean vuosikymmenen ajan. Nykyään vanha pankkisali on toiminut konttoritilana. Tilan alkuperäisiä kalusteita ei ole enää olemassa,

↑85, ↗86 Kuvissa Kuninkaankadun porrashuone ja sisäänkäynnin aulatila. Tilassa on eri aikakausina syntynyttä kerrostumaa ja detajointia, joka ei tue rakennuksen rakennushistoriallisia arvoja (esimerkiksi ovityyppien erilaisuus, klinkkerilaattalattia, valaisimet, rosterinen potkupelti heiluriovissa sekä hissien ulkokehyksen metallirunko).

↑187, ↑188, ↑189 Kuvissa Kuninkaankadun porrashuonetta. Vasemmalla neljännen kerroksen kerrostaso ja tälle porrashuoneelle tyypillinen sisäänkäynti. Tämän portaikon toisen kerroksen sisäänkäyntejä on muutettu radikaalisti, mutta alkuperäiset muodot on vielä hahmotettavissa sei-

nien pinnassa. Toisessa ja kolmannessa kuvassa on kuvattu kolmannen ja ensimmäisen kerroksen syöksyä ja lepotasoa. Huomaa mosaiikkibetonin ja laatoituksen detaljoinnit.

↑90, 791, 7792 Kuvissa Hämeenkadun porrashuonetta. Ensimmäisessä kuvassa katutason sisäänkäynti ja ensimmäisestä toiseen kerrokseen kulkeva ahtaammin sijoitetut porrassyök-syt. Seuraavissa kuvissa näkyy avarampi portaiden asettelu. Toisessa kuvassa näkyy porrastaso,

kaide ja tyypillinen tämän porrashuoneen sisäänkäynti toimitiloihin. Kolmannessa kuvassa ylim-män kerroksen lepotaso ja klassimiaiheinen ikkunasuoja, koska lepotaso osuu porrashuoneen sijainnin muutoksen myötä suoraan vanhan herrainhuoneen ikkunan eteen.

mutta tilan hahmo on edelleen verrattain selkeä ks. sivu 30 kuva 31. Itse pankkisalini liittyy merkityksellisesti myös Kauppakadun saman aikakauden sisäänkäynti, jotka yhdessä henkivät kokonaisuutena uusklassismia. Erityisen hieno ja säilynyt osio on pankkisalini katto. Vuoden 1933 suunnitelmien mukaiset, pankkisalini länsireunaan lisätyt palvelutiloihin lisätyt lasitiili-ikkunat ovat alkuperäiset ja arvokkaat. Nykyinen lattiamateriaali on akustoiva kokolattiamatto, mutta alkuperäinen sakkiruutuinen lattia on vaihdettu viimeistään peruskorjauksen yhteydessä kiillotettuun graniittilaattaan ks. sivu 43 kuva 61. Edellä mainitusta kuvasta huomataan, että tilan nykyinen ilme on hyvin samankaltainen kuin -80-luvulla katon tehostevalaisimia myöden.

Alkuperäisten asuntojen tilajako on edelleen nähtävissä toisen ja kolmannen vaiheen kerroksissa 3-5 erityisesti katujen puoleisissa tiloissa ja ne muodostavat näin kohtuullisen ehyitä tilakokonaisuuksia. Näihin tiloihin on sijoitettu myös merkittävä osa rakennuksen jäljelle jääneistä kakluuneista, ja tilat muodostavat arvokasta muistumaa menneestä. Asuntojen sisäpihan puoleiset tilat sen sijaan ovat kokeneet merkittäviä muutoksia, eikä niiden tilajako ole nähtävissä yhtä arvokkaana. Entiset asunnot ovat toimineet jo useamman vuosikymmenen ajan toimistokäytössä, ja siksi tilakokonaisuuksia ei ole tarvinnut lähteä muuttamaan merkittävästi. Toimistotiloissa lattiamateriaalina on tilasta ja käyttäjästä riippuen muovimatto, vinyylilankku tai kokolattiamatto ja muutamissa pankin toimistotiloissa on sauvaparkettia. Lähes kaikissa tiloissa on peruskorjauksen aikainen perforoitu metallinen alaslaskettu katto, jossa kuljetetaan talotekniikkaa ja johon on upotettu tilojen perusvalaistus. Osaan toimistotiloja on uusittu modernimpi järjestelmäkatto. Tilojen väliovien paikkoja on paikoin muutettu, mutta itse ovet ovat pääasiassa alkuperäisiä. Vanhat väliovet on lähes kauttaaltaan maalattu vaaleanharmaiksi. Asuntojen useisiin huoneisiin on toteutettu kulkuja viistoituista kulumista, jotka olivat tyypillisiä suunnitteluratkaisuja Federleylle. Ovia ja ikkunoita on yleisesti säilytetty kiitettävästi kylmään ullakkotilaan.

Katettu sisäpihapiha muodostaa vaikuttavan ja selkeästi rajatun kokonaisuuden. Se suunniteltiin peruskorjauksen yhteydessä pankkisaliksi, mutta nykyisin se toimii pankin konttoritilana. Tila on säilynyt verrattain alkuperäisessä kunnossa; lattiaan on vaihdettu akustoiva kokolattiamatto, mutta muuten ilme on vahvasti sama kuin 1980-luvun toteutuksen asu katon metallirakenteita ja valaistusta, uusittuja ja täytettyjä sisäpihan ikkunoita myöden. Tiiliset seinäpinnat on tasoitettu ja maalattu valkoisiksi ja entisen postikonttorin aulan ikkunoiden tilalle sijoitetut alkuperäisen pankkikonttorin ikkunat tai niiden mukaan tehdyt mallinukset ovat edelleen paikallaan.

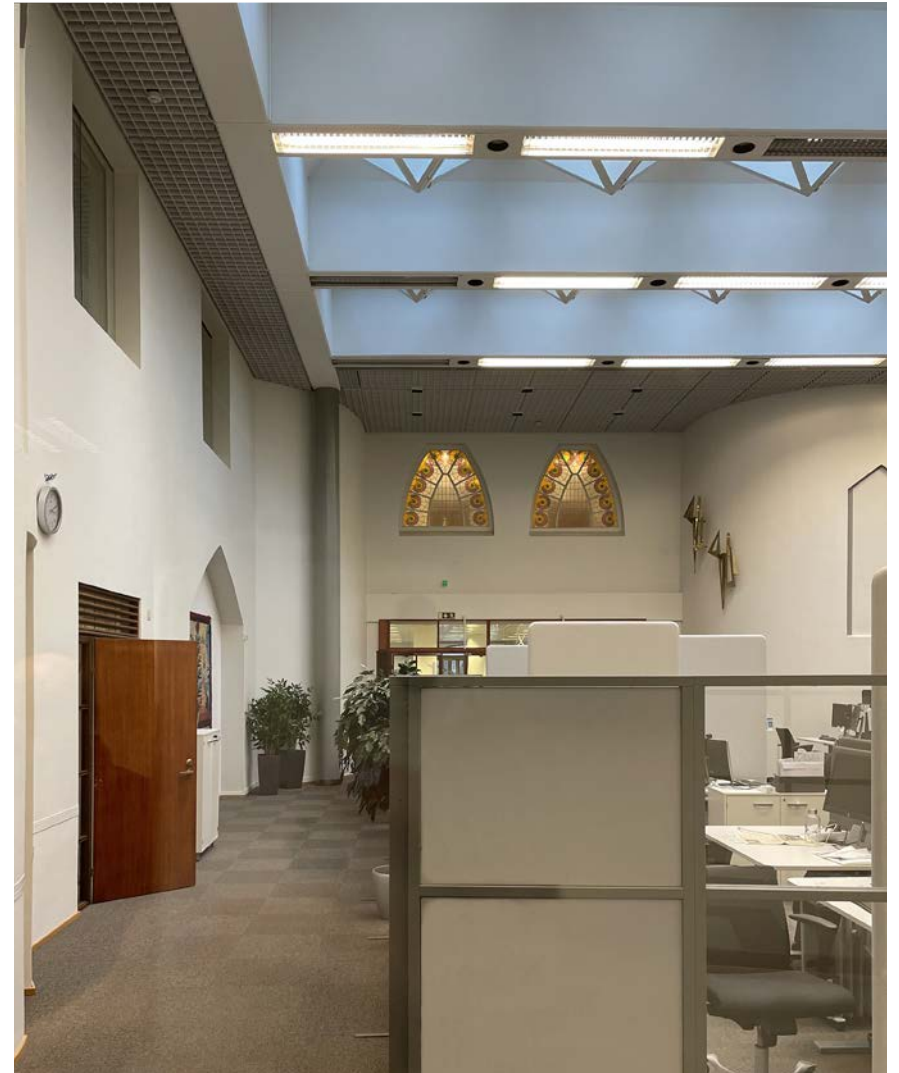
Hämeenkadun katutaso pankkisalini nykyinen tilallinen kokonaisuus juontaa peruskorjauksen aikoihin ja on nostettu tässä kohtaa merkittäväksi tilakokonaisuudeksi lähinnä sen 60-lukuisen ulkomuodon vuoksi (ks. sivu 35-36). Peruskorjauksen yhteydessä ja sen jälkeen toteutetut muutokset ovat pirstaloineet aiemmin koherenttia kokonaisilmettä. Tilahahmo on silti edelleen nähtävissä ja siksi se on nostettu hahmotettavien kokonaisuuksien ryhmään, ja tilan luonteelle tekisi hyvää saattaa sitä takaisin kohti vuoden 1960 suunnitelmien mukaista avonaista ja yhtenäistä ilmettä. Vuoden 1960 suunnitelmien mukainen ilme oli aikansa tyyppillistä modernistista pankkitalaa. Nykyinen lattia on hiottua graniittia ja lattiaan on haettu rytmitystä suorakulmaisista neliöistä. Julkisivun messinkireunaisten näyteikkunoiden viertä kiertää marmoripäällysteinen ja messinkireunainen patterinsuojus. Tilaa halkoo pyöreät pilarit, jotka on maalattu valkoisiksi ja joiden lattianrajaan on asennettu messinkilistat. Portaikoiden kaiteet ovat niin ikään messinkisiä. Seinät ovat valkoiseksi maalattuja. Tilassa on perforoitu metallinen

↑93 Kuvassa vanhimman osan kolmannen kerroksen toimistotila. Kyseinen huone ja toimitalokokonaisuus muodostaa enää ainoan asuntajakoa noudattavan tilakokonaisuuden vanhimmassa osassa. Tämä huone on erityisen hyvin säilynyt interööriään myöden, vaikka tilassa on tehty päivityksiä ja esimerkiksi seinäpanelointien taakse on asennettu sähkövetoja.

↑94, ↗95 Kuvissa vasemmalla makasiiniosan pankkisali ja oikealla sisäänkäynti tilaan Kaup-
pakadun puolelta. Molemmat toteutetut muutokset ovat merkittävää kerrostumaa rakennuksen
klassisimivaikutteisten muutosten ajalta ja muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden edelleen. Tilo-
jen valaistus on peruskorjauksen ajalta.

↶↶96, ↶97, ↑98 Kuvissa valopihan pankkisali eli nykyistä toimistotilaa. Yllä vasemmalla huomaa kuvassa seinien makasiiniosan erkkerimäiset ikkunat ja Kauppakadun portaikon umpeen laitettuja ikkunoita. Alla vasemmalla kuva peruskorjauksen ajalta, kun valokatetta asennetaan. Taustalla näkyvät samaiset erkkeri-ikkunat. Yllä valopihaa etelä suuntaan. Kuvan vasemmassa reunassa umpeen laitettu kulku vanhaan porttikonkkiin. Takaseinällä koristelasi-ikkunat, jotka saattavat olla alkuperäiset ikkunat vanhimmasta pankkisalista.

↑99, ↗100, ↗101 Kuvissa Kuninkaankadun puoleinen pankkisali ja sen kaksikerroksista tilaa. Ensimmäisessä kuvassa tilaa kulman sisäänkäynniltä kohti länttä. Toisessa kuvassa kuva koh- ti kulman sisäänkäyntiä ja pankkiautomateille varattua tilaa Kuninkaankadun varressa. Oikean-

puolimmaisena kuva tilan länsipäädystä kaksikerroksista tilasta. Huomaa näyttävät valaisimet, jotka on todennäköisesti suunniteltu tilaan palauttavan peruskorjauksen yhteydessä. Alaslaskettu katto aiheuttaa ahtautta kaksikerroksisen tilan yläikkunoiden yläreunan kanssa.

alaslaskettu katto, johon valaisimet on upotettu. Pankkisalin länsipäädyssä on kaksikerroksinen tila ja yhteys parvelle. Korkeassa tilassa on näyttävät ja todennäköisesti peruskorjauksen yhteydessä paikkaansa suunnitellut kattoon ripustetut valaisimet, joissa on kansallisromanttista henkeä. Tilan katto on tasapintainen ja siihen on kiinnitetty vaaleita akustoivia levyjä.

MUUT TILAT SEKÄ MATERIALITEETTI, SISÄPINNAT JA DETALJIT

Tässä kappaleessa käydään esimerkkien, esimerkkikuvien ja pääasiassa kuvatekstien kautta läpi rakennuksen muiden tilojen nykytilaa, materialiteettia ja detaljeja. Seuraavassa käydään kursorisesti läpi rakennuksen vielä esittelemättömät toiminnot; kellarikerros toimii tällä hetkellä varasto- ja arkistotilana ja jätteiden lajittelu ja säilytys tapahtuu sisäpihan alapuolisessa osassa kellarikerrosta. Kellarikerroksesta löytyy myös väestönsuoja ja lämmönjakuhuone. Maantasokerroksen koilliskulma on liiketilaa, joka on vastaavassa kunnossa kuin Hämeenkadun puoleinen pankkisali. Rakennuksen luoteiskulman tilat, jotka ovat Kauppakadun suuntaan suurimmaksi osaksi maan alla mutta sisäpihan suuntaan katutasossa, ovat tällä hetkellä pääasiassa varasto- ja arkistokäytössä. Tiloihin on sijoitettu myös työntekijöiden sosiaalituloja, joissa on esimerkiksi suihku- ja wc-tilat. Toisesta kerroksesta viidenteen kerrokseen on pääasiallisesti toimistotiloja, joista poikkeuksen tekee kolmannen kerroksen luoteiskulman tilat, joissa toimii keittiö ja ruokala. Ensimmäisenä rakentuneen osan viidennen kerroksen tila on kylmää ullakotilaa. Kuudennen kerroksen alun perin kylmät ullakotilat on otettu lähes kokonaan käyttöön peruskorjauksen yhteydessä ja tilat toimivat kokous- ja koulutustiloina sekä saunasastona. Ullakon länsipäädyssä Hämeenkadun puolella sijaitsee rakennuksen ilmanvaihtokonehuone.

↗102, ↗103, →104 Kuvissa ikkunoiden sisäpuolisten pilasterien koristeita. Kaikki esimerkkikuvien pilasterit sijaitsevat Hämeenkadun varrella entisten asuntojen kohdalla.

↑105, ↗106, ↗↗107 Rakennuksessa on verrattain vähän koristeellisia kattolistoja jäljellä. Nämä kattolistat sijaitsevat rakennuksen kolmannessa kerroksessa pohjoisreunalla ja Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmassa entisen henkilöstöruokalan tiloissa. Ensimmäisessä kuvassa

näkyvä lista on pystytty paikantamaan vanhasta valokuvasta 70-luvulta. Vuonna 1977 tehtyyn suunnitelmaan tilat, joissa nämä listat sijaitsevat, on nimetty ruokasaliksi ja neuvottelu- ja ruokailuhuoneeksi.

↑108, ↗109, ↗110 Kuvissa rakennuksen alkuperäisiä osia. Vasemmalla kuvassa alkuperäiset pariovet. Oven malli näkyy sivun 18 kuvassa nro 7, jossa on kuvan Federleyn arkkitehtitoimistolta Kansallipankin talon toimistoajoilta. Ovien heloitukset ja vetimet on vaihdettu todennäköisesti peruskorjauksen yhteydessä. Ovien alkuperäisestä sävyistä ei myöskään ole tietoa, mutta nykyinen

on niin ikään todennäköisesti peruskorjauksen ajalta. Toisessa ja kolmannessa kuvassa esimerkit rakennuksen erityyppisistä kakluuneista. Niiden alkuperäistä sijaintia tai toteutusvuotta ei pystytä varmistamaan, mutta tiedetään, että Federley suunnitteli Kansallipankintaloon itse useimmat kakluunit.

↑↑111, ↑112, ↗113, ↗114 Kuvissa esimerkkejä eri aikakausien lattiamateriaalista, joita rakennuksesta löytyy. Suuressa osassa toimistotiloja lattiamateriaali on paloista koottu kokolattiamatto, joka vaikuttaa kunniltaan verrattain uudelta. Osassa toimistotiloja on edelleen olemassa

sauvaparkettia, jonka kunto on edelleen hyvä. Erilaisia mosaiikkibetonia imitoivia muovimattoja on lisätty erityisesti toimistotilojen julkisiin tai sekundäärisiin tiloihin, eli esim. huolto- tai säilytystiloihin. Kolmannessa ja neljännessä kuvassa näkyy myös tyypillisin alaslaskettu kattotyyppi.

↑115, ↗116, ↗117 Kuussa erilaisia alaslaskettuja kattoja. Ensimmäisessä kuvassa tyyppillisin kattotyyppi peruskorjauksen ajalta eli matalalle tuotu valkoiseksi pulverimaalattu ja perforoitu metallikasetti, johon on upotettu myös valaisimia. Keskimmäisessä kuvassa kipsirakenteinen alaslaskettu katto toimistotilasta, jossa näkyy myös tyyppillinen detaljointi, jolla on hoidettu alaslask-

tun katon ja ikkunan kohtaaminen. Viimeisessä kuvassa 2010-lukulainen alaslaskettu järjestelmä-katto, jossa moderni iv-kuljetin, upotetut led-valaisimet ja liikkeentunnistin. Alaslaskun alareuna on tuotu aivan kulkuaukon yläreunaan mikä muodostaa esteettisesti sopimattoman detaljin.

↑118, ↗119 Kuvissa ullakon tiloja. Vasemmalla koilliskulmassa sijaitseva koulutuskeskus, josta ei ole ikkunoita ulos. Seinät on valkoisiksi maalatut, lattia akustoivaa palalattiamattoa ja alaslaskettu katto metallinen järjestelmäkatto. Oikealla kuva vanhimman osan kylmästä ullakkotilas-

ta, jossa sijaitsee rakennuksessa toimivan keittiön tehostettu iv-laitte sekä vanhoja rakennusosia kuten ovia ja ikkunoita. Vesikaton alla ei ole kuin kuvassa näkyvä laudoitus ja lattiamateriaalinen on tiililadonta.

↑120, ↗121, ↗122 Kuvissa ullakon tiloja. Vasemmalla kuva ullakon aulatilasta, joka on avattu kattolyhdyn ikkunan kohdalle. Tilassa on valkoiseksi maalatut seinät ja mosaiikkibetonikuviainen muovimatto. Keskellä kuvassa saunaosaston sisäänvedetty parveke, joka katsoo sisäpihalle päin

pohjoiseen. Oikealla kuvassa rakennuksen uusittua ilmanvaihtokonehuonetta. Lattiaan on tehty betonivalu.

↑123, ↗124, ↘125 Vasemalla kuva vanhimman osan kolmannen kerroksen keittiön eteistoista ja yhteydestä tavarahissiin. Aikoinaan paikalla sijainneet kylmähuoneet on purettu. Lattiamateriaalina on muovimatto ja palalattiamato. Keskimmäisessä kuvassa on rakennuksen vanhimpaan osaan tehtyä keittiötä. Keittiö toimi aikoinaan pankin henkilöstöruokalan yhteydessä. Kontrasti on melko valtava ikkunan pilasteridetallijikan ja laatoitettujen ruskeiden seinien välillä.

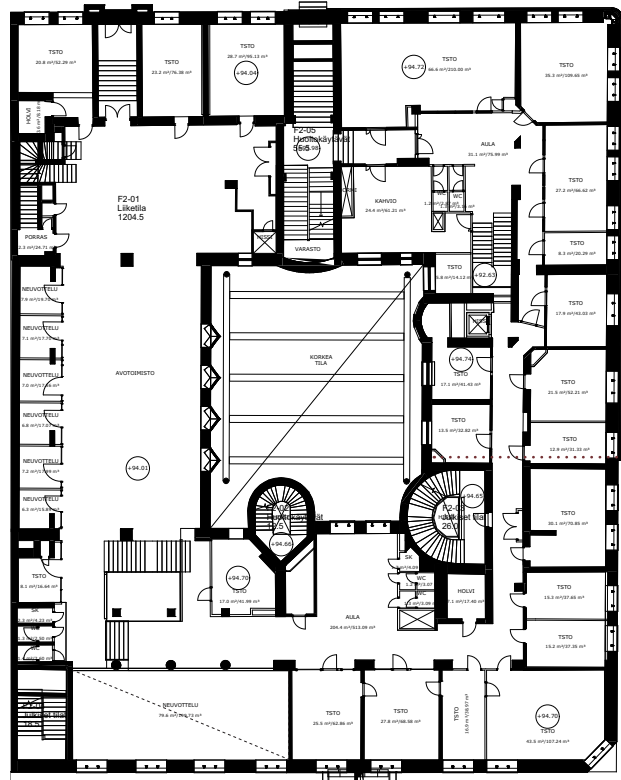
Viimeisessä kuvassa on aulamainen tila pankin toisessa kerroksessa Hämeenkadun puolella. Pilarien takana nousi aikanaan näyttävät kaksisyöksyiset portaat postikonttorin aulaan, joka sijaitsi kuvan pilarien etualalla. Nyt tilassa on valkoiseksi maalatut seinät, muovimattolattia mahdollisesti 60-luvulta sekä peruskorjauksen aikainen alakatto.

↑126, ↗127 Kuvissa tiloja kellarikerroksesta. Vasemmalla arkistotiloja Hämeenkadun puolelta kellarista ja oikealla jätejärjestelyitä sisäpihan alapuolella. Jättekoneiden takaa on käynti lämmönjakuhuoneeseen.

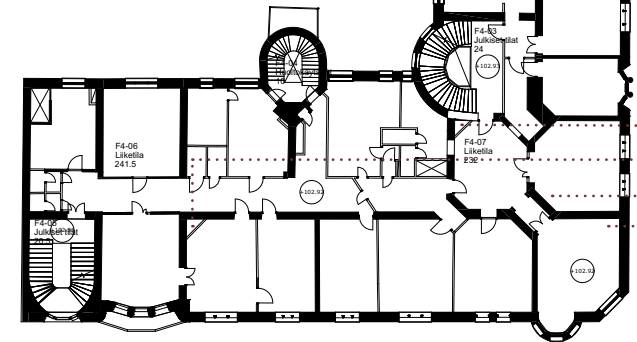
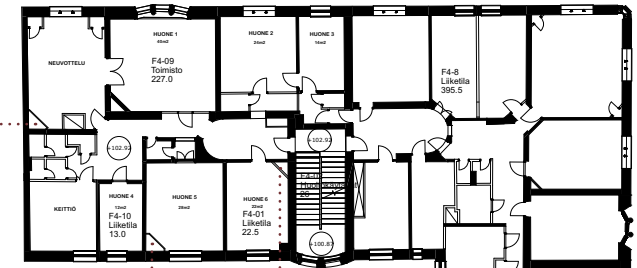
KAKLUUNIKAAVIOT

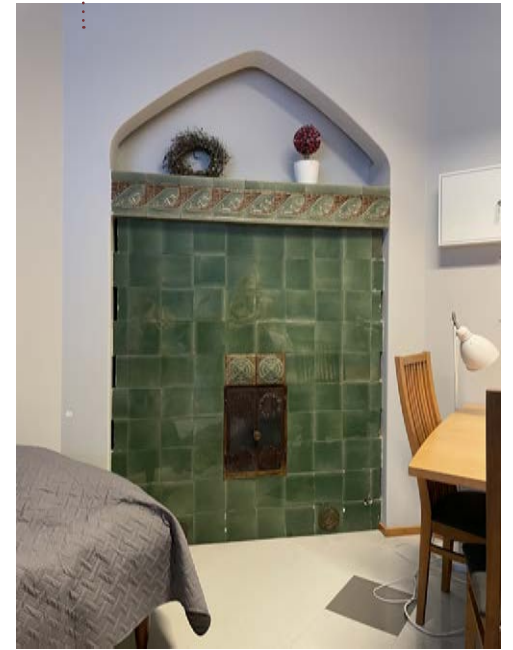
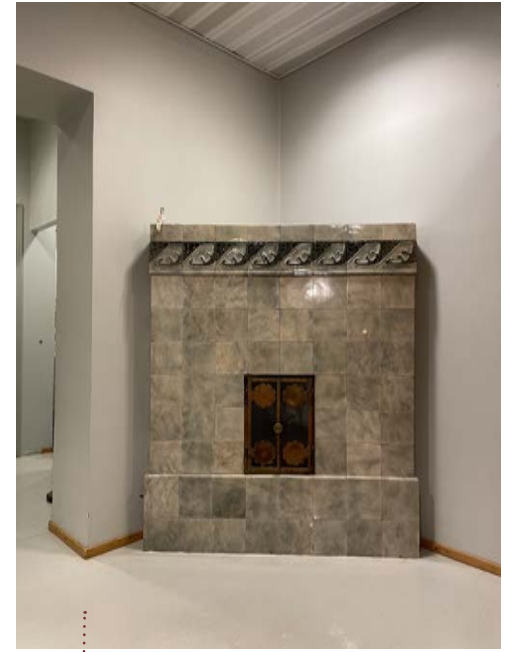
2. KERROS

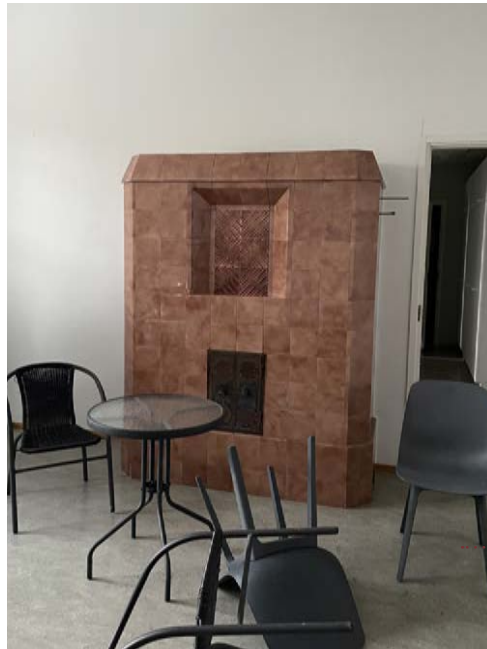
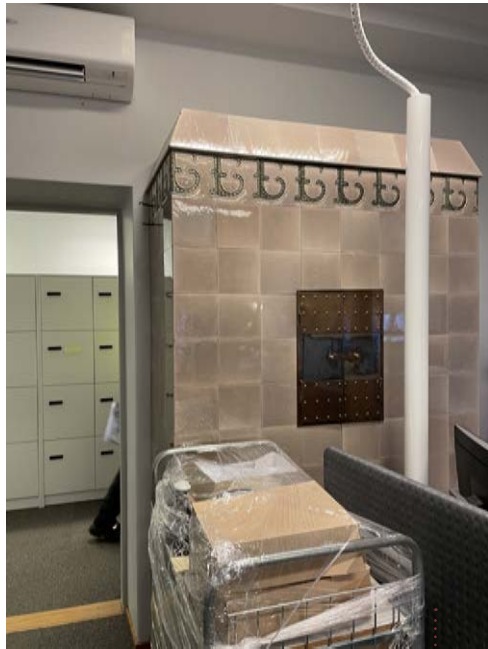

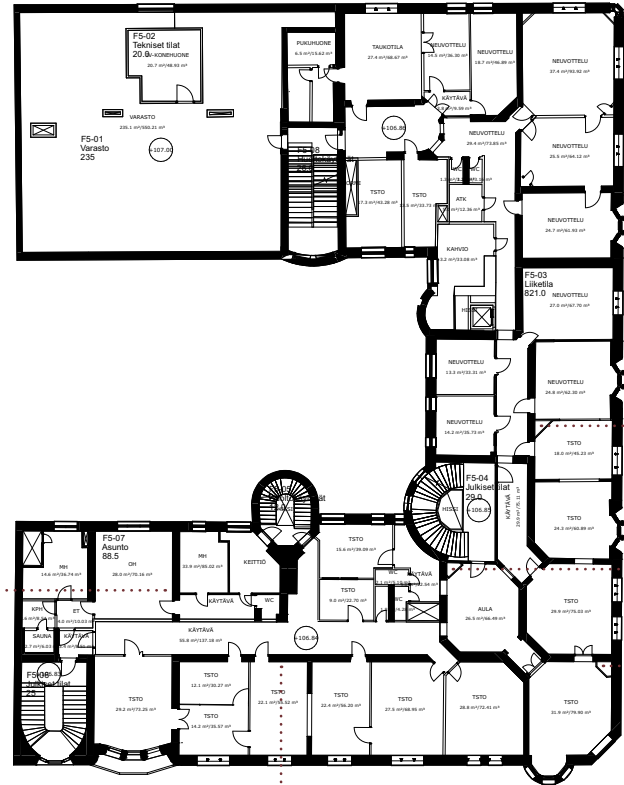
4. KERROS

5. KERROS

ARVOTUS & JOHTOPÄÄTÖKSET

ARKKITEHTONISET ARVOT JA SÄILYNEISYYS

Rakennuksen arkkitehtuuri edustaa paitsi aikakautensa julkista rakentamista myös pankki- ja asuinrakentamista. Kohde on merkityksellinen osa Tampereen 1900-luvun alun jugend-rakentamisen aikakautta, joka on Suomen mittakaavassa edustuksellinen.

Eritoten rakennuksen ensimmäinen osa henkii ulkoarkkitehtuuriltaan jugendin ja kansallisromantiikan tyyliä; kivijalka on muurattu graniitista, joka jatkuu vahvana eleenä myös pääsisäänkäynnin ylitse. Detaljit on aikakauteen sopivia ja sitä edustavia, esimerkiksi kaari-ikkunoiden väliset pilasterit on tehty graniitista. Sama henki on läsnä myös muissa katuun kiinni rakennetuissa osissa. Kuten aiemmin tekstissä on kerrottu, on Federleyn suunnitteleminen osien arkkitehtuurissa vahvasti läsnä linnamaisuus. Rakennusteknisesti kohde edustaa ajalleen tyypillistä kivi- ja tiilirakennusta. Kattolappeesta ja harjan alta pilkottavat kurkistusikkunat, erkkerit, ikkunoiden detaljiikka ja julkisivun koristelut korostavat näitä piirteitä. Osa tästä jyrkällä alustalla seisovan rakennuksen olemuksesta on menetetty 1960-luvun modernisoinnin muutoksessa, mikä korostaa ja antaa erityistä arvoa vielä olemassa oleville alkuperäisille yksityiskohdille. Rakennuksen alkuperäiset ja alkuperäisen kaltaiset osat julkisivussa ovat erityisen arvokkaat.

Sisätilojen ominaispiirteet ovat kärsineet julkisivujakin enemmän. Julkisista tiloista, porrashuoneita lukuun ottamatta, ei mikään tila ole alkuperäistä vastaavassa kunnossa. Tästä syystä juuri pääportaikot ja -porrashuoneet tulee säilyttää nykyisessä asussaan ja mahdollisesti entistäen. Esimerkiksi Kuninkaankadun pääportaan toisessa kerroksessa alkuperäiset sisäänkäynnit ja ikkunat on muurattu umpeen, ja alkuperäisen jaon palautus olisi kohteen arvolle eduksi. Asuinhuoneistoissa huonejaot, kakluunit ja ovet ovat säilyneet melko hyvin ja osittain alkuperäisinä ja ovat siksi arvokkaat.

Rakennus on läpikäynyt merkittäviä ja massiivisia muutoksia, joissa rakennuksen alkuperäisten ominaispiirteiden laatu on kärsinyt. Osissa rakennusta alkuperäisyys on edelleen selkeästi havaittavissa, ja näissä kohdissa rakennusta tulee mahdolliset muutokset toteuttaa arkkitehtuuri tarkasti huomioiden. Näitä osia ovat erityisesti alkuperäiset osat ja ennen viime vuosisadan puoliväliä tehdyt muutokset. On kuitenkin huomioitava, että rakennus on kokenut suuria tilallisia ja arkkitehtonisia muutoksia jatkuvasti historiansa aikana, sekä myös jo ennen rakentumistaan Federleyn revisioiteina eri rakennusvaiheissa, eikä rakennuksen alkuperäisyys ja arvot ole pelkästään ja

yksiselitteisesti toisiinsa rinnastettavissa. Myöhemmät kerrostumat kuvaavat vahvasti omia aikakausiaan ja muodostavat paikoin onnistunutta ja omaa aikakauttaan henkivää historiallista kerroksellisuutta. Rakennuksen nykytila-kohdassa mainitut 'hahmotettavat tilakokonaisuudet' ovatkin juuri sellaisia kokonaisuuksia, joiden kohdalla mahdollisia muutoksia tulee tehdä arkkitehtoninen kokonaisuus ja arvot huomioiden aikakaudesta riippumatta.

KAUPUNKIKUVALLISET ARVOT

Rakennuksen kaupunkikuvalliset arvot ovat merkittävät. Kohde sijaitsee tontilla, jonka juuret ulottuvat Tampereen perustamisen aikaan. Merkittävä sijainti entisen ja nykyisen pääkadun välissä on vaikuttanut tontille sijoitettavaan toimintaan ja rakennuksen ulkonäköön. Birger Federley suunnitteli aikanaan koko 12. korttelin ja myös sen lähiympäristössä sijaitsevia rakennuksia kuten Tirkkosen talon ja Blomin talon. Erityisesti Kansallispankintaloa vastapäätä Kuninkaankadun ja Hämeenkadun kulmaan suunniteltu Blomin talo loi Kansallispankintalon kanssa kaupunkikuvallisesti eheän parin, ennen Blomin talon purkua. Kansallispankin talon rooli on edustuksellinen osana Tampereen keskustan jugend-aallossa syntyneitä rakennuksia ja kertoo osaltaan Tampereen kaupungin kasvutarinaa 1900-luvun vaihteessa.

HISTORIAALLISET ARVOT

Rakennuksen toiminnot ovat olleet merkittäviä ja luoneet tamperelaisista historiaa. Rakennus toimi ensimmäisen tamperelaisen pankin tiloina ja rakennuksen ensimmäinen vaihe suunniteltiinkin juuri pankin toiminnolle sopivaksi. Toinen merkittävä toiminto kaupungin mittakaavassa oli posti-toiminta, kun rakennus toimi postikonttorina 1900-luvun alussa. Nämäkin tilat suunniteltiin juuri postin toiminnalle sopiviksi. Toiminnan lähtökohdat ja rakennuksen kokemat muutokset heijastavat kuvaavasti niin suomalaisen yhteiskunnan kuin myös pankkialan kehitystä läpi 1900-luvun. Erityistä rakennuksen historiassa on myös se, että rakennuksessa on alusta asti ollut pankkitoimintaa nykyhetken saakka, mikä näkyy esimerkiksi rakennuksen ylläpidossa. Voidaan myös todeta, että on onni, että rakennuksen peruskorjaukseen on ryhdytty 1980-luvulla, ja että korjaus on saatu saatettua loppuun ennen 1990-luvun lamaa juuri ylläpidon näkökulmasta. Pankkitoiminnan kasvun tarpeet ja kukoistus viime vuosisadan aikana näkyvät esimerkiksi vuoden 1960 muutoksissa kuin 1980-luvun peruskorjauksessa jatkuvasti laajennettuina konttoritiloina, omana henkilöstöruokalana kuin myös henkilökunnan päällystön omina asuntoina rakennuksessa.

KRONOLOGINEN TAULUKKO

1898	Tampereen osakepankki perustetaan	1960	Suuria sisätilojen muutoksia ja katutason julkisivujen modernisointi. Myös vesikaton uusinta. (Ka. A. Pinomaa)
1904	Federley suunnittelee rakennuksen ensimmäinen osan Kauppakadun varteen	1970-luku	Vähäisiä sisätilallisia ja julkisivun liittyviä muutoksia, kellarikerroksen tilojen hyödyntämistä sekä käyttötarkoituksen muutoksia asuintiloista toimistotiloiksi.
1905	Rakennuksen seuraavien osien suunnitelmien valmistuminen	1983	Tonttia edelleen koskeva kaava nro 6114 lainvoimaiseksi
1906	Toinen osa palaa täysin juuri ennen valmistumistaan	1984	Lopun rakennusoikeuden käyttö sisäpihalla ja ullakolla. Merkittävä
1906	Kuninkaankadun portaikkoon asennetaan tiettävästi Tampereen ensimmäinen hissi	1985	ja osin palauttava peruskorjaus, uusien tilojen käyttöönotto sekä
1911	Kolmannen osan päivitetty suunnitelmat valmistuvat	1988	käyttötarkoituksen uudistuksia
1915	Postitoimiston laajennus makasiinirakennuksen puolelle	1992	STS-pankin fuusiointi Kansallis-Osake-Pankkiin
1916	Rakennuksen kolmas osa valmistuu Kuninkaankadun ja Kauppakadun kulmaan	1995	Kansallis-Osake-Pankki ja Suomen Yhdyspankki fuusioituvat
1927	Klassismivaikuttaiset muutokset makasiiniosaan ja Hämeenkadun katutason julkisivuun: uudet sisäänkäynnit Hämeenkadun ja Kauppakadun länsiosaan ja makasiinirakennuksen laajentaminen täyttämään ensimmäisen ja toisen vaiheen välinen osa tontilla	2000	Merita Oyj, Nordbanken Holding AB ja Unibank yhdistetään muodostaen Nordea konsernin
1929	Tampereen Osake-pankki yhdistyy Maakuntain pankkiin	2005	Hämeenkadun ja Kauppakadun puolelta puretaan automaatit ja uudet asennetaan Kuninkaankadun nykyiseen sijaintiin
1932	Maakuntain Pankki yhdistyy Kansallis-Osake-Pankkiin		
1933	Hämeenkadun maatasokerroksen postikonttorin kiertyvän portaikon purku ja välipohja umpeuttaminen, sisätilalliset muutokset (Rakennustoimisto Heikki Tiitola)		
1938	Funktionalismivaikuttaiset muutokset Hämeenkadun julkisivuun I. ja 2. kerroksen kohdalla sekä Kuninkaankadun ja Hämeenkadun kulmassa, sisätilallisia muutoksia makasiinirakennuksessa. (Bertel Strömmer)		

LÄHDELUETTELO

LÄHDELUETTELO

Käytetyt kirjalliset lähteet:

1. Marjatta Leskinen & Juho Jaakola, Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998
2. Olli Helen & Jouko Seppänen, Tampere kartalla 2015
3. Paula Kivinen, Tampereen jugend: arkkitehtuuri - taideteollisuus, 1982
4. Paula Kivinen, Tampereen jugend, näyttely, Tampereen taidemuseo 7.10.-28.11.1973, 1973
5. Julius Hirn, Suomen kauppa, meriliike ja teollisuus sanoin ja kuvin, 1908
6. Ranja Hautamäki & co, Tampereen tarina, 2015

Käytetyt arkistot:

1. Tampereen kaupunginarkisto
2. Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto
3. Tampereen museoiden ja pirkanmaalaisten paikallismuseoiden yhteisen tietopalvelu Siiri
4. Kansallismuseon arkisto ja kirjasto
5. Nordea Bank Oyj arkisto Kansallispankintalossa

Käytetyt julkaisut internetissä:

Koskesta voimaa
saatavilla 27.01.2022
<http://www.historia.tampere.fi/kronologia/main1840.htm>

Helsingin yliopiston Ylioppilasmatrikkeli
saatavilla 27.01.2022
<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/1853-1899/henkilo.php?id=23660>

Nordea Bank Oyj:n historia
saatavilla 28.01.2022
<https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/pankkimuseo.html>

Käytetyt kuvalliset lähteet

1. Helen Olli, Seppänen Jouko. 2015. Tampere kartalla. Tampere: Tampere-Seura. 33.
2. Helen Olli, Seppänen Jouko. 2015. Tampere kartalla. Tampere: Tampere-Seura. 48.
3. Helen Olli, Seppänen Jouko. 2015. Tampere kartalla. Tampere: Tampere-Seura. 90.
4. Tampereen museot. Holmstén-Heiniö Juho. Venäläisiä katutyömiehiä. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://museosiiri.tampere.fi:8080/VALOKUVA/content/SIR_EXEC/images/primary/20050902/11256453562420.jpg
5. Tampereen museot. Tampereen Osake-Pankin talo rakenteilla. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://museosiiri.tampere.fi:8080/VALOKUVA/content/SIR_EXEC/images/primary/20080929/12226907167970.jpg
6. Tampereen museot. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://museosiiri.tampere.fi:8080/VALOKUVA/content/SIR_EXEC/images/primary/20070926/11908095355820.jpg
7. Kivinen Paula. 1982. Tampereen jugend arkkitehtuuri - taideteollisuus. Keuruu: Otava. 124.
8. Kivinen Paula. 1982. Tampereen jugend arkkitehtuuri - taideteollisuus. Keuruu: Otava. 137.
9. Hirn Julius. 1908. Suomen kauppa, meriliike ja teollisuus sanoin ja kuvin. Helsinki. 1.
10. Hirn Julius. 1908. Suomen kauppa, meriliike ja teollisuus sanoin ja kuvin. Helsinki. 2.
11. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
12. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
13. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
14. Hirn Julius. 1908. Suomen kauppa, meriliike ja teollisuus sanoin ja kuvin. Helsinki. 6.
15. Hirn Julius. 1908. Suomen kauppa, meriliike ja teollisuus sanoin ja kuvin. Helsinki. 6.
16. Tampereen museot. Palanut Kansallispankintalo. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http%3A%2F%2Fwww.profium.com>

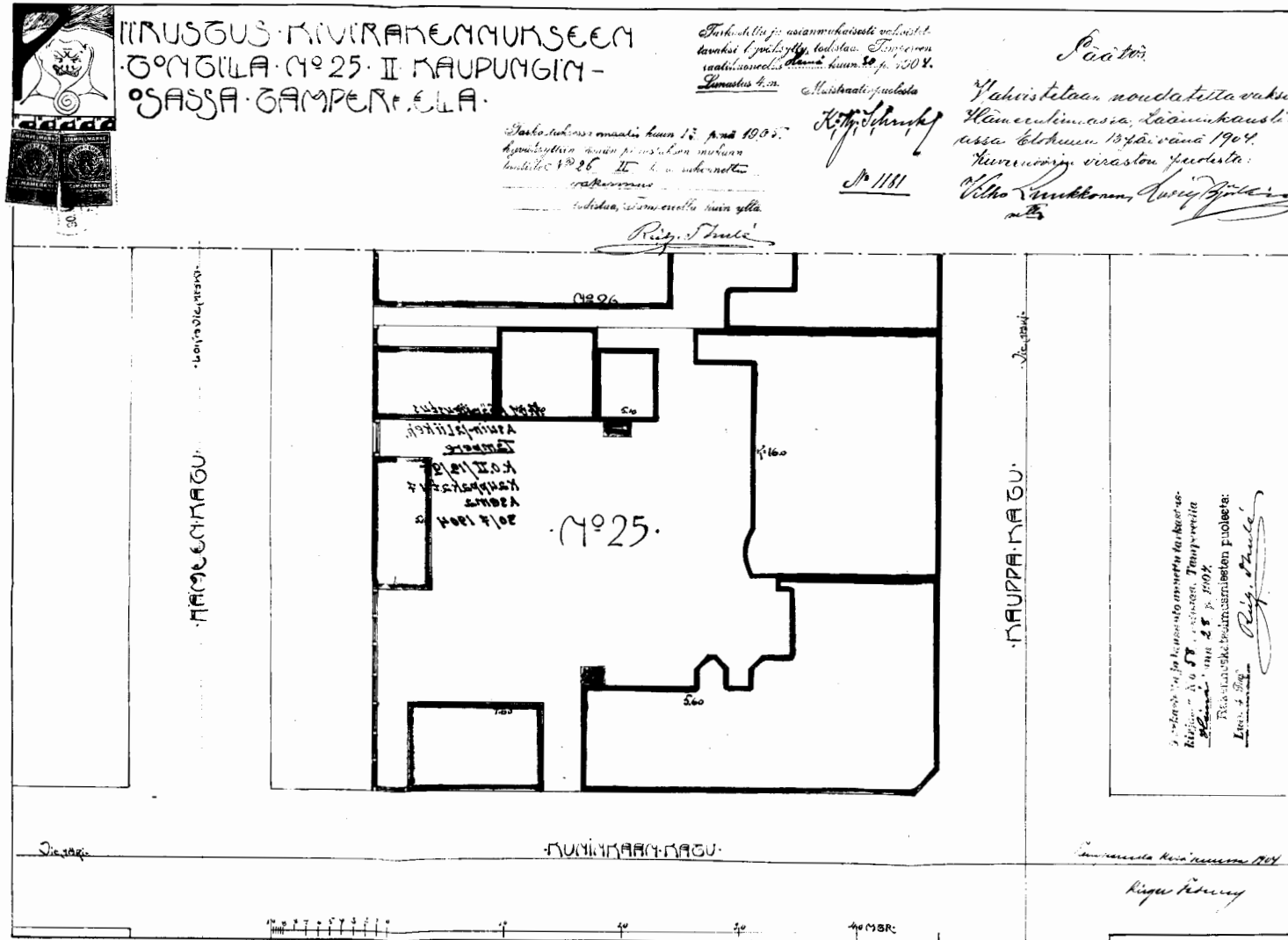
- com%2Farchive%2FArchivedObject-27703062-C5F7-907B-D756-9E007A9B31EC
17. Museovirasto. Emil Lyytikäisen Kirjakauppa, kustantaja. Tampereen Osake-Pankin Rakennus Hämeenkadulla (vas.), V: Sta 1932 KOP. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: <https://museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.76B71CBC1425BE7F0EB55F715526EAAF>
 18. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 19. Hirn Julius. 1908. Suomen kauppa, meriliike ja teollisuus sanoin ja kuvin. Helsinki. 6.
 20. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 21. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 22. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 23. Tampereen museot. KOP:n talo, ent. Tampereen Osakepankin Talo [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://museosiiri.tampere.fi:8080/VALOKUVA/content/SIR_EXEC/images/primary/2003092912/10648264455420.jpg
 24. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 25. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 26. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 27. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 28. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 29. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 30. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
 31. Tampereen museot. K. O. Lumme. Kansallis-Osake-Pankista. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profum.com/archive/ArchivedObject-9C2D42B3-338B-6D03-B0A7-F0C833C613C3>
 32. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 33. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 34. Tampereen museot. Veikko Kanninen. Kansallispankin talo. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profum.com/archive/ArchivedObject-67A4C598-C415-943D-EA52-C8E92A00FFDD>
 35. Tampereen museot. Eero Troberg. Kansallis-Osake-Pankki Hämeenkadulla. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profum.com/archive/ArchivedObject-747B15F1-C679-4EB2-F005-BD641F02B938>
 36. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 37. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 38. Tampereen museot. Eero Troberg. Kansallis-Osake-Pankki Hämeenkadulla. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profum.com/archive/ArchivedObject-A3DBDE5E-BD42-E21C-189D-E822F42C9EE0>
 39. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 40. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 41. Nordean sisäinen arkisto
 42. Nordean sisäinen arkisto
 43. Nordean sisäinen arkisto
 44. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 45. Nordean sisäinen arkisto
 46. Nordean sisäinen arkisto
 47. Yksityinen kokoelma. Jukka Kuusisto. 1974-1975.
 48. Yksityinen kokoelma. Jukka Kuusisto. 1974-1975.
 49. Yksityinen kokoelma. Jukka Kuusisto. 1974-1975.
 50. Yksityinen kokoelma. Jukka Kuusisto. 1974-1975.
 51. Yksityinen kokoelma. Jukka Kuusisto. 1974-1975.
 52. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 53. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 54. Nordean sisäinen arkisto
 55. Nordean sisäinen arkisto
 56. Nordean sisäinen arkisto
 57. Nordean sisäinen arkisto
 58. Nordean sisäinen arkisto
 59. Nordean sisäinen arkisto
 60. Nordean sisäinen arkisto
 61. Nordean sisäinen arkisto
 62. Tampereen rakennusvalvonnan sähköinen arkisto.
 63. Tampereen museot. Mauri Kivistö. Kansallispankin talon saneeraustyö. [Viitattu 28.1.2022]. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http%3A%2F%2Fwww.profum.com%2Farchive%2FArchivedObject-49BD6B77-D60C-FFBF-967C-2F51B5D1A7A8>
 64. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
 65. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
 66. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
 67. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
 68. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
 69. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
 70. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
 71. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.

72. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
73. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
74. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
75. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
76. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
77. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
78. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
79. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
80. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
81. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
82. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
83. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
84. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
85. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
86. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
87. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
88. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
89. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
90. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
91. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
92. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
93. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
94. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
95. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
96. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
97. Nordean sisäinen arkisto
98. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
99. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
100. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
101. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
102. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
103. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
104. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
105. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
106. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
107. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
108. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
109. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
110. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
111. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.

112. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
113. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
114. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
115. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
116. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
117. Neva Arkkitehdit. Petteri Neva. 2022.
118. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
119. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
120. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
121. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
122. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
123. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
124. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
125. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
126. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.
127. Neva Arkkitehdit. Ida Salama. 2022.

LIITTEET

VUODEN 1904 PIIRUSTUKSET

89 01037

IRYSGUS·KIVIRANTA·MUSEUM
 GONGILA·N:o·29·II·KAUPUNGIN·
 SASSA·TAMPEREELLA.

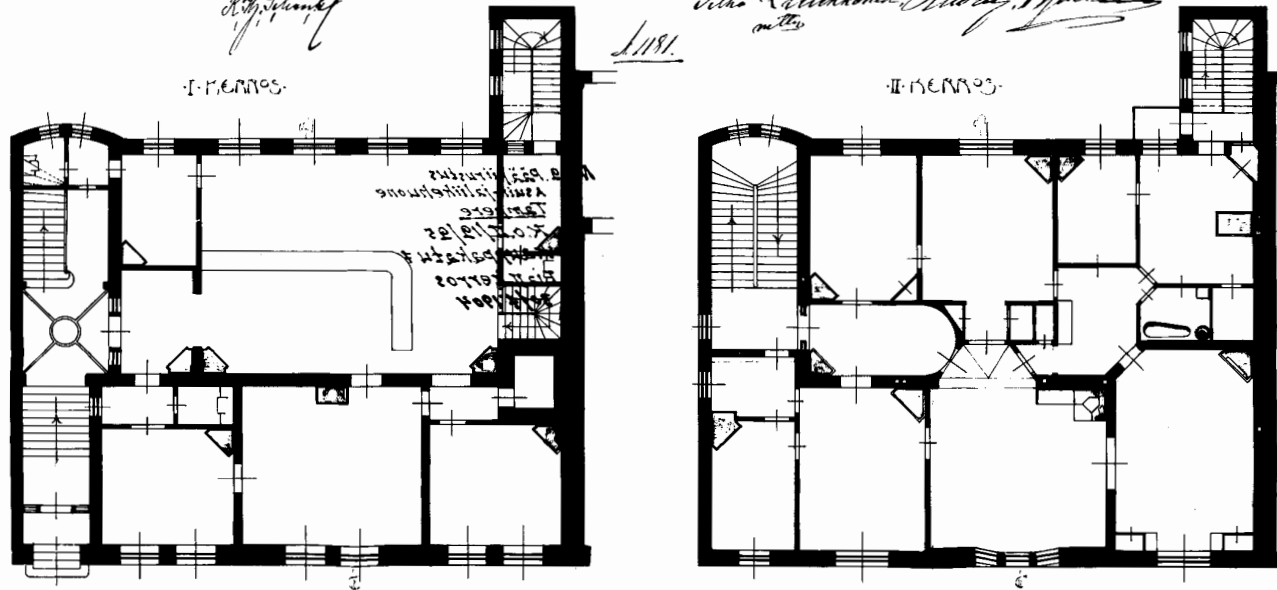

Handwritten notes and signatures in the upper left area, including a signature that appears to be 'K. J. H. H. H.'.

Handwritten notes in the upper right area, including the name 'P. L. L.' and other illegible text.

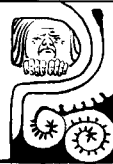
I-KERROS.

II-KERROS.

Handwritten notes and signatures at the bottom left, including a signature that appears to be 'R. J. H. H. H.'.

Handwritten notes and signatures at the bottom right, including a signature that appears to be 'R. J. H. H. H.'.

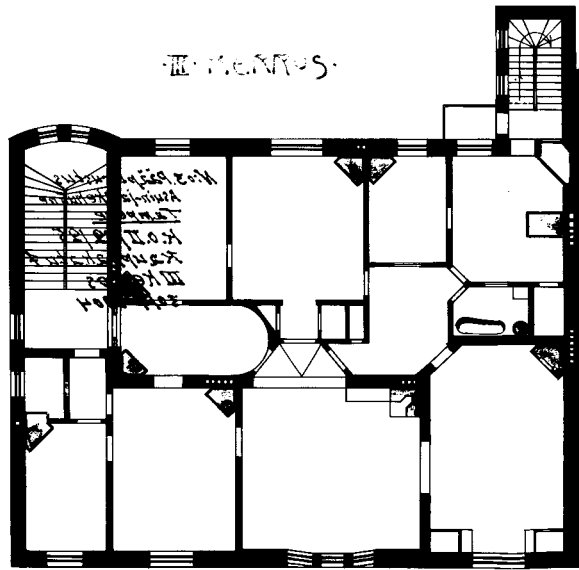

IRUSOUS-MUUNAKEMURSEEN
GONGOLA-ALE II MAUPUNGIM-
OSASSA TAMPERELLA.

Arkkitehti ja suunnittelija on
K. J. Schenck, joka on ollut
suomen arkkitehtiliiton jäsen
vuosista 1904-1906.
Suomen Arkkitehtiliiton puolesta
K. J. Schenck

III KERTTUS

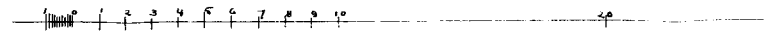

Paatos
Kokouksen puolesta
Kokouksen puolesta, Elokun 13.
päivänä 1908.
Kokouksen puolesta
Vilho Lehtinen, puolesta
mlt

Arkkitehti ja suunnittelija on
K. J. Schenck, joka on ollut
suomen arkkitehtiliiton jäsen
vuosista 1904-1906.
Suomen Arkkitehtiliiton puolesta
K. J. Schenck

A. 1181

Kokouksen puolesta 1904
K. J. Schenck

VIIRUS TUGAS KIVIRAKEMUKSEEM.
 GOMGOLA N°25 II KAUPUNGIM-
 SASSA GAMPEREELA.

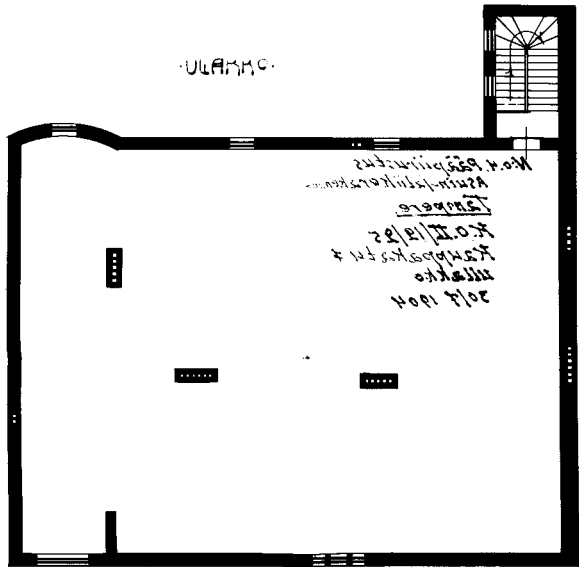

Handwritten notes in a cursive script, possibly detailing project specifications or dates.

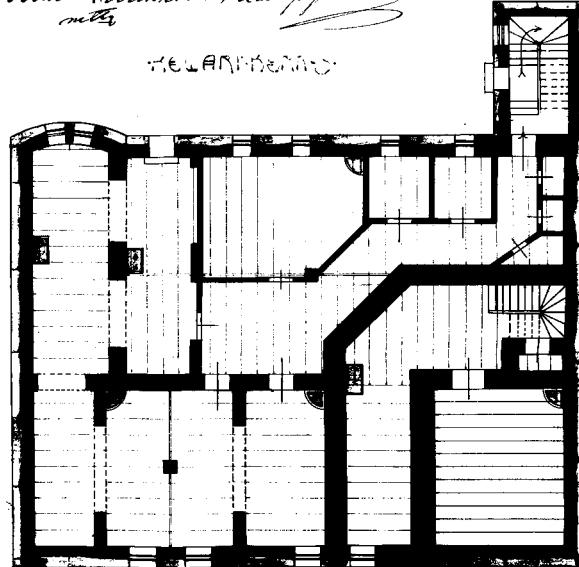
K. P. K. K.

Handwritten notes in a cursive script, including the name 'M. M. M.' and other illegible text.

ULAMMO

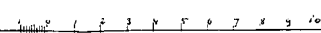

HELAARBERND

Handwritten notes in a cursive script, likely providing additional details or instructions related to the plans.

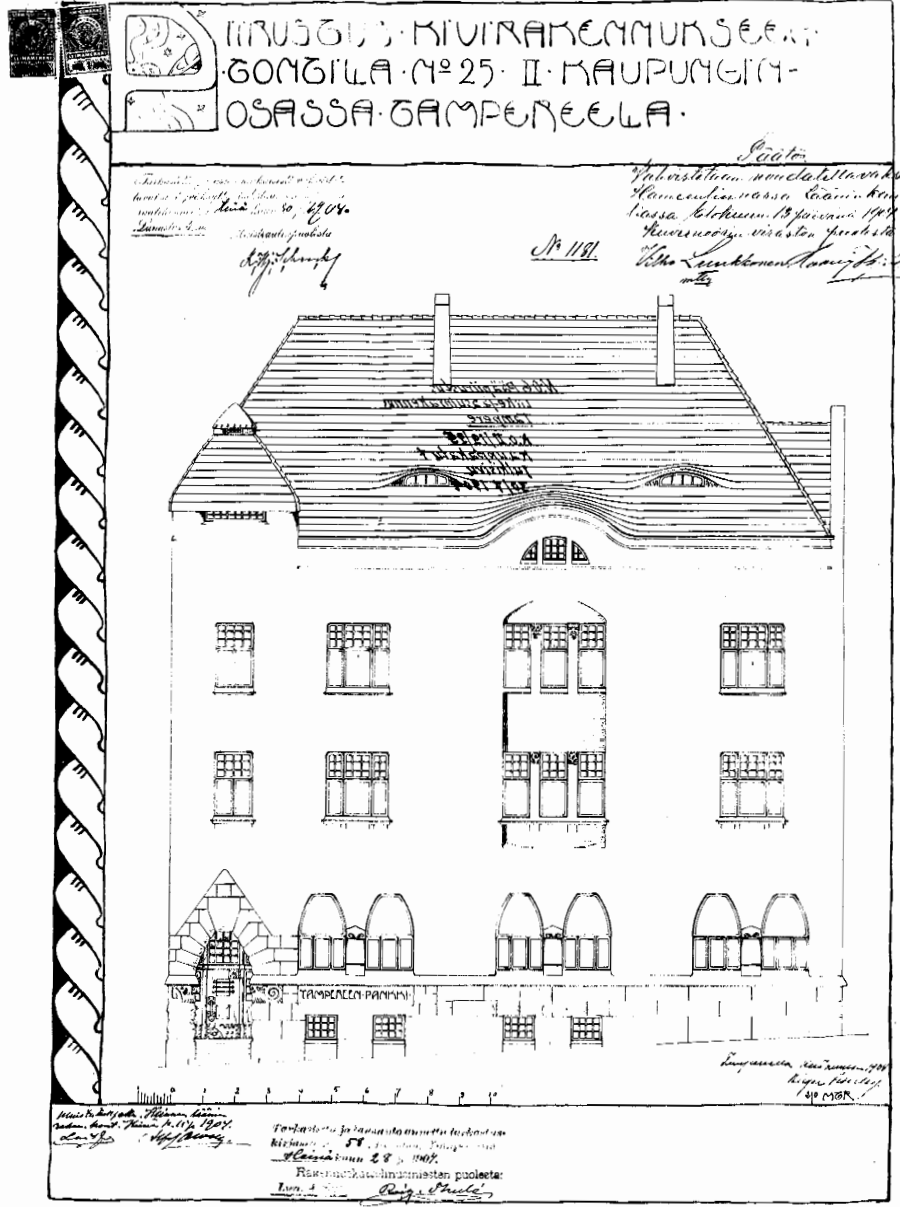
R. P. K. K.

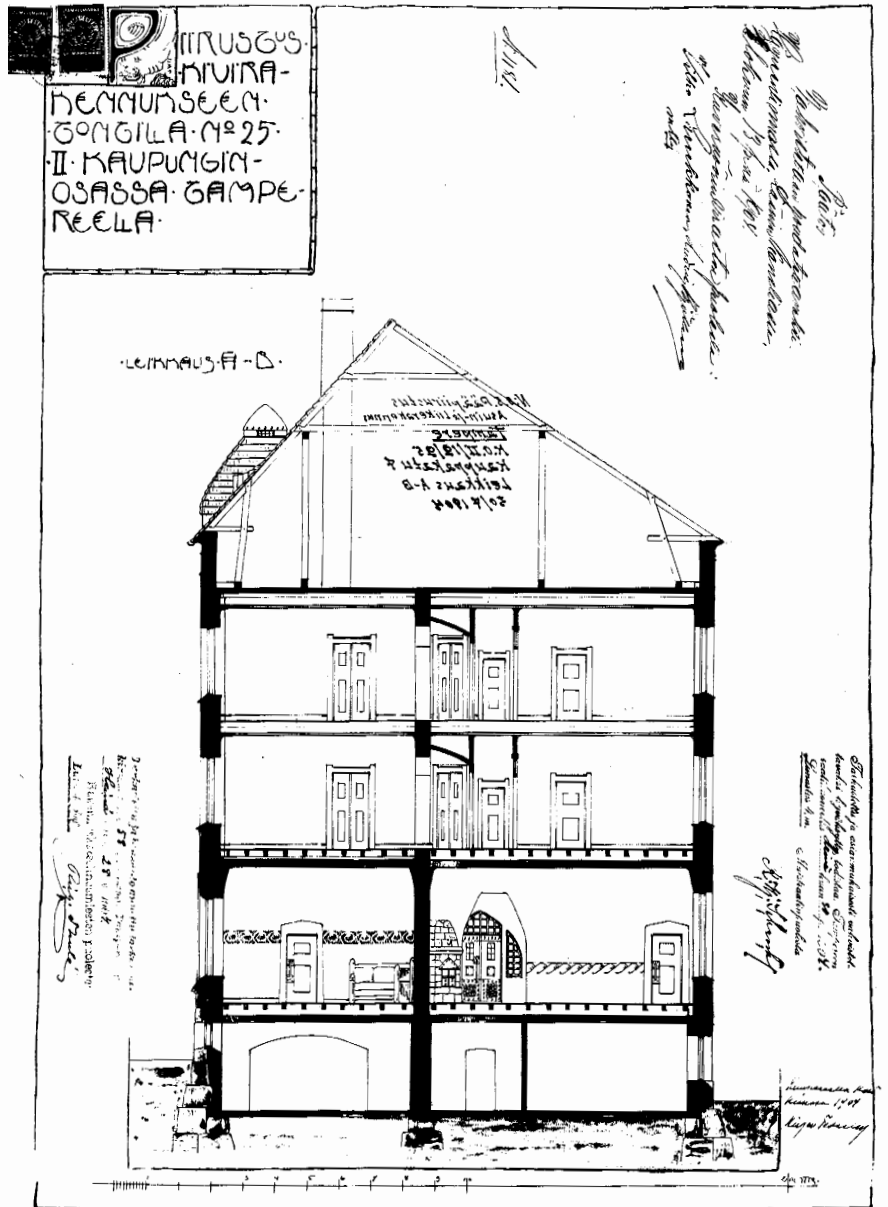
20

30 (M6)

Handwritten notes in a cursive script, including the name 'R. P. K. K.' and other illegible text.

89 01042

89 01041

N° 25 2.

PIIRUSTUS KIVIRAKENNUKSEEN.
30 M² ILA N° 25. II KAUPUNGIN-
OSASSA TAMPEREELLA.

Ma. 25
Vahvistetaan ehdotettavaksi. Päämäärästä,
Käyttötarkoituksesta, Tarkoituksesta 2. päivänä 1905.
Kuvamerkit ja mittatiedot.
Kuvamerkit ja mittatiedot.
Kalle Suominen
määr.

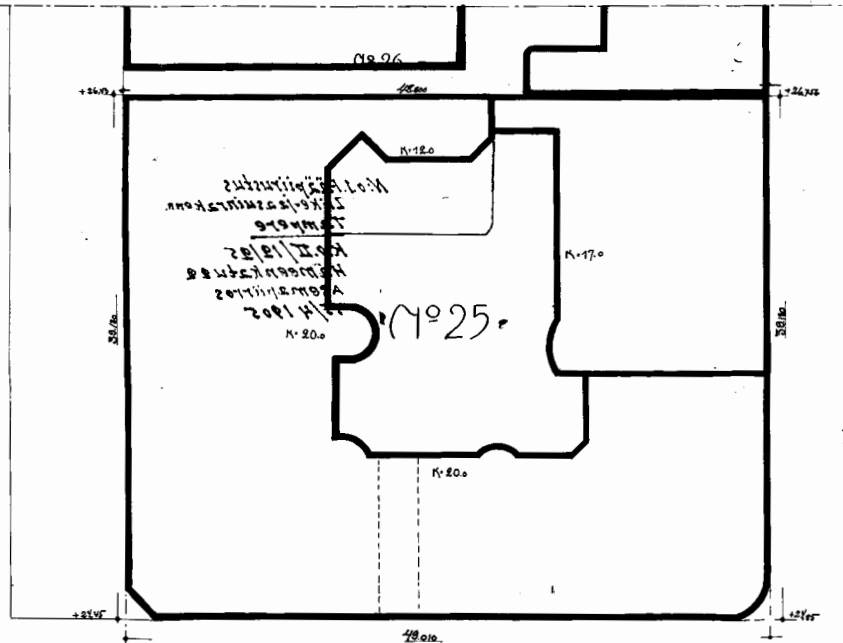
N° 25.

ASUMA-PIIRUSTUS.

Eduskunnan Puolueen kunn. l. p. 1802
Kokouksen 20 p. 1905. K. A. Vahvainen
Kokouksen 20 p. 1905. K. A. Vahvainen
Kokouksen 20 p. 1905. K. A. Vahvainen

Kalle Suominen

10.00 m. 0.00 m.
HAMELINAUKO.

10.00 m. 0.00 m.
KAUPPA-KAUKO.

KUINKAAN-KAUKO.

Tämä kaavakuva on esitetty ja vahvistettu
Tampereen kaupungin kunn. l. p. 1802.
Kokouksen 20 p. 1905. K. A. Vahvainen
Kokouksen 20 p. 1905. K. A. Vahvainen
Kokouksen 20 p. 1905. K. A. Vahvainen

Tampereen Kaupunki
1905
Kalle Suominen

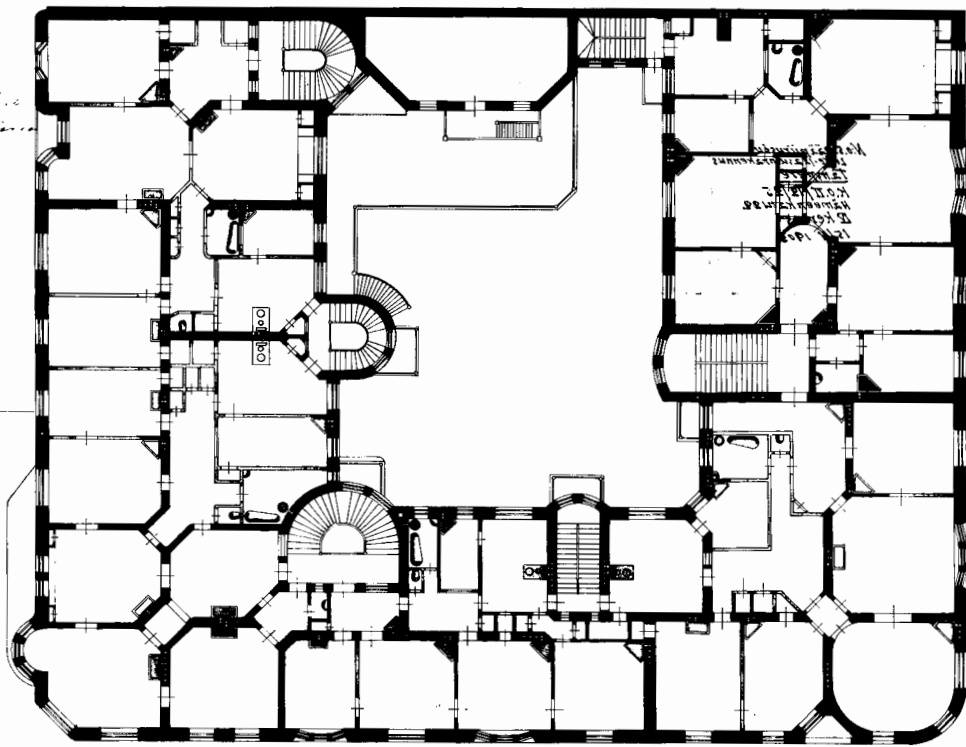
PIRUSTOUS · KIVIRANKAMUKS EEM · 60701 LA · N° 25 · II · KAUPUNGIMOSASSA · TAMPERE ELLA ·

· IV · KURROO ·

Plaan.
Talonin kellarin uudelleenrakentaminen
Kivirankamuksella ja seinien korjaaminen
Toukok. 2. päivänä 1905.
Suunnittanut arkkitehti
Rudolf Engelström
suun.

N° 574

Talonin kellarin uudelleenrakentaminen
suunnittanut arkkitehti Rudolf Engelström
Toukok. 2. päivänä 1905.
suun.
Rudolf Engelström

1:100

Engelström, Rudolf
Rudolf Engelström

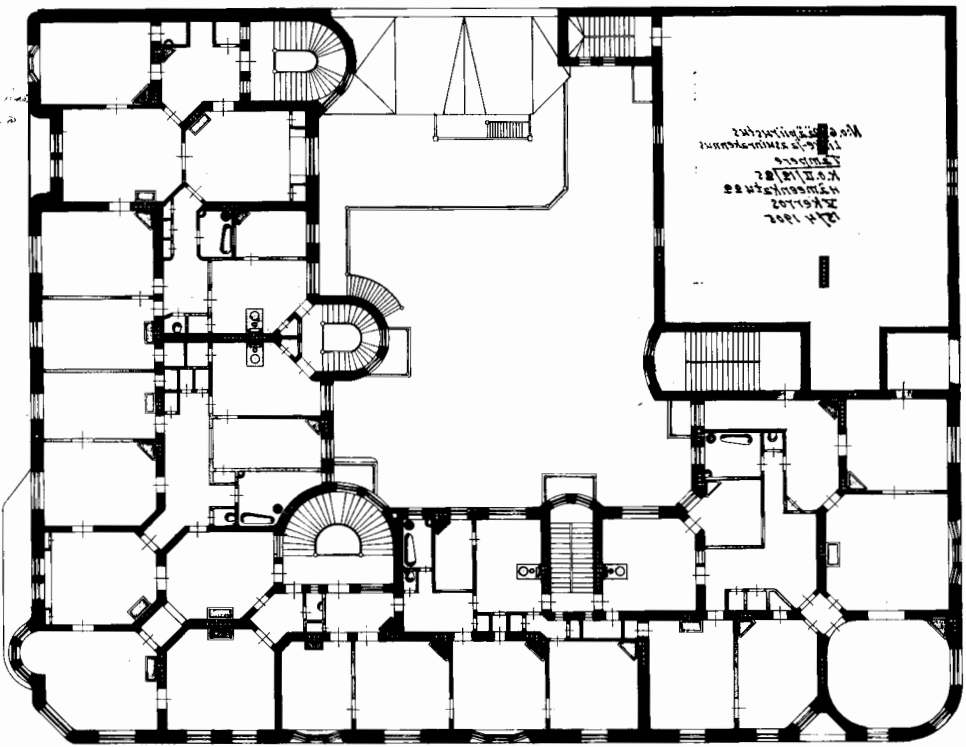
HIRUSOUS · KIVIRAKENMUKSEEN · 60 MÖILÄ · N° 25 · II · KAUPUNGI MOSASSA · TAMPEREELLA ·

V. KURROS

Paatin:
 "Wahwischkeit am neuen Kalkonstein
 Baumaterialien, die in den Jahren
 1905-1906
 Verwendung finden
 August 1905
 m. g."

N° 575

*Die Arbeit ist ein ausnehmend
 gutes Beispiel für die
 Anwendung von
 Eisen und
 Stein
 1905
 August 1905
 m. g.*

*Die Arbeit ist ein ausnehmend
 gutes Beispiel für die
 Anwendung von
 Eisen und
 Stein
 1905
 August 1905
 m. g.*

1:100

*August 1905
 August 1905
 m. g.*

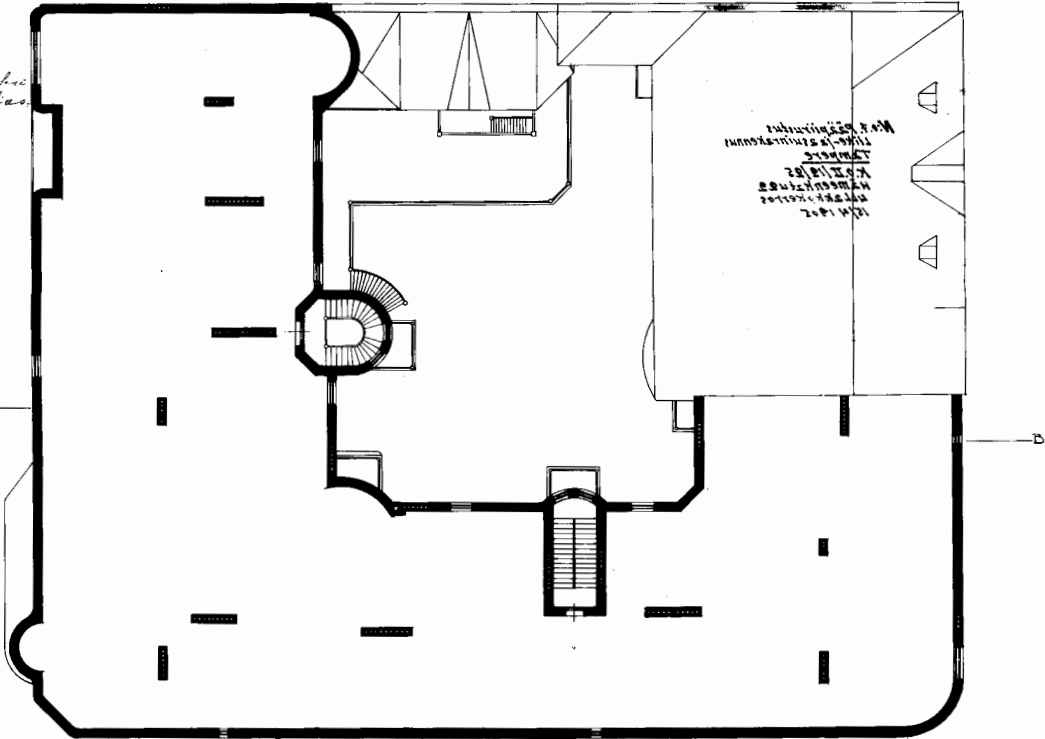
HIRUSTUS · KIVIRAKENNUKSEEN · 6000 LÄ · N° 25 · II · KAUPUNGI MOSASSA · TAMPERE LÄ ·

·ULLANRO·

Pöytäkirja
Hänneille on määritelty näin
Hänneille on määritelty näin
Hänneille on määritelty näin
Hänneille on määritelty näin
Hänneille on määritelty näin

N:o 375.

Hänneille on määritelty näin
Hänneille on määritelty näin
Hänneille on määritelty näin
Hänneille on määritelty näin
Hänneille on määritelty näin

1:100

Proprietor's name and date

PIRUSTUS-KIVIRAKENNUKSEEN GOMGILÄ N° 25 II KAUPUNGIMOSASSA TAMPEREELLA.

FASAADI NAURPAKADULL.

*Paatin
 Helsingin talon suunnittelun
 ja rakennuksen johtajana
 toimien aikana Tampereen
 kaupungin kunnallis- ja
 kaupunkisuunnittelun
 osastolla
 1905*

1905

*Talossa on 10 asuntoa
 ja 10 kaupunkimies-
 asunon lisäksi
 kaupunkimies-
 asuntoja
 10 kpl.*

*Maalitus
 15 kpl.
 1905*

*Maalitus
 10 kpl.
 1905*

*Maalitus
 10 kpl.
 1905*

*Tampereen kunnallisen
 kaupunkisuunnittelun
 osasto*

89 01053

IIINUSGUS·KIVIRAKEMUKSEEM·GOMBILA·N°25·II·KAUPUNGI·MOSASSA·GAMPEREELLA·

·FASAADI·KUCI·NKAARKADULLE·

Handwritten notes on the right side of the drawing, including a signature and date.

Handwritten notes in the bottom left corner, including a signature.

SKALA: 1:665,00

120 METRA

Technical specifications and notes at the bottom left, including 'Tarkastettu ja asennettu' and 'Suunniteltu'.

Handwritten notes in the bottom right corner, including a signature and date.

89 01054

PIRUSBUS·KIVIRAKENMURSEEN·GONGI·LA·N°25·I·KAUPUNGI·MOSASSA·GAMPEREE·LA·

·FASADI·HAMCCAKADULC·

Paik.
Maaliskuussa 1905...
1905.
Siunaus...
Luovutus...

N: 575

... 1905
... 1905

... 1905
... 1905

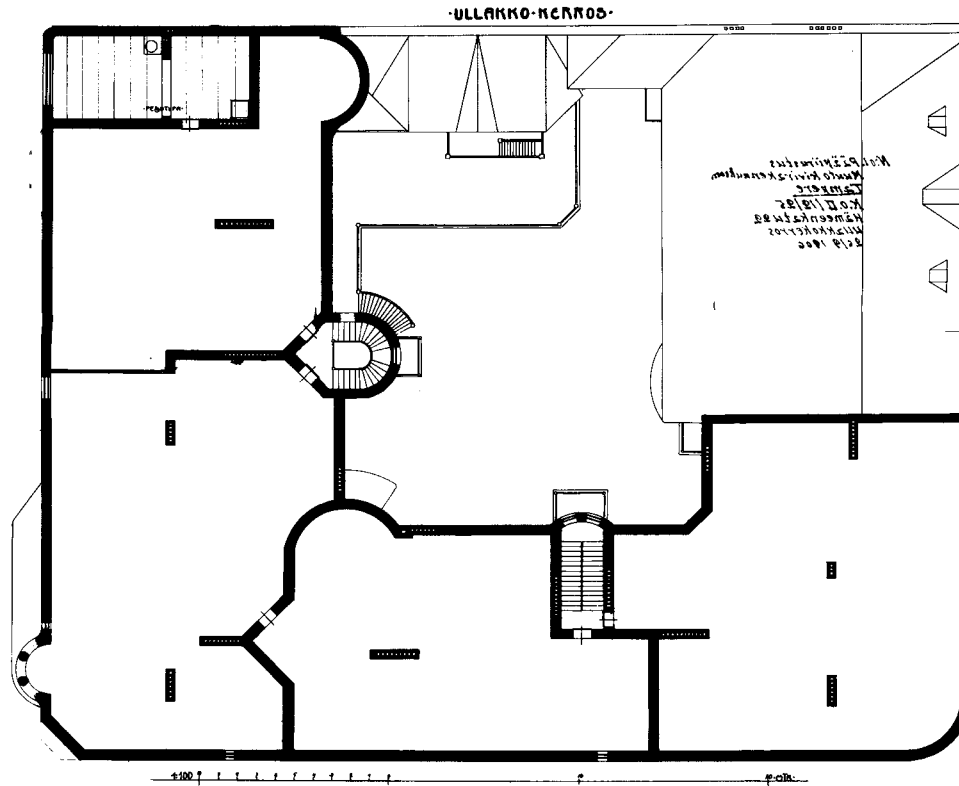
... 1905
... 1905

VUODEN 1906 PIIRUSTUKSET

UUGOS-PIIRUSTUS-KIVIRAKENNUKSEEN BOMBIILA N°25 I KAUPUNGINOSASSA TAMPEREELLA.

Tässä on esitetty
 rakennuksen
 suunnitelma
 Tampereen
 kaupungin
 rakennusvirasto
 1906
 Väyrynen
 P. J. J. J.

Paikalla
 tarkastettiin
 kaupunkiin
 Tampereen 11. joulukuuta 1906
 J. J. J.

1/1906

B

1906
 27 25 8
 P. J. J.

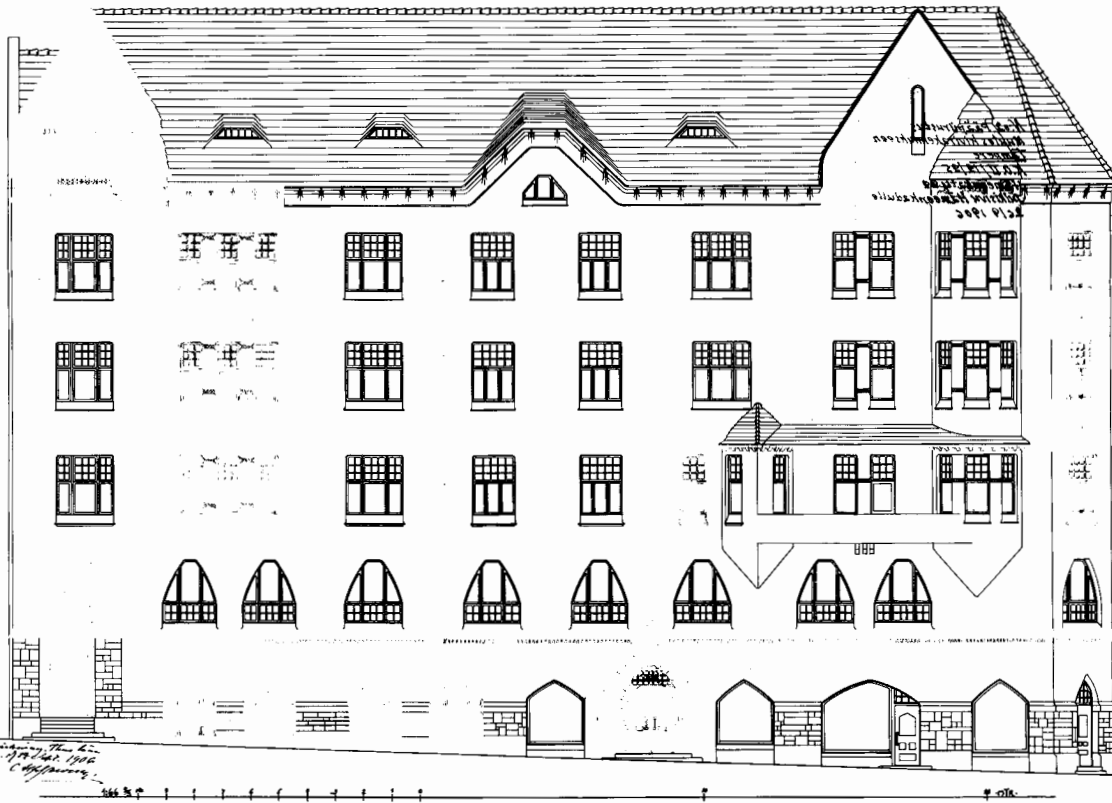
Tampereen kaupungin
 kaupunginrakennusvirasto
 kaupunginrakennusvirasto

89 01056

UU60S-PIIKUSBUS-KIVIRAKE NMUKSEEN-60M6ILAN-25-I-KAUPUNGINOSASSA-TAMPEREELLA.

ULKONAKO-HAMCCOMABULLE.

Entwerfer
Architekt
Tampere
Juni 1906
1:100
1:100

Stadt
Tampere
Kaupunginosa
1906

M. Myyry

N:1433

Alle Angaben sind ohne Gewähr
1906

Tampere
Kaupunginosa

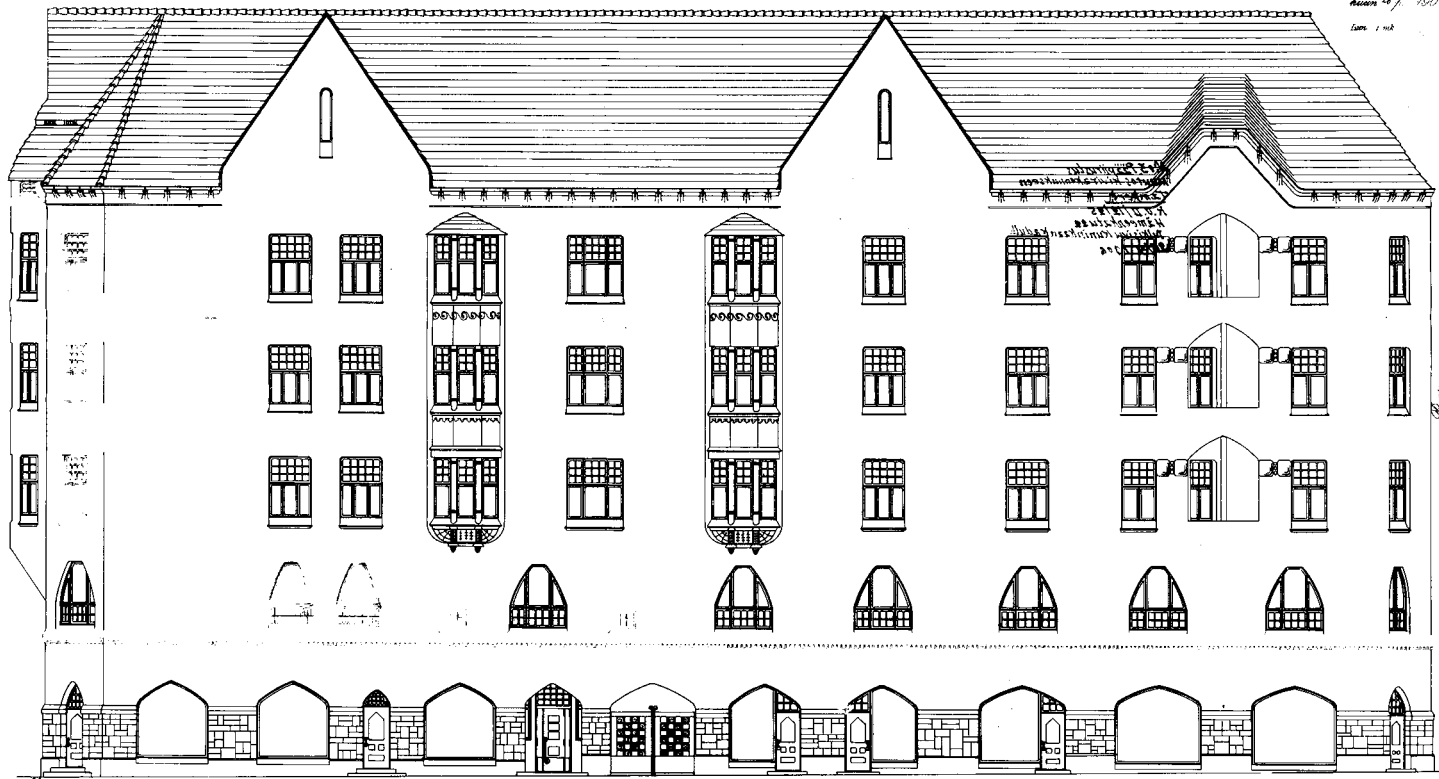

M

UU605-PIIRUS605-KIVIRAKENMUKSEEN-606061LA-N°25-I-KAUPUNGINOSASSA-BAMPEREELLA.

ULKONAHO-KUNINKAANKABULLC.

Ennenk. l. p. 1906
rakenn. l. p. 1906
Suomen s. s. 1906
1906
Suomen s. s. 1906
1906

1906
Suomen s. s. 1906
1906

1906
Suomen s. s. 1906
1906

1906

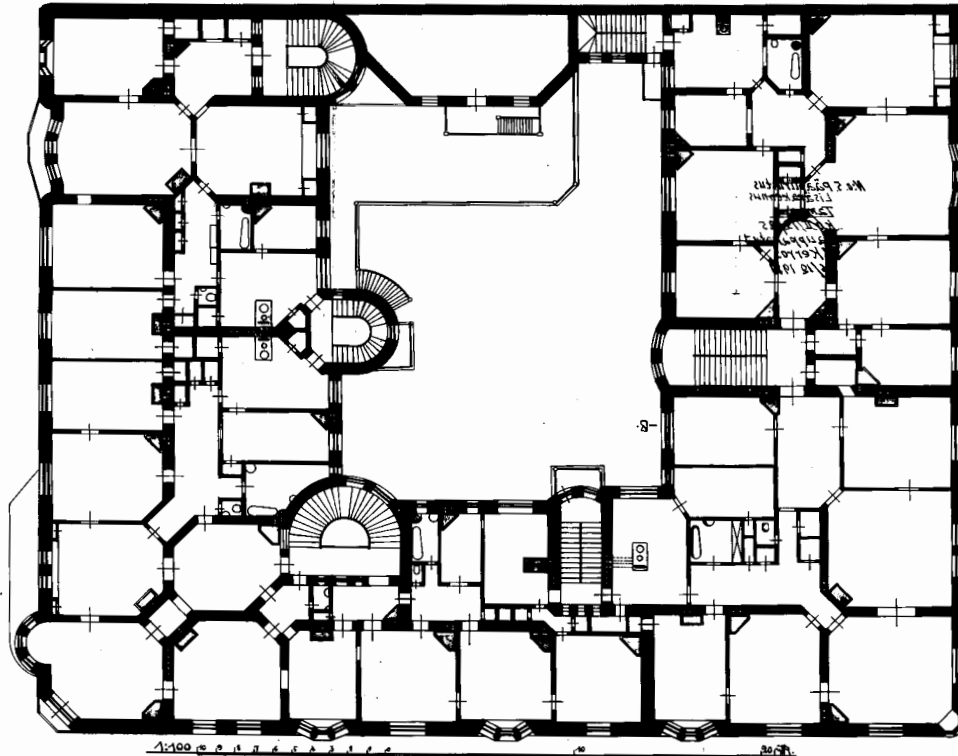
1906

1906
Suomen s. s. 1906
1906

VUODEN 1911 PIIRUSTUKSET

PIIRUSTUS LISÄRAKENNUKSEEN TONTILLE N° 25 II K O TAMPEREELLA.

IV. KERROS.

Wording 1611...
R. J. Penttilä

16 11
J. Penttilä

17 12
P. Penttilä

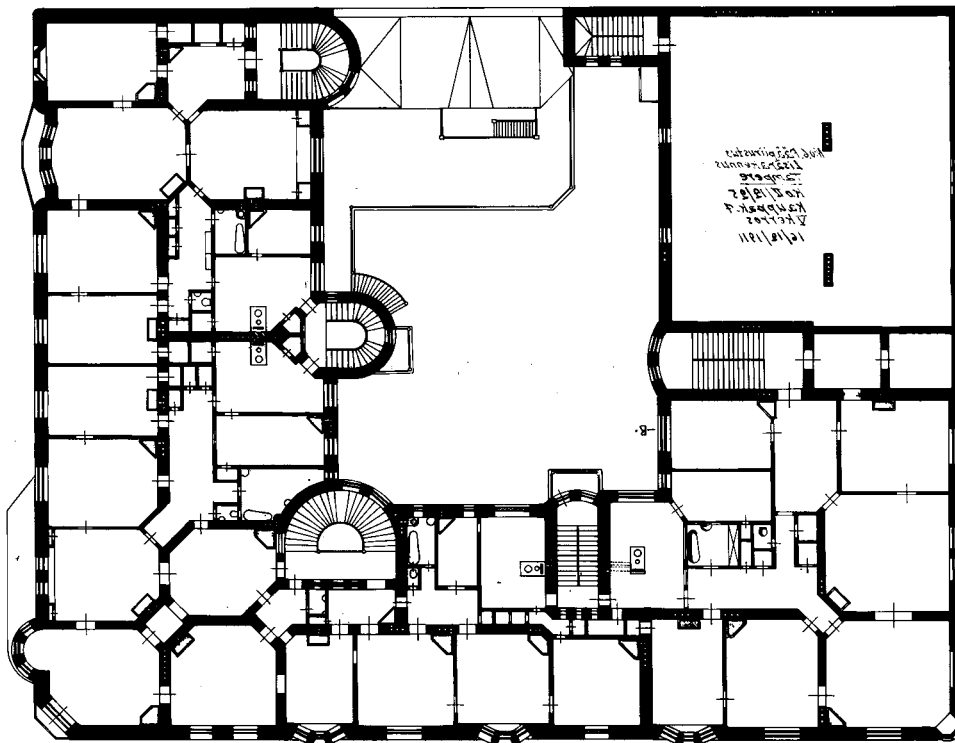
N: 40

*Rampas...
 R. J. Penttilä*

89 01063

PIIRUSTUS LISÄRAKENNUKSEEN TONTILLE N° 25 II K.O. TAMPEREELLA.

V. KÄRÄS.

kuukausi 17 12
R. S. S.
Arkkitehti

N° 40

W. S. S. 1911
 W. S. S. 1911
 W. S. S. 1911
 W. S. S. 1911

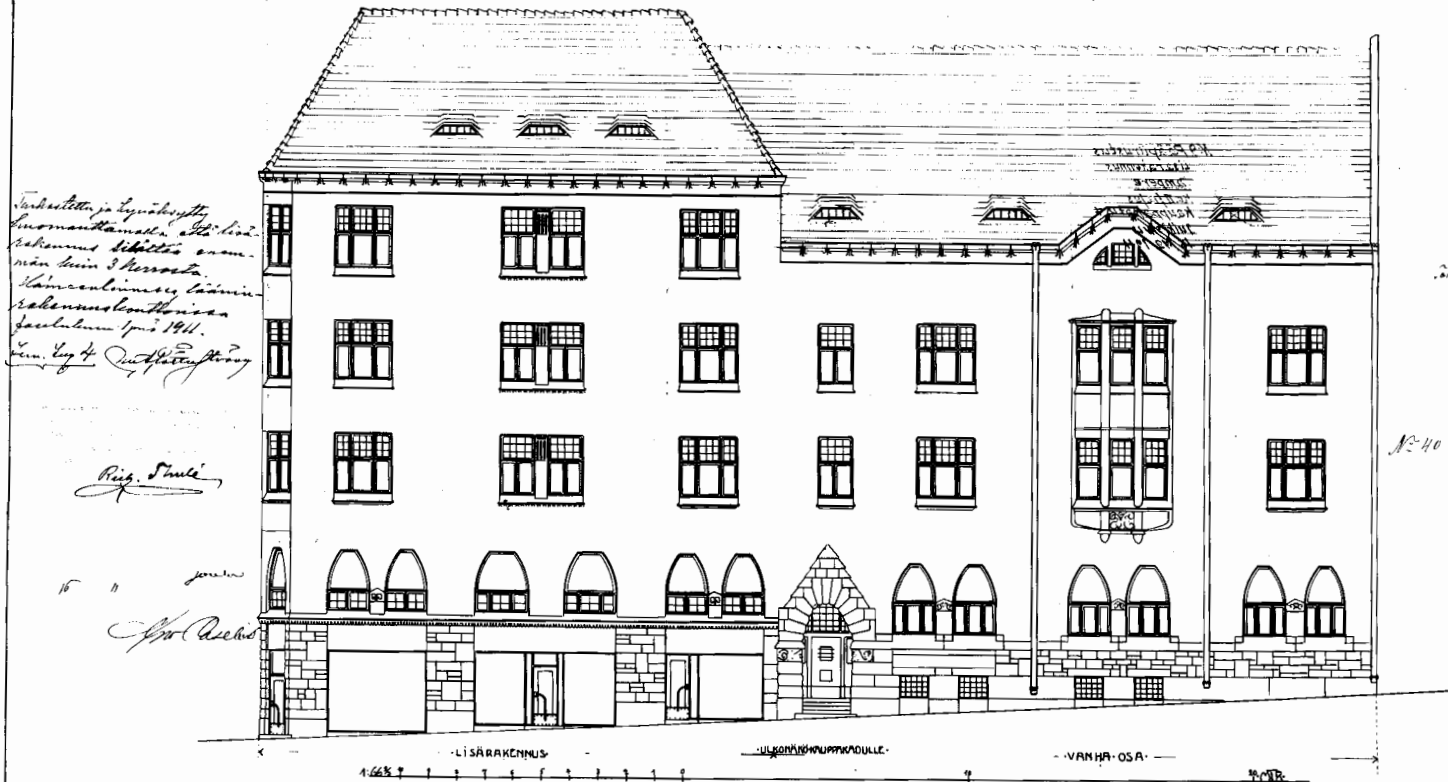
R. S. S.

11 11 joulukuun
Yrjö Castrén

1:400

Tampereen arkkitehti
Yrjö Castrén

PIIRUSTUS LISÄRAKENNUKSEEN TONTILLE N° 25 I. K. O. TAMPEREELLA.

Kaupungin insinööri
 Eino Lyytikäinen

PIIRUSTUS LISÄRAKENNUKSEEN TONTILLE N° 25 II K O TAMPEREELLA

ULKONA KOKKURINKAANKADULLE

Tekesillä ja Lyödyillä luomattomalle
 olli lisärakennus, joka on
 noin 3 kerrosta, valmistettiin
 min. rakennusluottotie ja joulukuun
 1911.
 Suur. 4. *W. J. Laitinen*

W. J. Laitinen
 R. J. Laitinen
 R. J. Laitinen

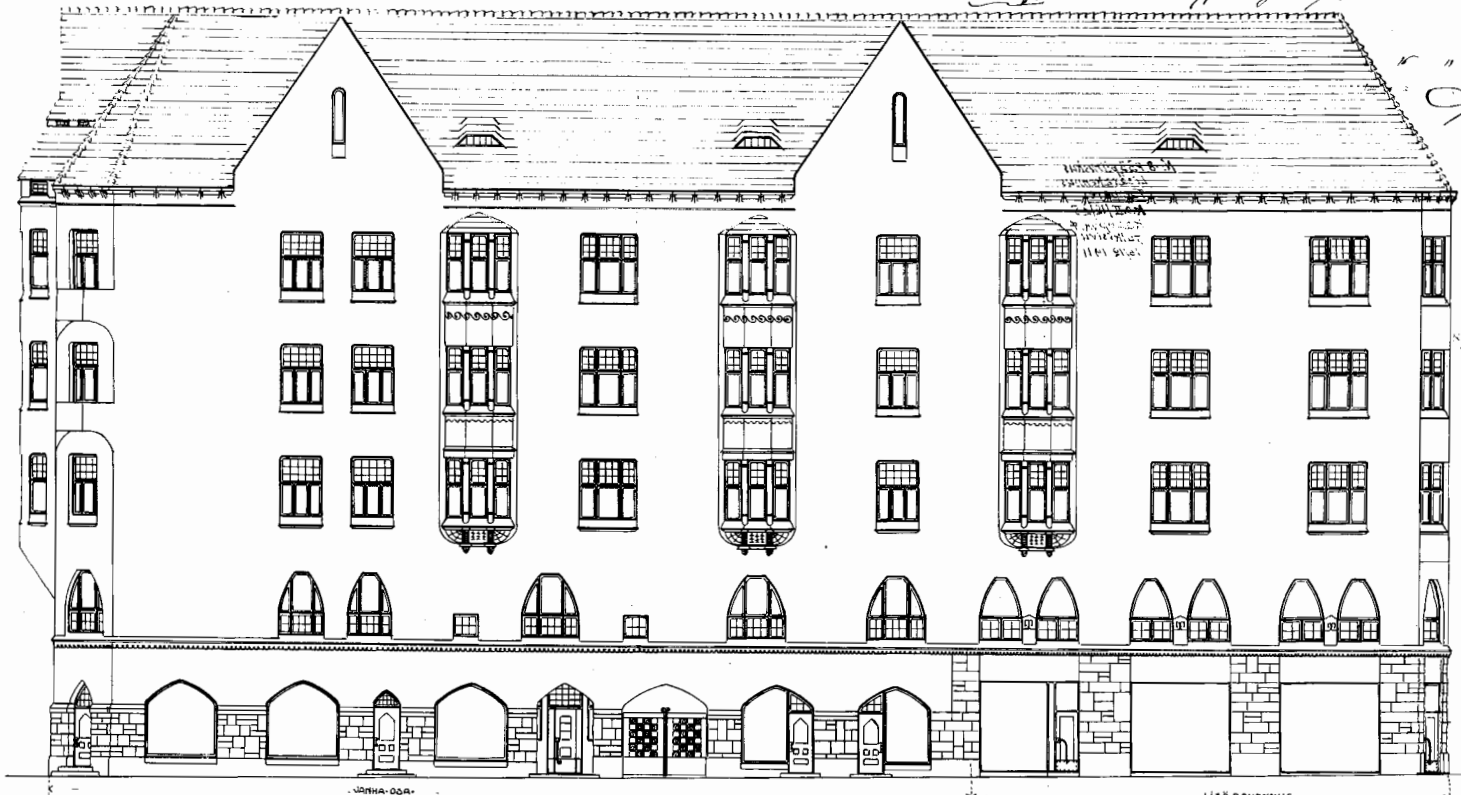
W. J. Laitinen
R. J. Laitinen

W. J. Laitinen
R. J. Laitinen

W. J. Laitinen

Tampereen rakennus 111
R. J. Laitinen

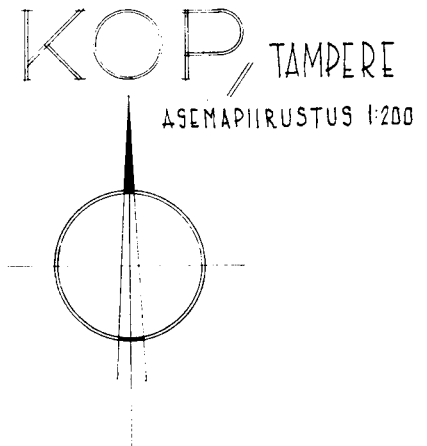
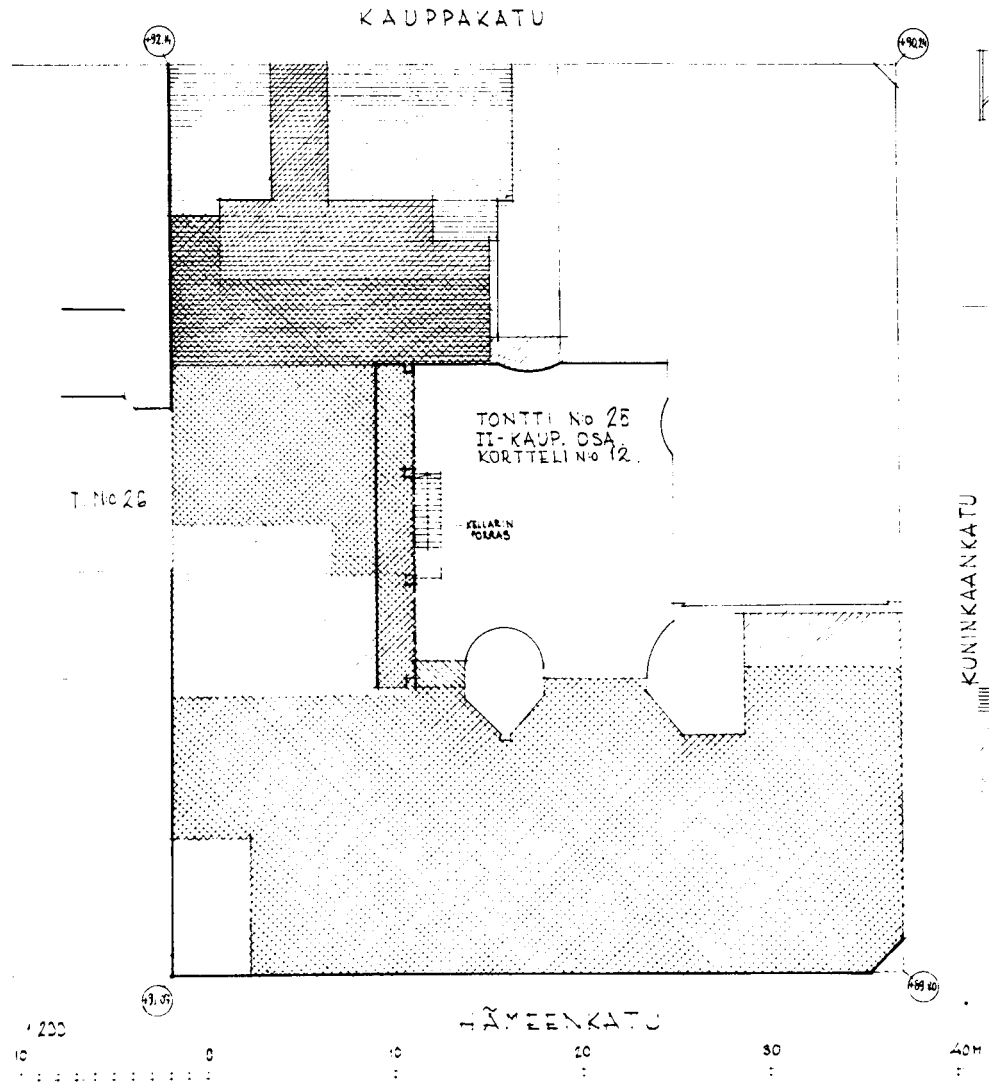
89 01066

16.4

LISÄRAKENNUS

VUODEN 1960 PIIRUSTUKSET

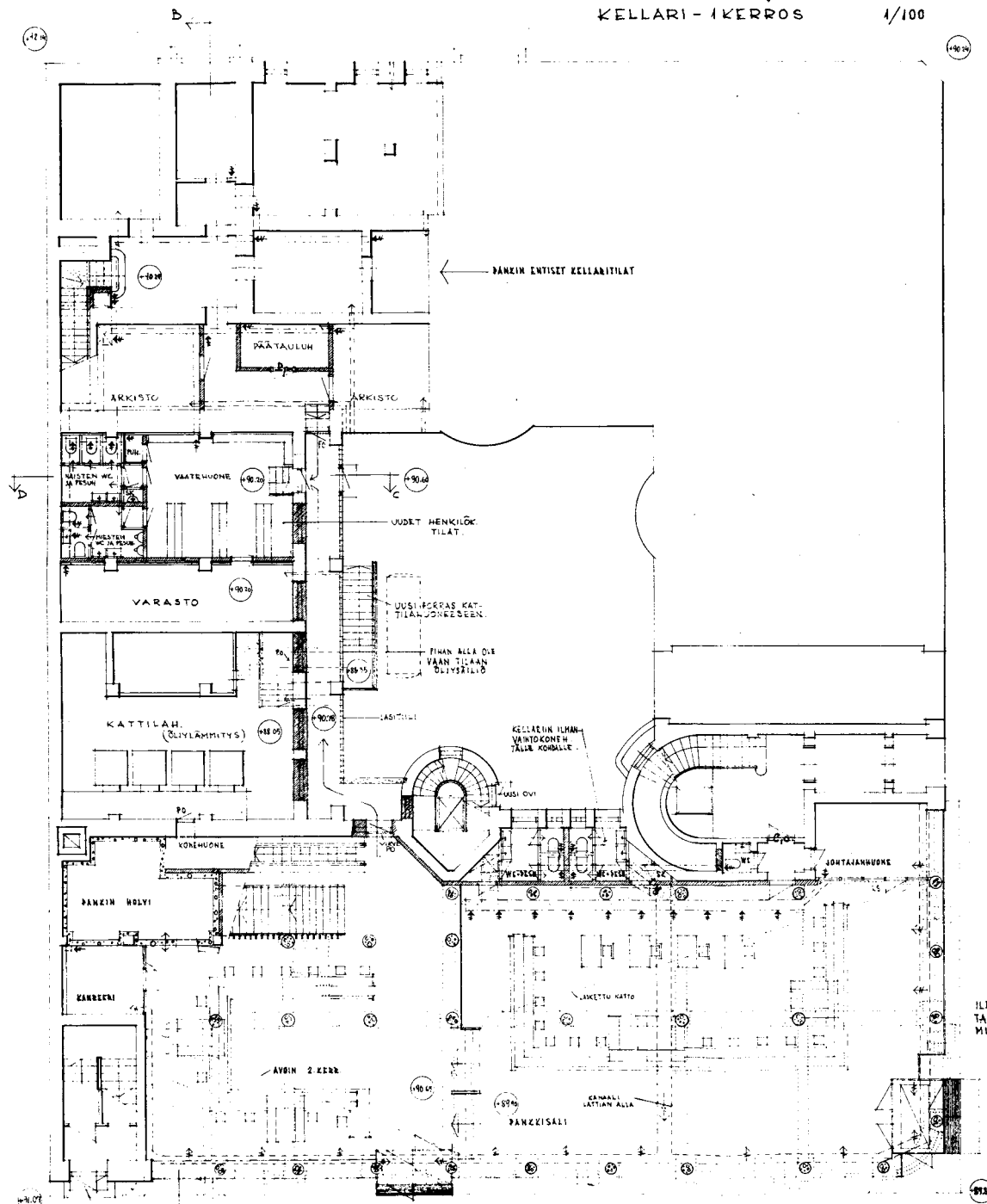
- KUNINGASKATU
- MUUTOSALUE 3-KERROKSESSA
 - MUUTOSALUE 2-KERROKSESSA
 - MUUTOSALUE KELLARI-1-KERROS

85 01297

23.9.60 *G. P. Ruuska*

KOP, TAMPERE

KELLARI - I KERROS 1/100

KUNINKAANKATU

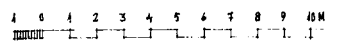
← KONEELLINEN POISTO
 ← KONEELLINEN SISÄNPUHALLUS

ILMANVAIHTOKANAALEISSA NÖUDATE-
 TAAN KESKUSILMANVAIHTOJÄRJESTEL-
 MIEN PALOTURVALLISUUSOHJEITA.

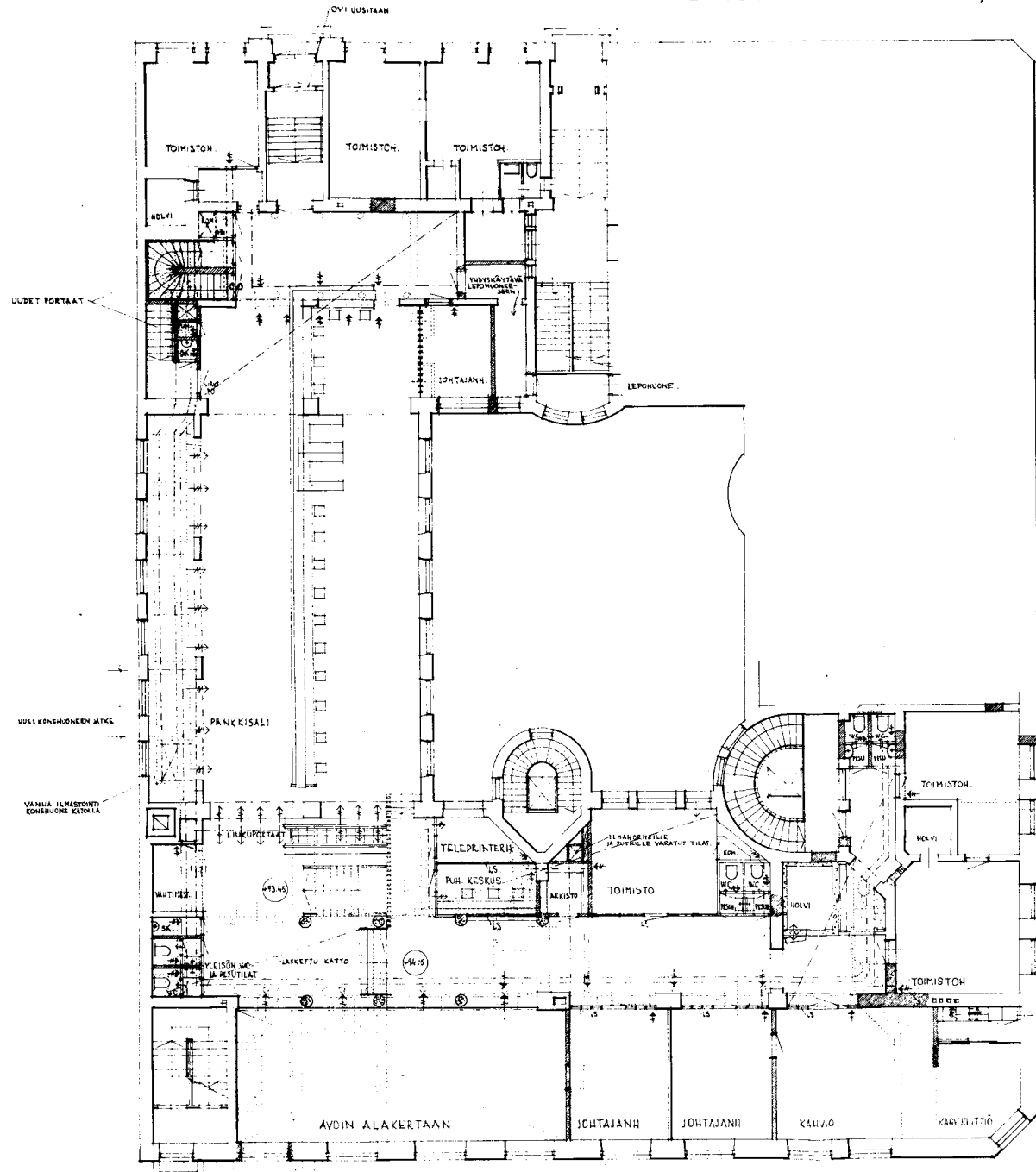
85 01298

YHTEYSHENKILÖN NIMI: R. R. R.

23.9.1960 *F. A. Reinikka*

HÄMEENKATU

← A — KONEELLINEN TOISTO
← N — KONEELLINEN SISÄÄNSÄÄTÄMINEN

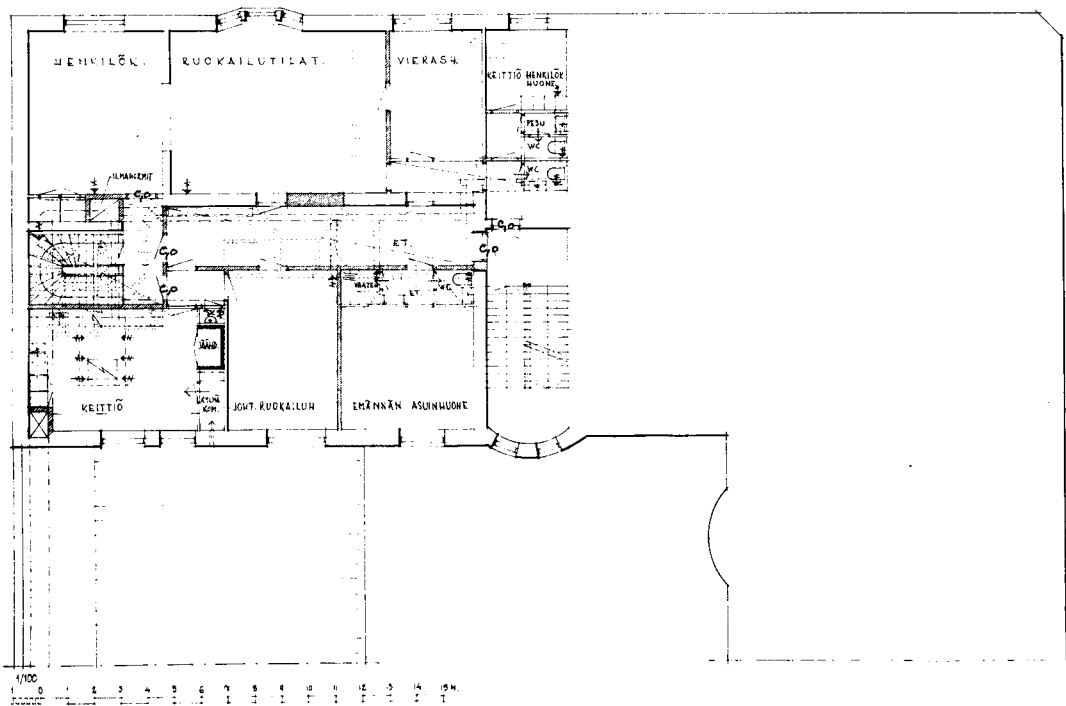
ILMANVAIHTOKANAALEISSA NOUDATETAAN
KESKUSILMANVAIHTOJÄRJESTELMIEN
PALOTURVALLISUUSOHJEITA

85 01299

1/100	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10M
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

HÄMEENKATU

23.9.1960 *P. A. Rönkä*

KOP, TAMPERE

3- KERROS

1/100

KUNINKAANKATU

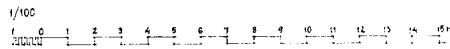
4#-- KONEELLINEN POISTO
 <#-- KONEELLINEN SISÄNPÖHALLUS
 ILMANVÄINTOKANALIESSA NOUDATETAAN KESKUSIL-
 MANVÄINTÖJÄRJESTELMIEN PALOTURVALLISUUSOHJEITA.

85 01300

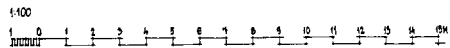
23.9.60 *K. S. Pii*

85 01301

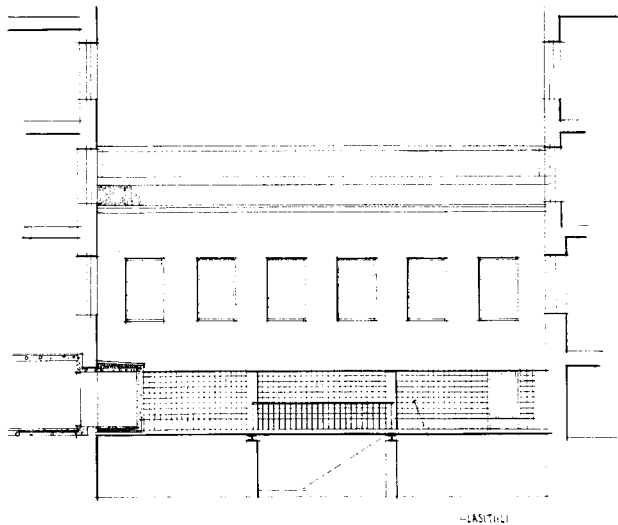

K. A. TUHOMA
 23.9.60 *K. A. Tuhkanen*

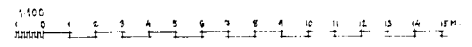

85 01302

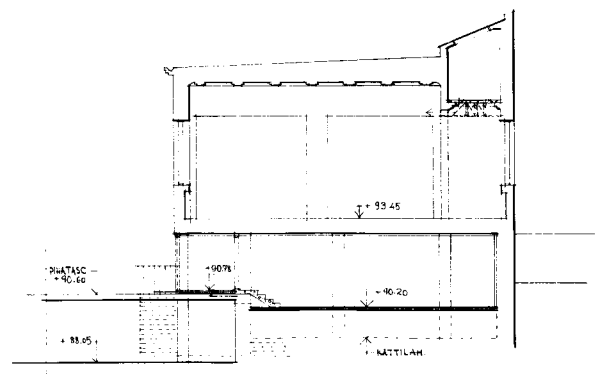
23.9.60 *K. L. Pääjärvi*

PIHAJULKISIVU (YHTEISKÄYTTÄVÄN ULKOSEINÄ)

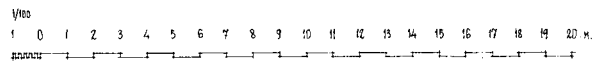
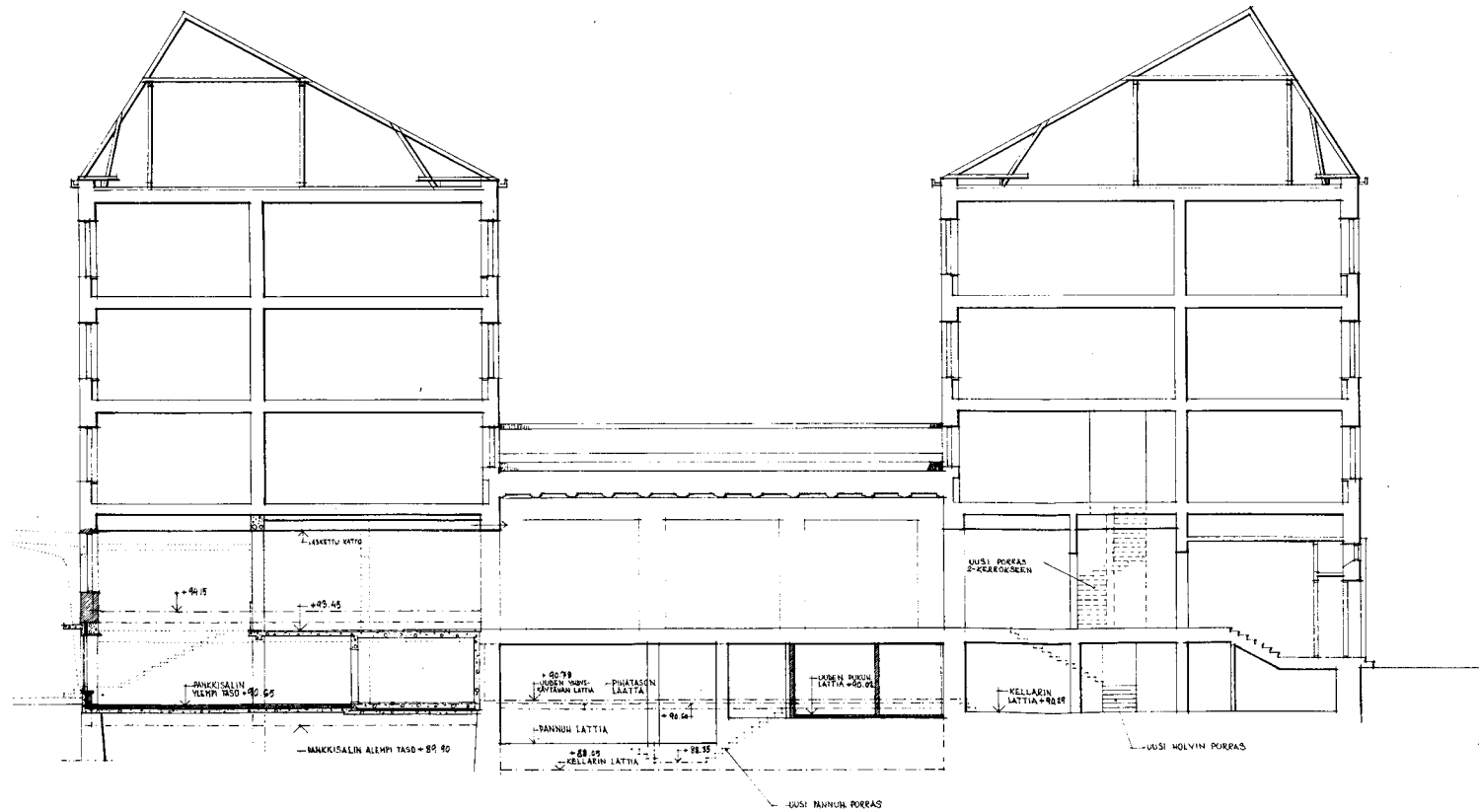
KOP, TAMPERE
PIHAJULKISIVU JA LEIKKAUS C-D 1/100.

LEIKKAUS C-D

85 01304

23.9.60 *[Handwritten signature]*

85 01303

23.9.60

J. A. Reininen

VUODEN 1988 PIIRUSTUKSET

Kauppakatu

Hämeenkatu

P ↑

Rakennusoikeuslaskelma (krsm²)

rak.oik.	8500
käytetty	7860
ätk.	
jäljellä	640

saneerausessa
käytetty nyt:

katutasossa	209,5
ullakolla	430,5
yht.	640,0

ullakolta sall. $\frac{1}{3}$ x max krs:
 $\frac{1}{3} \times 1453,5 = 484,5$

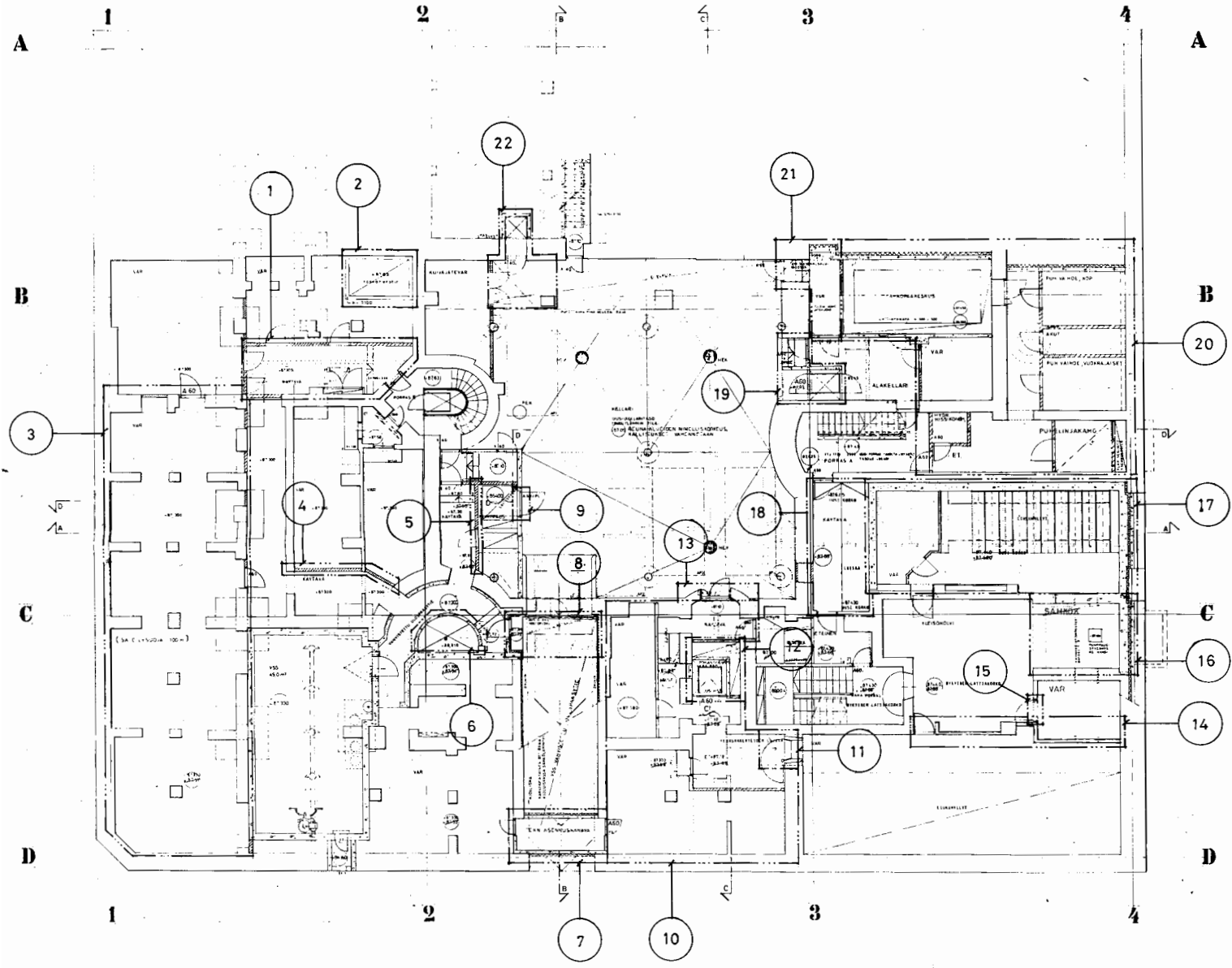
Autopaikkalaskelma:
1 ap / 200 laajennuksen osalta
 $= \frac{640}{200} = 3,2$ ap ; kellarissa 4 ap

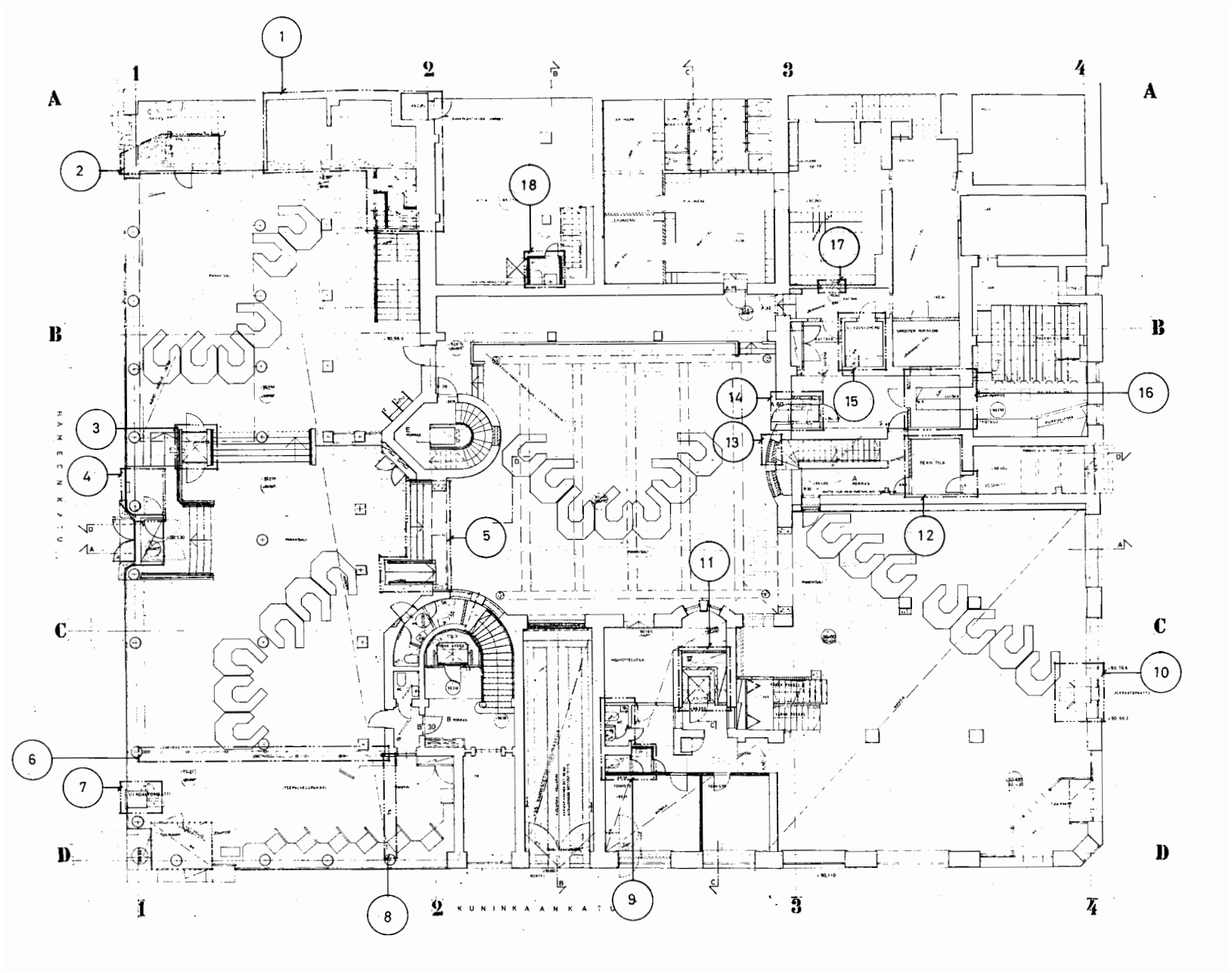
55 55080

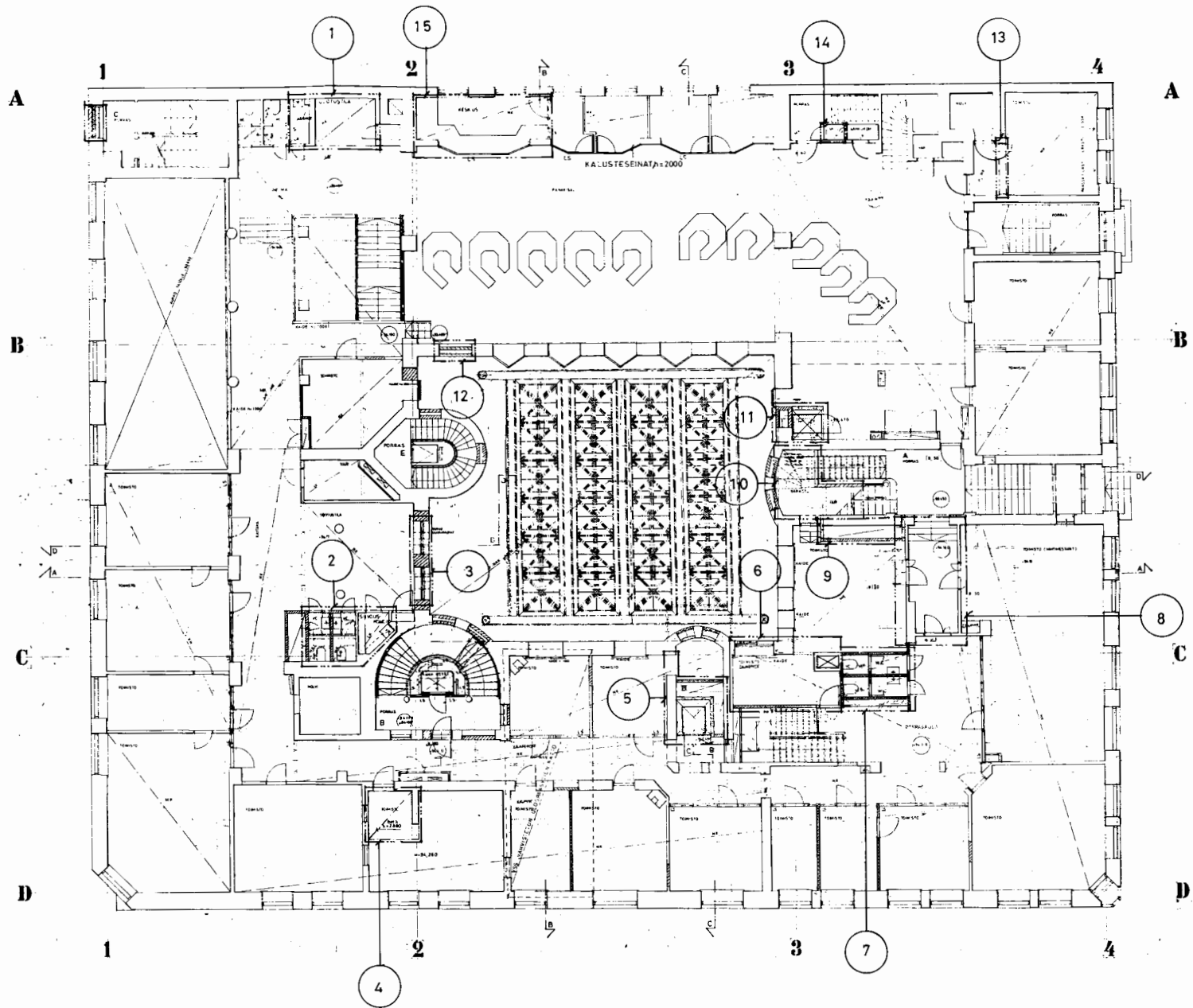
LIITEPIIRUSTUS N:O 01

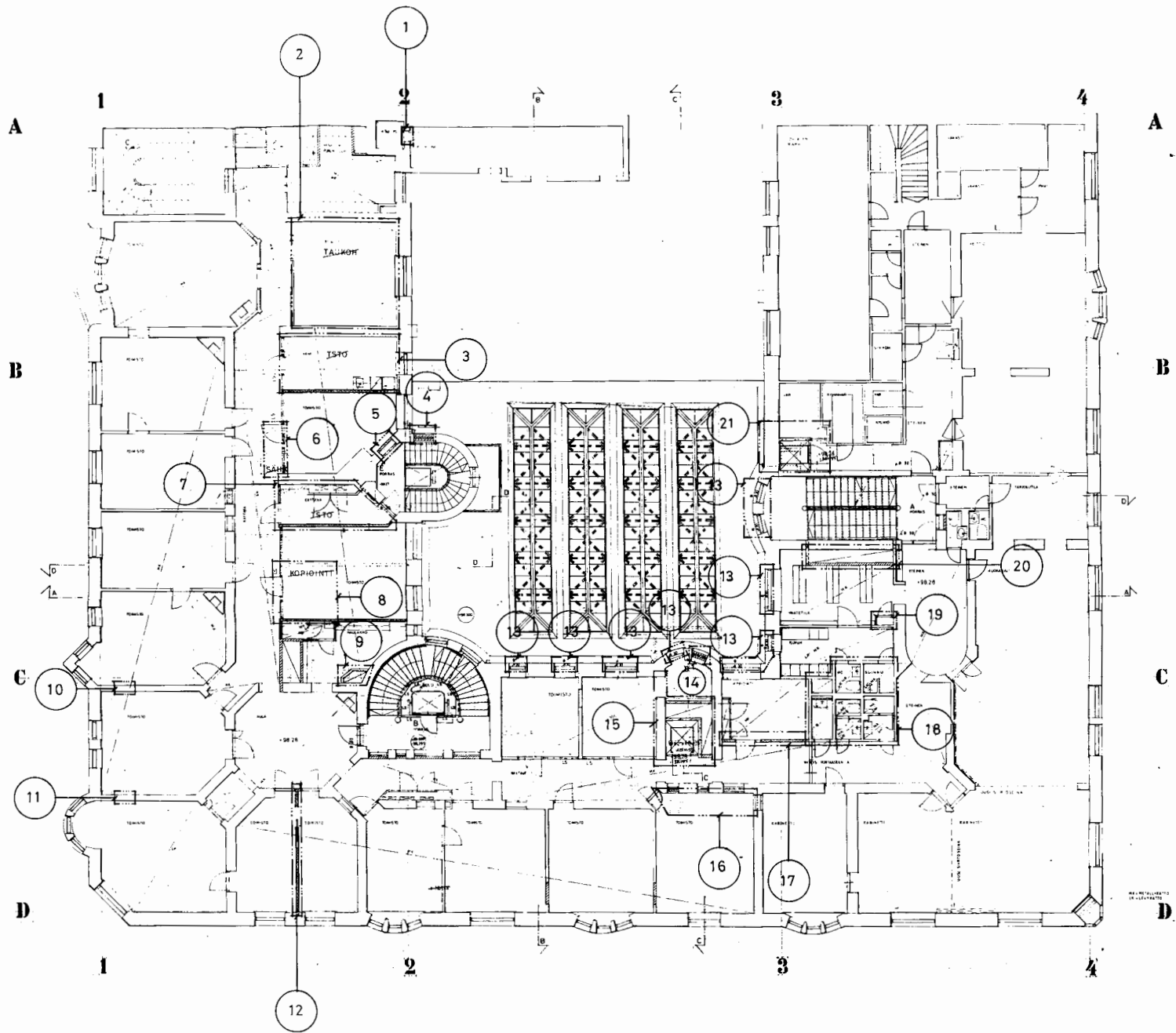
Pöytäkirja	Numerointi	Tuottamero	Virasto/laen- tai sijoituslaitos
II	12	25	88-1384
Rakennusluokitus	MUUTOS JA LISARAKENNUS		PAAPIIRUSTUS
Rakennusluokituksen kunn. ja osasto			01/17
Rakennusluokituksen nimi ja osoite	KANSALLIS-OSAKE-PANKKI TAMPERE Hämeenkatu 22		ASEMAPIIRROS
			1:500
Rakentajan nimi	K. A. PINOMAA, ARKITEHTI SAFA Merimiehenkatu 6 puh 90-601344		ARK
	00120 HELSINKI 12		
Päiväys	22.08.1988		

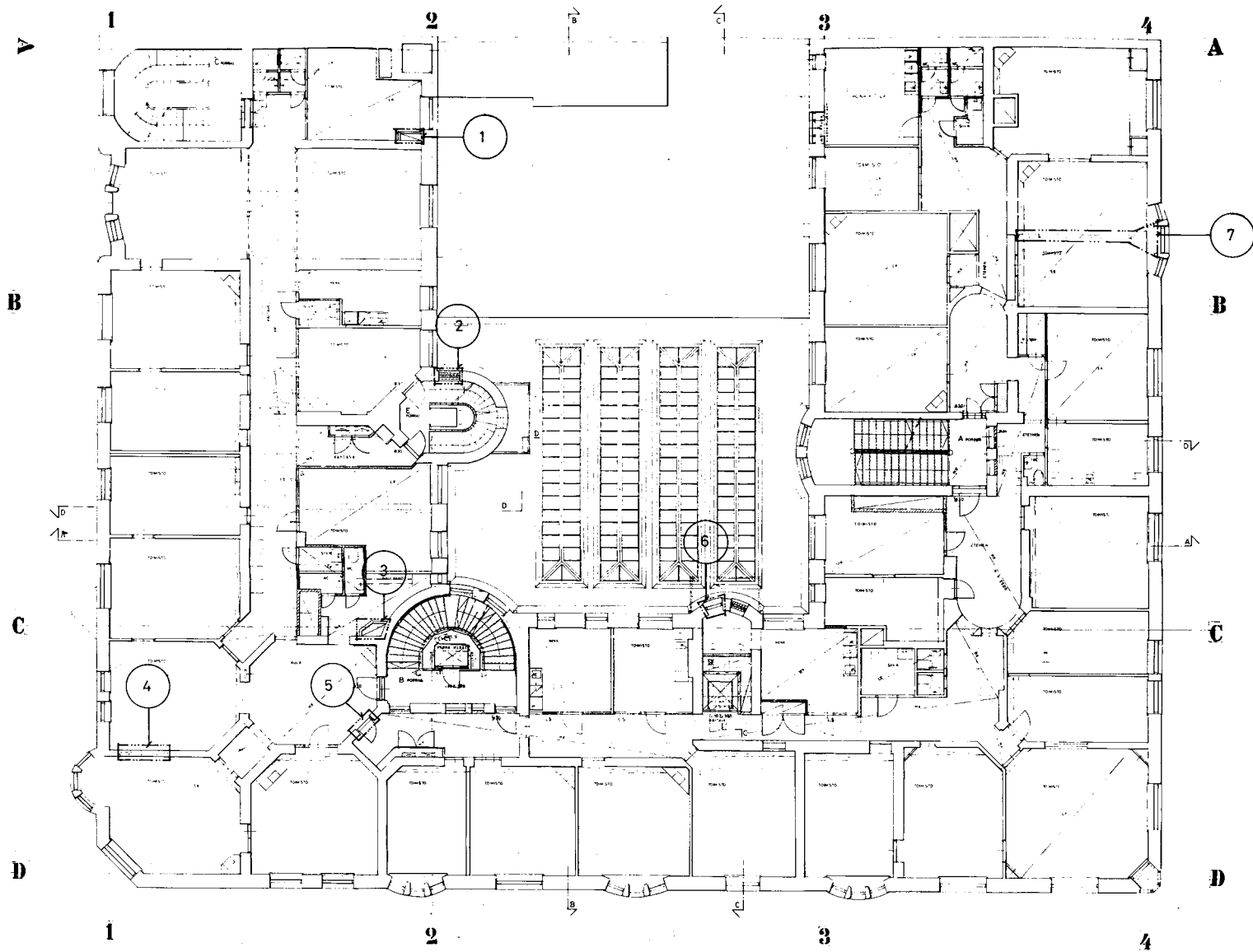
MUUTOKSIA KELLARISSA, 1.-5.KERROKSISSA, ULLAKOLLA JA VESIKATOLLA, POHJAPIIRUSTUKSISSA MERKITYILLÄ ALUEILLA
MUUTOKSIA LEIKKAUS- JA JULKISIVUPIIRUSTUKSISSA MERKITYILLÄ ALUEILLA

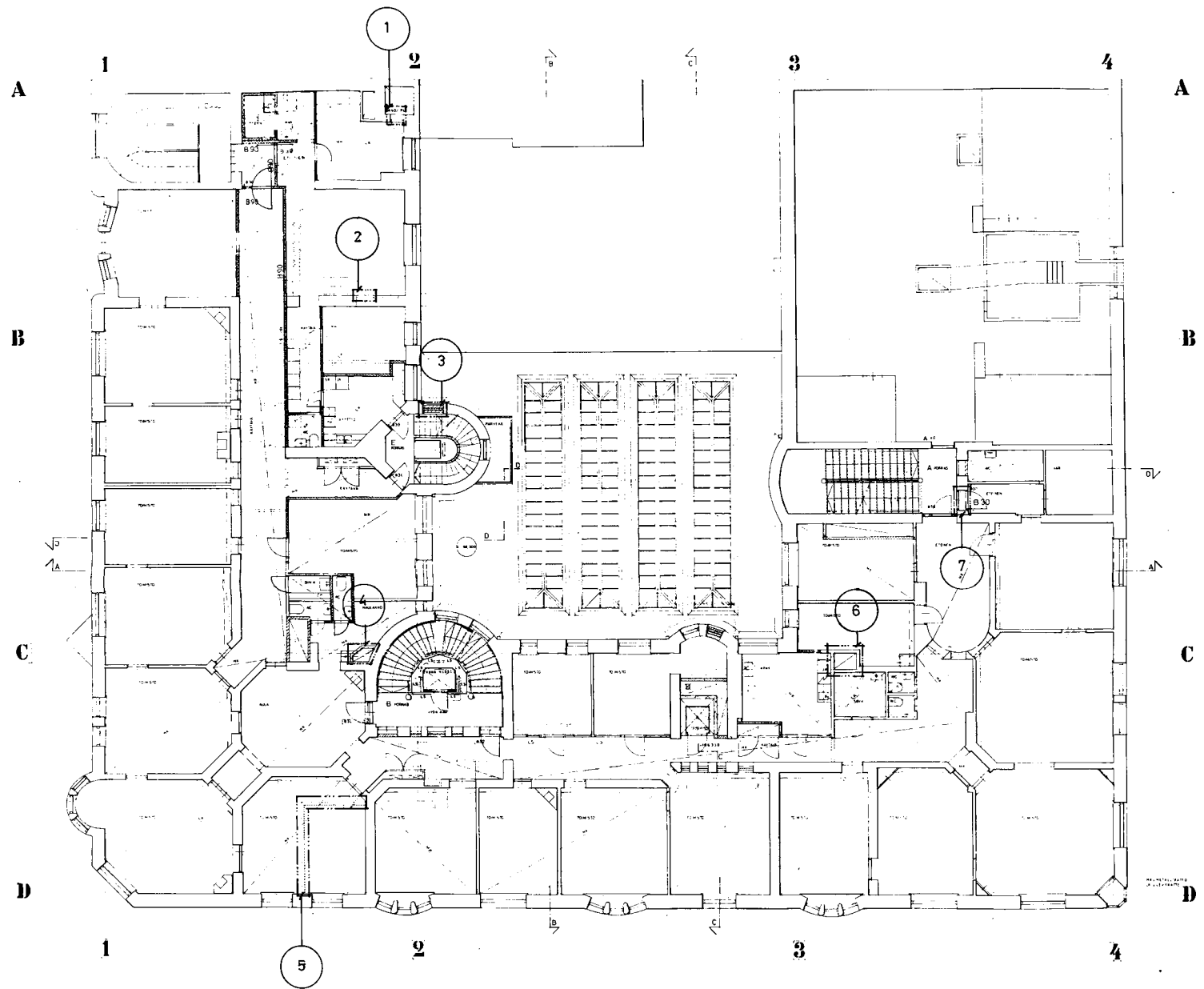

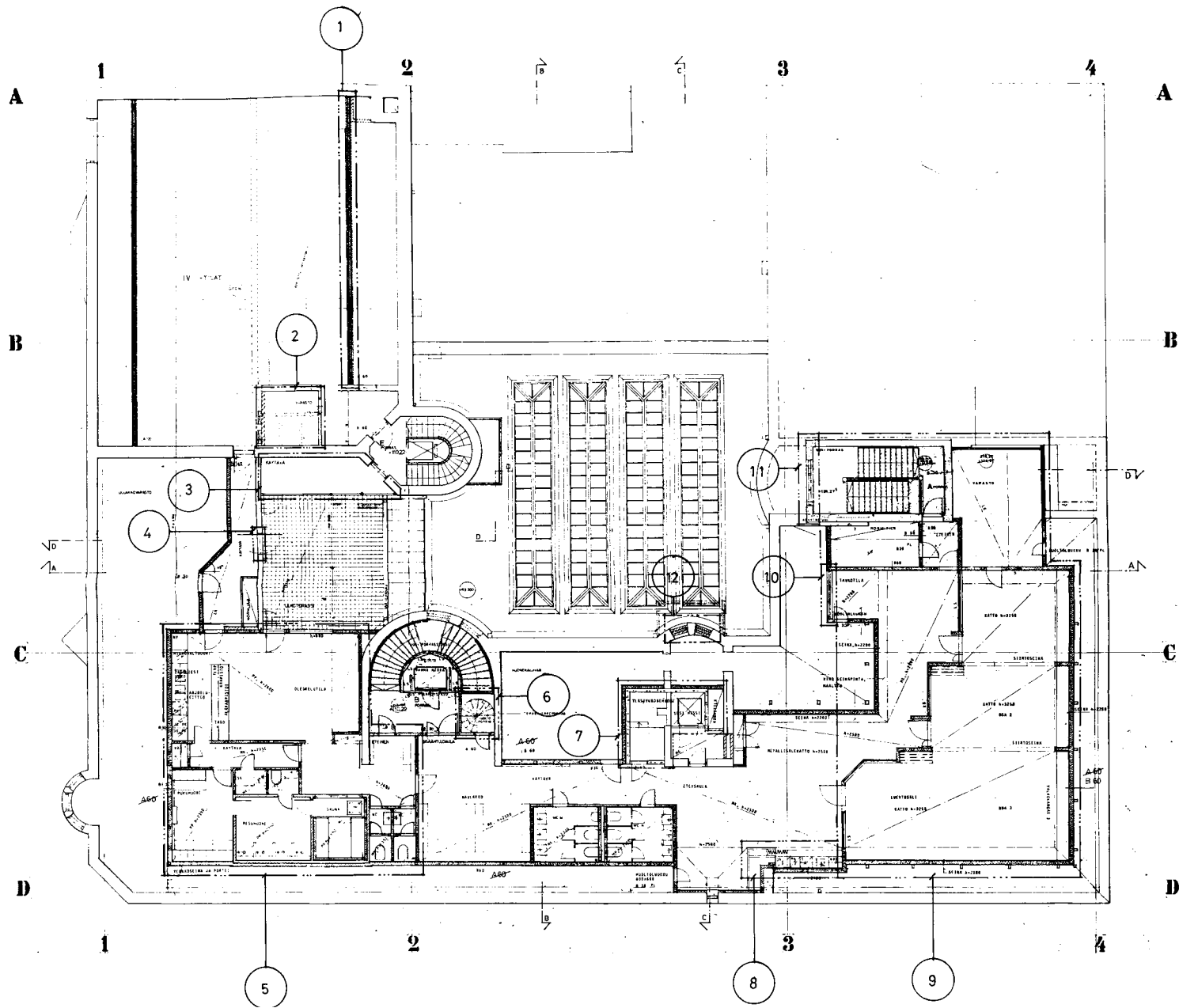

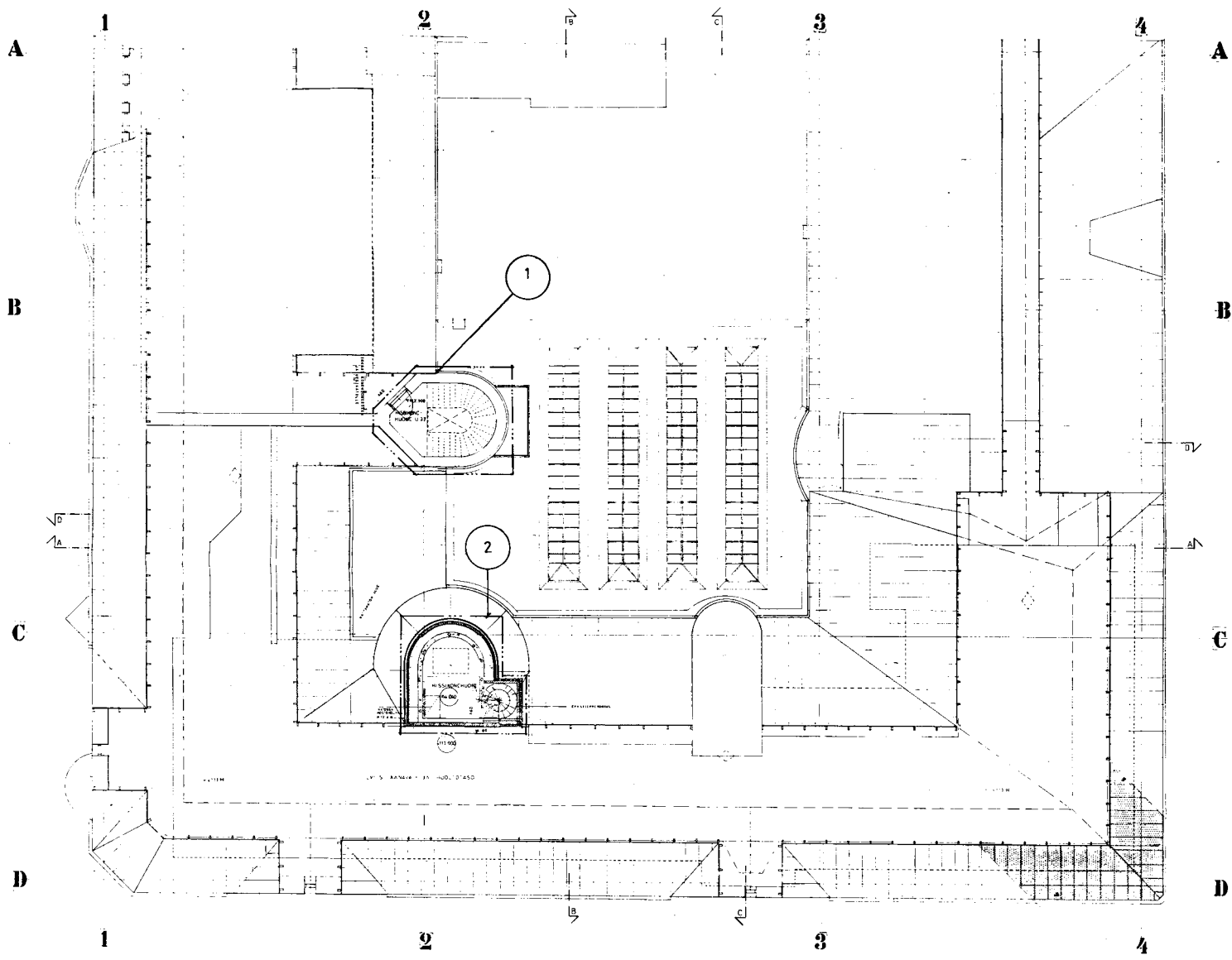

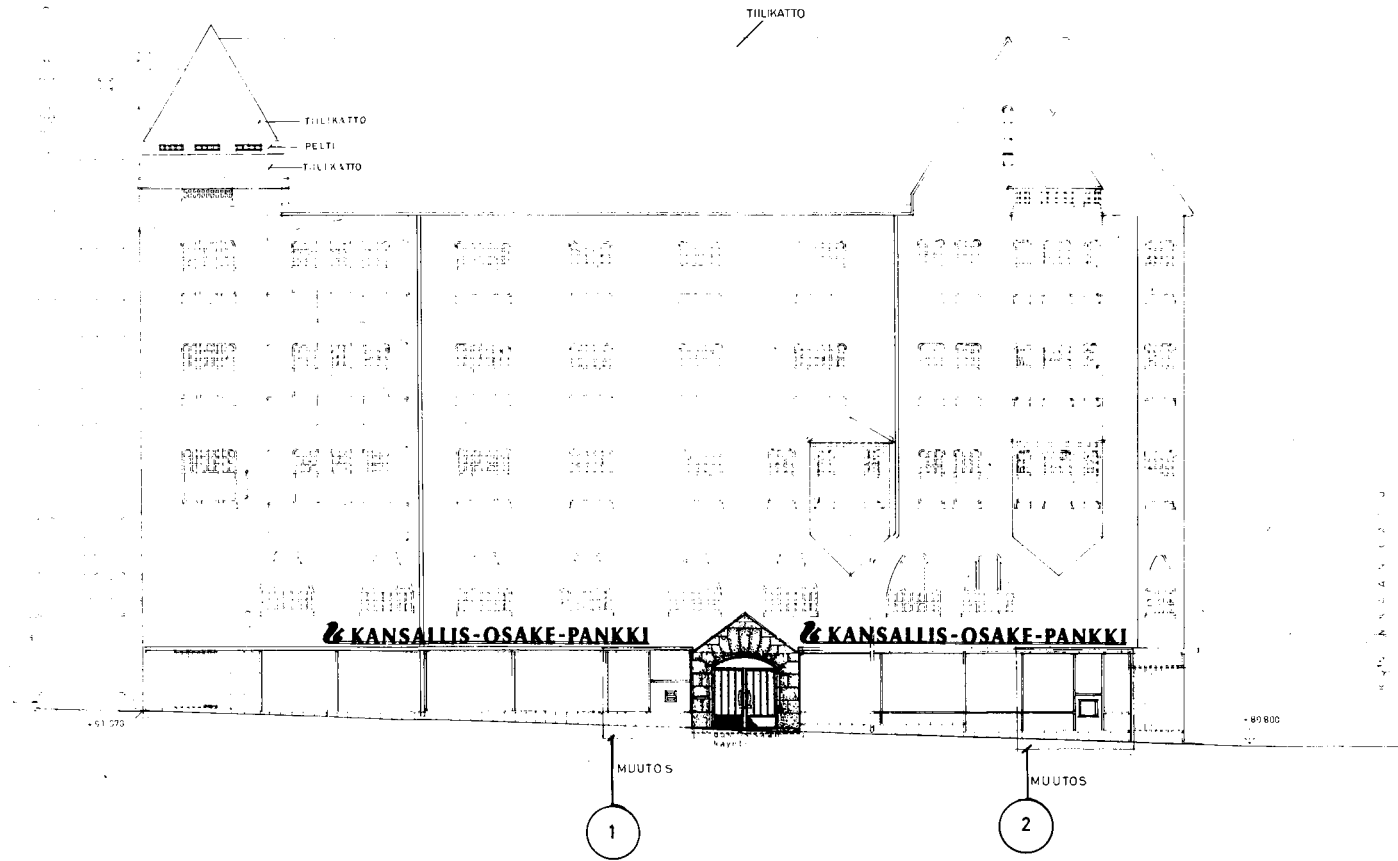

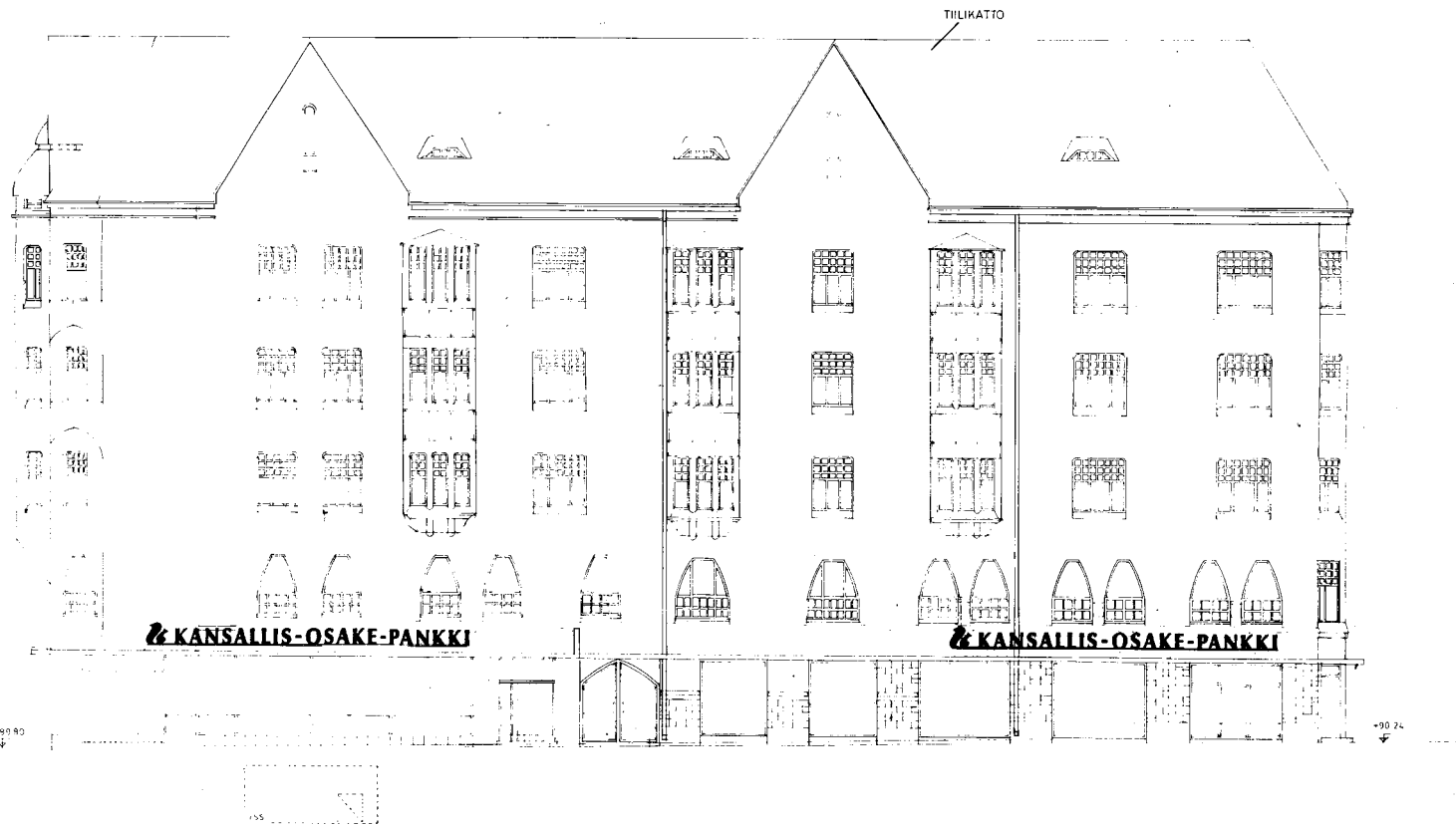

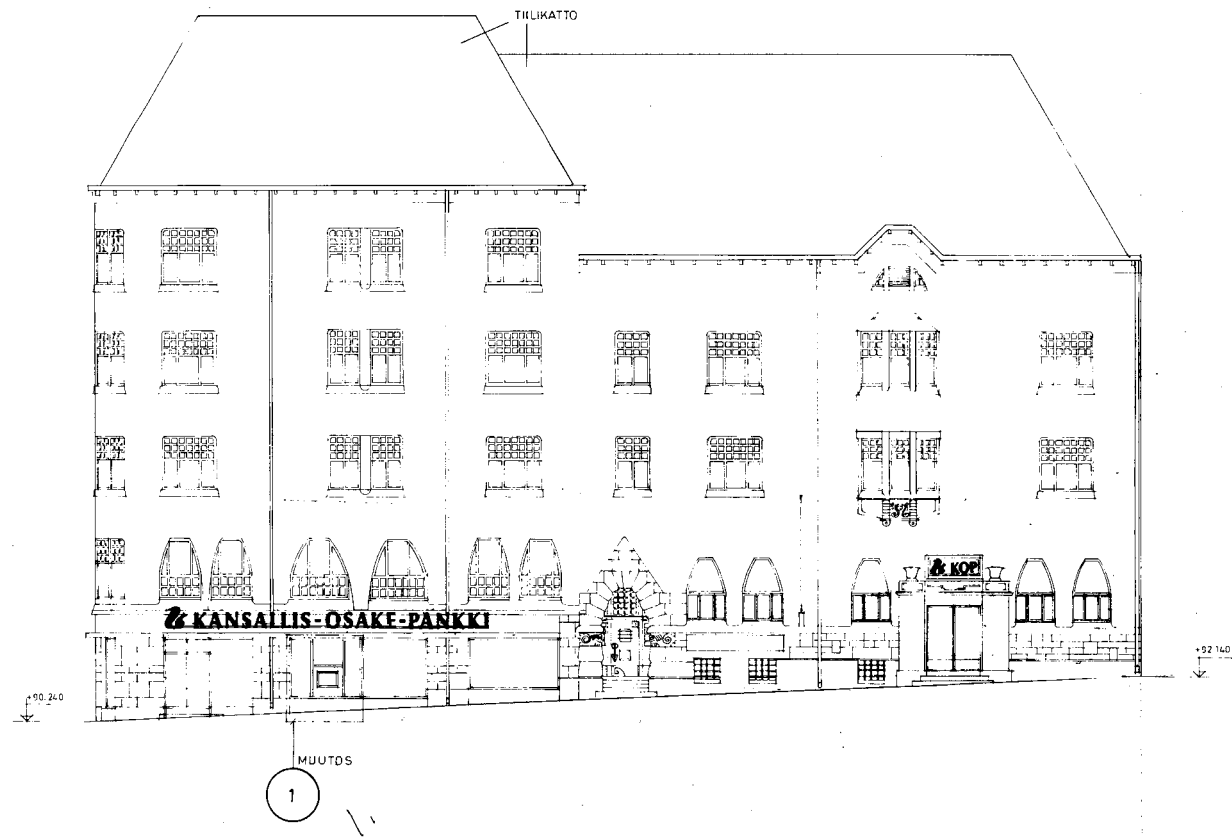

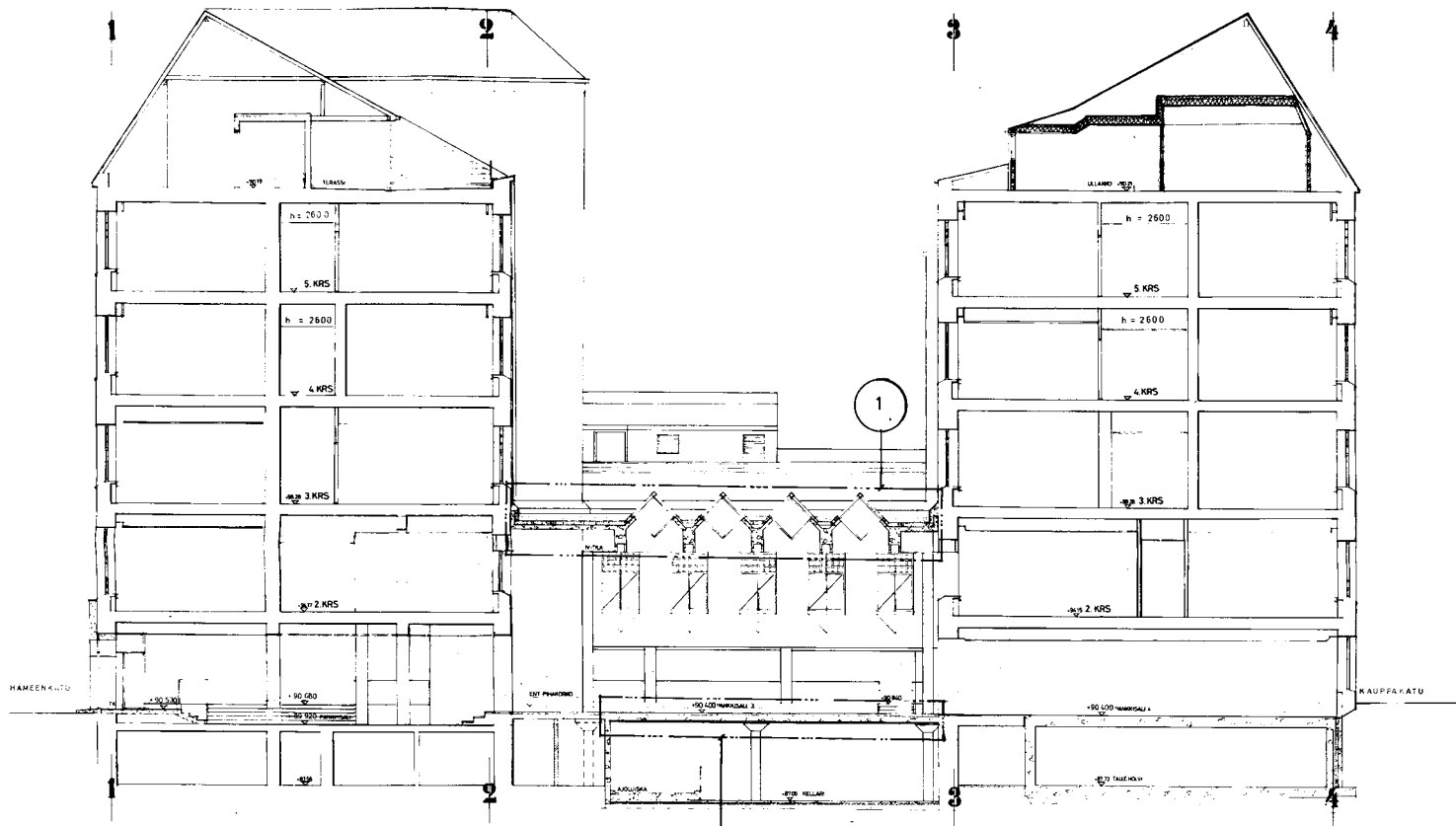

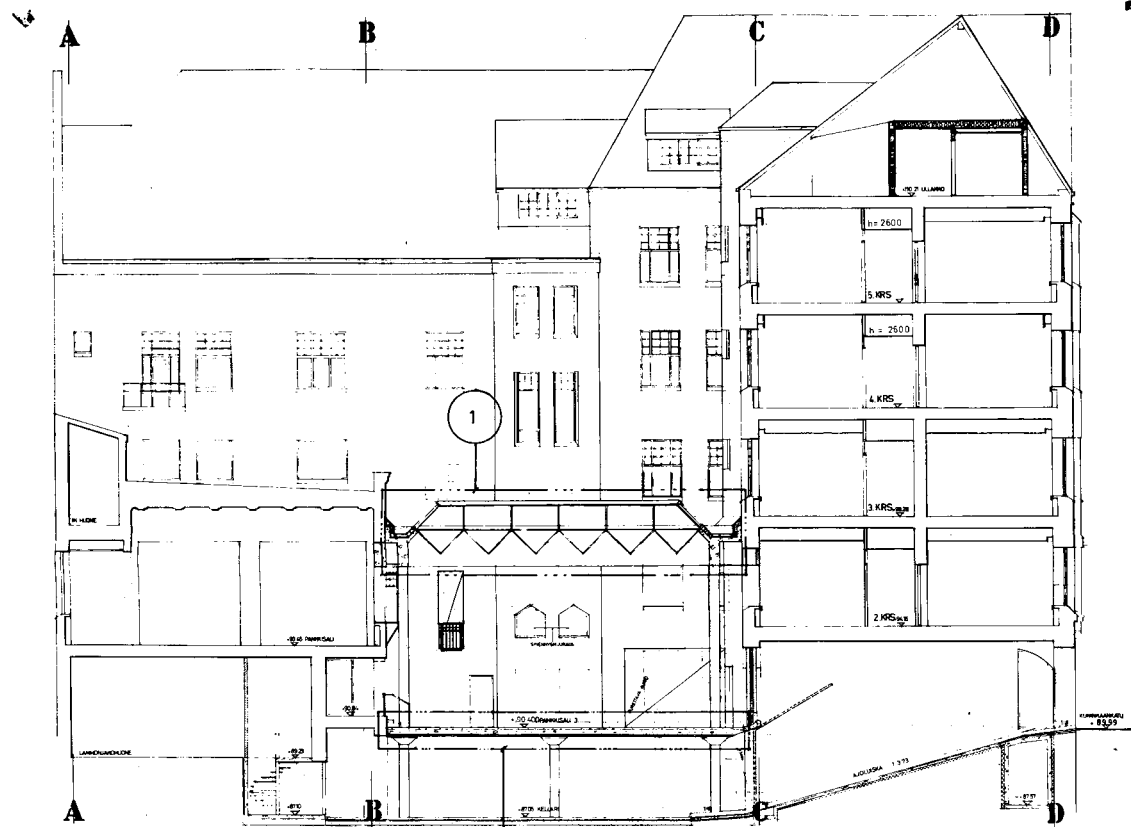

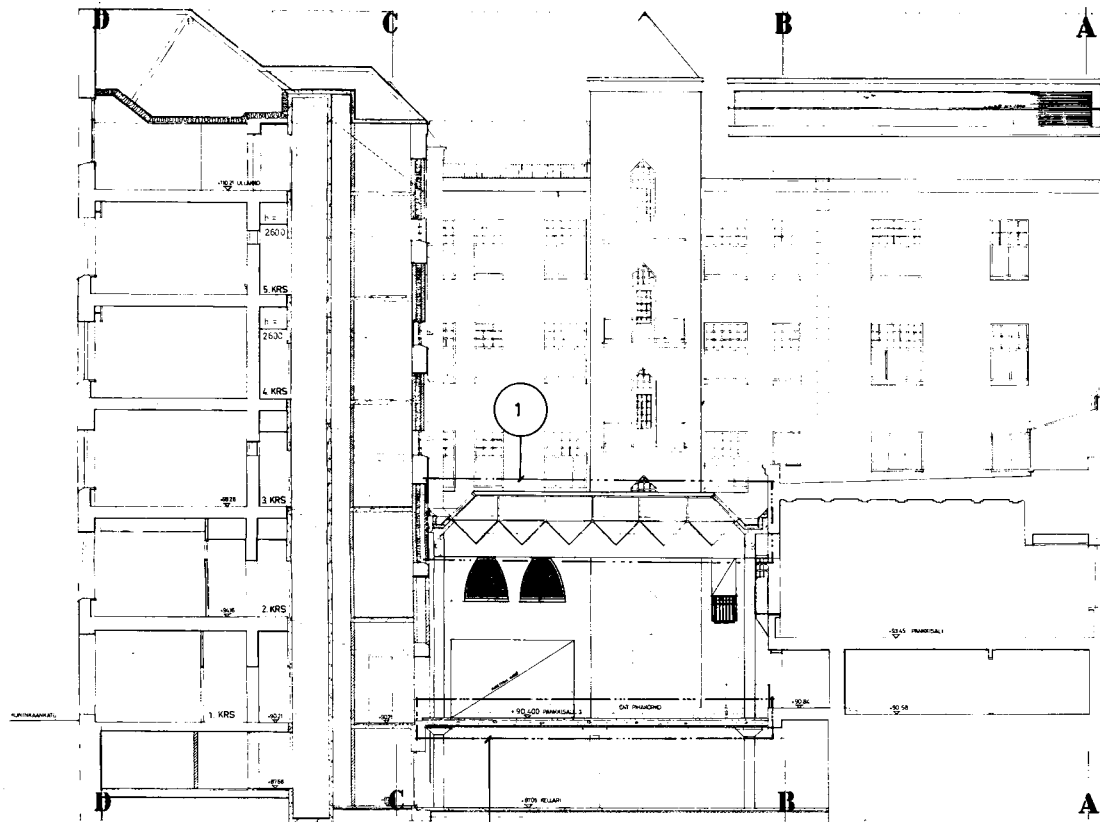
MUUTOS: VÄLIPOHJARAKENTEeseen LISÄTTY
A-LUKKAN MINERAALIVILLA, VÄRVUUS 50mm

2

MUUTOS: VALIPOHJARAKENTEeseen LISÄTTY
 A-LUKKAN MINERAALIVILLA, VAHVOUS 50mm

2

MUUTOS VXLIPOHJARAKENTEESIEK LISNÄTTY
 A-LUOKKAN MINERAALIVILLA, VÄHVUUS 50mm

